1

AVGVSTINI PALLAVICINI FRANCISCI FIL.

Patritij Genuensis

EXPLANATIO PARAPHRASTICA in duos Aristotelis libros

DE GENERATIONE, ET CORRVPTIONE.

In hac secunda **Editione** *ab Auctore recognita, & castigata.*

GENVÆ,

Ex Typographia Iosephi Pauonis. MDCXIV.

SVPERIORVM PERMISSV.

AVGVSTINO SPINVLAE

EXCELLENTISSIMI AMBROSII Belgicæ Militiæ Præfecti filio.

Augustinus Pallauicinus F.

EQVE nouo, neque illaudabili exemplo, prætermissis interim alienis, domi quæsiui, atque adeo inter meos, cui lucubratam recens à me Aristoteleam Paraphrasim dedicarem. Quanquam te vt appellarem potissimum, non tam coniunctione sangninis factum est, quam amoris in te mei argumento, & opinione indolis tuæ. Nam hoc etiam de te celebri omnium fama prædicatur, ad Illustrissimæ domus tuæ decora, ad bellica Parentis facinora, quibus hic Heros magnorum

gnorum Ducum gloriam adæquauit, addere te priuatam ingenij, morumquè laudem; quorum gratia Philippo Regi apprime charus in eius Aula, in isto, inquam, flore Europeæ nobilitatis, inter Ephebórum Principes honorificentissime appares. Quare optimum factu iudicaui, neque tibi, vti spero, erit ingratum, vt dum tu per te, maioresque tuos viam tibi adornas ad Regum beneuolentiam, atque honorum fastigia, ego te interea in Philosophantium Lycæà traducam, atque ad Philosophiæ Principem, cuius ductu summa quæque parantur, aditum veluti interpres aperiam. Vale.

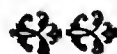
AV-

AVGVSTINI PALLAVICINI EXPLANATIO PARAPHRASTICA.

IN LIBRVM PRIMVM.

De Generatione, & Corruptione.

E Cœlesti iam corpore æterno, atque immutabili, deque ipsis elementis, vt hanc rerum vniuersitatem constituunt, & conflant, disseruimus.

Nunc 1 de ortu, ac interitu eorum, quæ à causis naturaliter agentibus, & ortum, & interitum patiuntur, statuere necesse est, 2 atque varia communis rerũ ortus, ac interitus causarum genera, eorumque perfectas definitiones cognoscere distinctè oportet. 3 Præterea de alteratione, & auctione, quid vtraque sit

Tex. 1.

De generatione autẽ, & corruptione eorum, quæ natura generantur, & corrumpũtur,

2 similiter de omnibus, & causas diuidendum, & rationes ipsarum.

3 Amplius autem de alteratione, & augmẽtatione, quid vtrumque.

4 Et vtrum existimandum sit eandem esse naturam generationis,& alterationis, an se motam,vt distinctum est, & nominibus.

determinare conueniens est, 4 atque id omnino inquirere, vtrū alteratio, & generatio, vt diuersis exprimuntur nominibus,ita,& diuersam,ac distinctam habeant essentiam. Primum igitur, an ortus, & interitus existant inuestigare oportet. Atq; ne quis putet quæstionem hanc,vt potè de re notissima, vanam,ac superfluam esse, ex Veteribus non defuisse, qui substantialem rerum ortum, ac interitum denegarent, ostendendum est. 5 Quidam ergo è Veteribus Philosophis eam, quæ simplex, ac substantialis generatio dicitur, idem esse cum alteratione aiunt. 6 Quidam verò aliud generationem, & aliud alterationem esse affirmant. 7 Nam qui vnicum rerum principium, ex quo gignantur omnia,statuunt,idque ens actu esse dicunt, generationem ab alteratione secernere nequeunt, & quod proprie, absoluteque fit, alterari solummodò affirmare coguntur: quandoquidem principium, ex quo omnium substantia rerum constat, haud in propria substantia mutationem pati,sed in accidentibus duntaxat, quibus afficitur, asserant. 8 Qui autem plura inuehunt principia, & elementa, vt Empodocles, Anaxagoras, & Leucippus generationem ab alteratione distinguere possunt, si ex horum principiorum coalitu res gigni, ijsdem verò ma-

5 Antiquorum igitur hi quidem vocatam simplicē generationem esse inquiunt alterationem.

6 Hi vero alteram generationem,& alterationem.

7 Quicunq; enim vnum aliquod dicunt esse vniuersum, & omnia ex vno generant, his quidem vtiq; necesse est generationem alterationem dicere, & quod proprie fit, alterari

8 Quicumq; autem plures materias vna ponunt, vt Empodocles,& Anaxagoras,& Leucippus, his alterum.

manentibus, & penes affectiones mutatis alterari dicant. 9 Quamobrem Anaxagoras propriam generationis, & alterationis vocem ignorauit, dum has mutationes temere confundit, & quòd propriè oritur, ac interit alterari censet. 10 Plura enim rerum elementa, ac principia haud ab alijs dissentiens ponit, quorum vnio dici alteratio non potest. 11 Et quidem Empedocles quatuor inuexit corpora, seu materialia principia communi elementa consensu dicta, quibus mouentibus additis causis, vt concordia, & discordia sex numero esse ait. 12 Anaxagoras autem, Leucippus, & Democritus infinita asserunt principia. 13 Atque Anaxagoras ex quolibet extrahi, ac gigni quodlibet aduertens omnia ex similaribus partibus vt osse, carne, medulla, & alijs eiusdem rationis, ac nominis partes nactis, tanquam ex elementis oriri censet. 14 Democritus verò, & Leucippus indiuisibilia quædam statuunt corpora, ex quibus omnia esse composita dicunt: 15 atque hæc numero infinita esse, & infinitis quoque formis, ac figuris prædita inquiunt, 16 ex quibus resultantia corpora ab inuicem differunt, ob varias, quas ipsa corpuscula obtinent figuras, & ob eum, quo sese ordinem, ac situm respiciunt. 17 At sectatores Anaxagoræ om-

9 Sed tamẽ Anaxagoras propriam vocem ignorauit: dicit enim quod fieri, & destrui idem constitit ipsi alterari.

10 Multa autem esse dicit elementa, quemadmodũ, & alij.

11 Empedocles enim corporea quidem quatuor; omnia autem cum mouentibus sex numero.

12 Anaxagoras autem, & Leucippus, & Democritus infinita.

13 Hic enim ea quæ sunt similium partium, elementa ponit, vt os, carnem medullam, & alia, quorum vniuscuiusq; vniuoca est pars.

14 Democritus autem, & Leucippus ex corporibus indiuisibilibus alia componi inquiunt.

15 Hæc autem infinita, & multitudine, & formis esse.

16 Ipsa autem à seipsis differre his, ex quibus sunt, & positione, & ordine horum.

17 Contrarie autem videntu

dicere Anaxagorici Empedoclei.

18 Hi enim inquiunt ignem & aquam,& aerem,terrā elementa quatuor, & simplicia esse magis, quam carnem, & os,& talia similium partium.

19 Illi autem hæc quidē simplicia, & elementa esse, terrā autem, aquam, & ignem, & aerem composita.

20 Omni seminariū enim esse horum.

21 Ijs igitur, qui ex vno omnia constituunt, necesse est dicere generationē, & corruptionem alterationem: semper enim subiectum manet vnum,& idem;tale autem alterari dicimus.

22 Ijs autem,qui genera multa faciunt,differre à generatione alterationem:

23 coeuntibus enim, & dissolutis generatio contingit, & corruptio.

24 Ideo dicit Empedocles hoc modo:

25 Quod nullius natura est,sed solum mixtio, & fœdus mixtorum.

a S. Thomas.

nino dissentiunt ab ijs, qui Empedoclē sequuntur. [18] Hi enim terram,aquam, aerem, & ignem quatuor elementa esse dicunt, eaque simplicia magis esse putant, quàm os, carnem, aliaque similes nacta partes. [19] Illi verò similaria hæc corpora simplicia, atq; elementa esse arbitrantur,terram autem,aquam,ignē, & aerem ex ijs tanquam ex elementis componi; [20] quandoquidem similaria hæc corpora omnium rerum elementa, ac semina existant. [21] Qui igitur ex vno principo constare omnia dicunt,ortum, ac interitum alterationem esse affirmare coguntur. Semper enim in quacunq; mutatione idem, atq; vnum permanet subiectum in propria haud quaquā substantia mutatum, quod cùm accidit, vniuscuiusq; rei tota permanente substātia, fieri tantummodo alterationem asserendum est. [22] Qui autem plura admittunt principia, & elementa generationem ab alteratione distingui fateantur necesse est: [23] quandoquidem generatio coeuntibus elementis accidat, ijsdem verò dissolutis corruptio. [24] Quāobrem sic ait Empedocles:

[25] *Nullius est natura: sed ipsa*
Mixtio, mixtorumq; prius diuulsio solum.

hoc est, [a] nullius rei forma perpetua,ac perennis est, sed omnis elementorum mixtione aduenit, eorumdemq; dissolutio-

lutione abscedit. [26] Ex quibus manifestum est, [b] & Veteres Philosophos de ortu, ac interitu rerum sic loqui debuisse, vt proprijs consentirent principijs, itàq; vt Empedoclis testimonio ostendimus, vel inuitos loquutos fuisse. [27] Et si verò hi Philosophi generationē quid aliud ab alteratione esse affirmare cogantur, ea tamen proferunt, quibus tollere omnino alterationem videtur. [28] Id autem rectè à nobis dici facile est perspicere. Nam quemadmodū quiescente substantia, & nullo pacto mutata, penes ipsam magnitudinem mutationem fieri cernimus, quæ accretio, & diminutio vocatur: [29] eodem modo, & permanente substantia penes affectiones, & qualitates mutationem fieri contingit, quæ alteratio dicitur. [30] Sed tamen ex his, quæ plura inducentes principia dicunt, alterari quicquam impossibile est. [31] Etenim affectiones, quarum accessu res alterari dicimus elemētorum esse formas censent, vt calidum, frigidum, album, nigrum, siccum, humidum, molle, durum, & alia huiusmodi. [32] Vnde sic ait Empedocles:

[33] *Albentem penitus Solem, calidumq; videri.*
Ast imbrem inter cuncta nigrum; simul atq; rigentem.

Hoc est, ignem substantialiter album, & cali-

26 Quod igitur proprius sit sermo eorum suppositioni ita loqui, manifestum est, & quod dicunt hoc modo.

b *Philoponus Alexander apud Philoponum.*

27 Necesse autem est, & his dicere generationem esse aliquid præter alterationē, impossibile tamen est secundū ea, quæ ab eis dicuntur.

28 Hoc autem quod dicimus recte, facile est videre. Quemadmodum enim videmus, quiescēte substantia, in ea transmutationē fieri secū dum magnitudinem, quæ vocatur augmentatio, & diminutio,

29 sic & alterationem.

30 Sed tamē ex quibus dicūt, plura principia facientes vno, impossibile est alterari.

31 Passiones enim per quas hoc dicimus contingere, differentiæ elementorum sunt: dico autem, vt calidum, frigidum, album, nigrum, siccum, humidum, molle, durum, & aliorum vnumquodq;

32 Vt inquit Empedocles:

33 Solem album videri, & calidum omniquaq; imbrē autem in omnibus caliginosū, & rigidum.

34 Similiter autem determinat, & in reliquis.

35 Quapropter si non sit possibile ex igne fieri aquam, neque ex aqua terram, neq; ex albo nigrum erit aliquid, neque ex molli durum, eadem autem ratio, & de alijs:

36 Hoc autem erat alteratio.

37 An, & manifestũ est, quod semper vnam contrarijs supponendũ materiã siue transmutetur secundum locũ siue secundum augmẽtationem, & diminutionem, siue secundum alterationem.

calidum esse, aquam verò nigram, & frigidam. 34 Atq; similiter, & de reliquis affectionibus pronunciat, ac definit. Præterea, & id quoque putant Veteres elementa, quæ dictis afficiuntur qualitatibus, & formis, eò quòd prima rerũ initia sint, perpetua, & immortalia esse. 35 Quoniam igitur nec ex igne effici aqua potest, nec aqua ex terra, nec aliud quoduis elementum in aliud commutari, neq; profectò ex albo quicquam fiet nigrum, aut è molli durum, eademq; & in cæteris ratio est. Quare nec vlla poterit alteratio fieri, 36 cum aliud alteratio non sit, quàm in his affectionibus existens mutatio. Nec mirari quispiam debet si plura inducentes elemẽta, ac principia alterationem tueri nequeant. 37 Nam omnis mutatio ex contrario in contrarium fit, atq; semper vna contrarijs subijcienda materia est, siue ad locum mutatio fiat, vt latio, siue ad magnitudinem, vt accretio, & decretio, siuè ad qualitates, vt alteratio Sic enim perpetuum contraria edunt bellum, ac sese ab eodem excludere subiecto conãtur. At si contraria distincta possideant subiecta, nulla assignabilis erit ratio, ob quam inter se pugnare debeant: vnumquodq; enim in propria existens regione, in qua saluari dumtaxat potest, alterius haud contrarij molietur interitum.

Quare

Quare si plura statuantur principia, quemadmodum censebant Veteres, alteratio nō erit, quę inter oppositas qualitates mutatio est. 38 Præterea & id necesse omnino est, hoc vnum subiectum, & alterationem simul esse. 39 Si enim alteratio sit, & vnum quoq; subiectum elementum, vnaq; rerum omninm erit materia, quæ ad inuicem transmutari queunt, inter oppositas existente qualitates pugna, quæ vnicum requirit subiectum, pro cuius possessione decertatio fiat. 40 At si subiectum vnum est, & alterationem quoq; esse oportet, sese ab eodem subiecto expellentibus qualitatibus, quæ simul esse nequeunt. Qui igitur plura inducūt principia, tollere omnino alterationem coguntur.

38 Amplius autē similiter est necesse esse hoc, & alterationem.

39 Si enim alteratio est, & subiectum vnum elementum, & vna omnium materia habentium ad inuicē transmutationem:

40 Et si subiectum vnum est, alteratio est.

At [1] Empedocles non modo ijs, quæ sēsu manifesta sunt, sed proprijs quoq; dictis repugnantia profert. 2 Nam ex se inuicem transmutari elementa posse, [a] ipsis renitentibus sensibus negat, sed ex his omnia tantummodò fieri dicit. 3 Præterea cum amicitia res antea dissipatas colligit, vnoq; fædere iungit, atq; similare quoddam ex rerum permixtione coalescit corpus, quod spherum vocant, nullis præditum affectionibus, ac differentijs, rursus fædere ob litis imperium violato prosilire elementa, ac gigni, eaq; ex confusa illa rerum permixtione

Tex. 2.

1 Empedocles igitur ipse videtur contraria dicere, & ad apparentia, & ad seipsum.

2 Simul enim non dicit alterum ex altero fieri elementorum vllum, sed alia omnia ex his.

a *S. Thomas. Auerroes.*

3 Simul autem, cum in vnum iunxerit naturā omnem, præter litem, ex vno fieri rursus vnumquodque, ita vt ex vno aliquo per differentias scilicet quasdam separatis, & passiones, factum sit, hoc quidē aqua, illud autem ignis.

tione segregata affectiones quasdam, ac differentias nancisci, quibus hoc quidem fiat aqua, illud verò ignis, eorum, quæ dixit oblitus enunciat.4 Etenim Solem album, & calidum esse, atq; terram grauem, & duram inquit. 5 Quamobrē his ablatis affectionibus, ac differentijs (neq; enim eas de nouo genitas abire, atq; amitti repugnat) ex aqua fieri terram, & aquam ex terra, & similiter aliorum vnumquodq; elementorum ex alio effici elemento necesse erit. 6 Atq; hoc non modo confusa illa rerum permixtione dissipata continget, sed etiam in hoc rerum statu, ob contrarias agentibus elementis affectiones, & qualitates, quæ remoueri ab eis, atq; auferri queūt. 7 Statuere enim oportet ex ijs, quæ dixit Empedocles, elementorum prædictas differentias aduenire singulis pene diebus, atq; abire posse: inter sese adhuc amicitia, & lite pugnantibus, quæ, & aliquando simul coire elementa proprijs amissis differentijs, & denuò ijsdem recuperatis seiungi, ac prodire fecerunt. 8 Ob hanc verò causam ex illo rerum aceruo, in quo nullæ cernebantur differentiæ singula sunt orta elementa. 9 Neq; enim cum permixtum, & confusum erat vniuersum ignem, aerem, aquam, & terram actu, & distinctè continebat, sed vnius quoddam naturæ corpus

4 Quemadmodum dicit, Solē album, & calidum, terram autem graue, & durum.

5 Ablatis igitur his differentijs (sunt enim auferibiles genitę) manifestum est, quod necesse est fieri, & terram ex aqua, & aquam ex terra, similiter autem, & aliorum vnūquodque:

6 Et non tunc solum, sed & nunc, cum trāsmutantur passionibus.

7 Sunt enim ex quibus dicit Empedocles possibiles aduenire, & separari rursus, præsertim aduersantibus ad inuicem adhuc lite, & amicitia:

8 Ideoq; & tunc ex vno generata sunt.

9 Non enim ignis, & terra, & aqua existētia adhuc, vnum erat omne.

pus vndiq; simile existebat, cuius singulæ partes quascumq; sine vllo discrimine differentias poterant suscipere.

Præterea 1 & in eo quoque defecit Empedocles, quod ex ijs, quæ dixit haud satis constat,[a] vtrum sit elementorum statuendum principium confusum illud rerum chaos, an potius ipsum ab ijs, quæ prodeunt elementis igne, terra, aere, & aqua, vt à proprijs dependeat principijs. 2 Etenim quatenus rerum chaos, vt materia subijcitur, ex eoq; transmutatione facta ignis, ac terra posiliunt, proprium elementorum principium statuendum videtur, cum ea sit materialis conditio principij, vt ex ipso cætera fiant: 3 quatenus vero coeuntibus elementis confusum efficitur chaos, eoque dissoluto prodeunt, ac gignuntur eleméta, ex ijs vt prioribus, ideoq; principijs rerum chaos informe constitui necesse est, cum id iure principium dicendum sit, quod simplex magis est, atque in dissolutione rerum manet. Igitur omninò defecit Empedocles haud statuens elementa ne, an ipsum rerum chaos asserendum principium esset.

Iam satis patet ex Veteribus non defuisse, qui simplicem, ac substantialem rerum ortum, atq; interitum denegare ausi sint.

Text. 3.

1 Incertum autem, & vtrum principium ipsorum ponendum vnum, an multa, dico autem, & terram, & coordinata horum:

a Philoponus.

2 secundum enim quod, vt materia supponitur, ex quo mutata per motū fiunt ignis, & terra, & aqua, vnum est elementum:

3 secūdum autem quod hoc quidem ex compositione fit, coëūtibus illis, illa autem ex dissolutione, magis elementa quatuor illa, & priora natura.

Tex. 4.

1 Omnino itaq; de generatione, & corruptione simplici dicendum est, vtrum est, aut nō est,& quomodo est,& de alijs simplicibus motibus, puta de augmentatione,& alteratione.

Quare enitendum in præsentia est de simplici, ac substantiali rerum ortu, atq; interitu differere, vtrum sit, nec ne, & quo pacto sit: tum etiam de simplicibus alijs motibus, vt de accretione, & alteratione dicendum est.

Sed antequam hanc determinare quæstionem aggrediamur, quid generationis nomine intelligendum sit Veterum opinionem refellentes, qui indiuisibilium vnionem corporum generationem vocabant, demonstrare oportet.

Tex. 5.

1 Plato igitur solum de generatione scrutat[a] est,& de corruptione quomodo existant in rebus, & de generatione, non omni,sed de ea, quæ est elementorum.

2 Quomodo autē carnes, aut ossa, aut aliorum quid taliū, nihil.

3 Amplius neq; de alteratione quomodo existant in reb.

4 Omnino autem præter ea, quæ superficie tenus,de nullo aliquis institit,præter Democritum: hic autē videtur quidem de omnibus curasse.

5 Iam vero in eo, quod est quomodo, differt.

6 De augmentatione enim nullus quidē determinauit, vt diximus quod non,& quiuis dicat, quod aduenientē simili,augumentantur.

Plato igitur de ortu solùm, atq; interitu quo modo rebus competant disseruit. Nec de rerum omnium ortu loquutus est, sed de eo, quo ipsa dumtaxat elementa gignuntur. 2 Quo modo verò carnes, aut ossa, aut aliud quippiam tale fiat, nihil dixit. 3 Præterea nec de alteratione, & accretione quo modo insint rebus quicquam egit. 4 Atque nemo ex antiquis Philosophis de vllo mutationem genere accurate, sed superficiaria tantum ratione disseruit, excepto Democrito, qui rerum omniū cognitionem tradere conatus est: 5 etsi cuiusque mutationis rationem, ac modum explicans ab ea maxime sententia, quam tuemur, discrepet. 6 De accretione autem nihil, vt diximus viro Philosopho dignum quisquam definiuit, sed

solum

solum id, quod excogitare quiuis facile potest, accretionem rei similis accessione fieri, quoniam simile ei debeat alimentum reddi, in cuius vertitur substantiam. 7 Quo tamen pacto id fieret, quantum opus erat non explicarunt. 8 Nec de mixtione, nec de alia consimili mutatione, vt de actione, & passione dixerunt, quonam modo hoc quidem agat, illud verò naturales affectiones patiatur. 9 At Democritus, & Leucippus indiuisibilia varijs prædita figuris inducentes corpora ex his alterationem, & generationem tuentur. Nam horum coitione corporum res gigni, eorumdemque dissolutione interire aiunt, tum verò alterari, cum in ipsa compositione penes ordinem, ac situm hæc variè commutantur corpora. Hac vero potissimum ratione moti infinita, eaque varijs prædita figuris induxerunt corpora. 10 Quicquid apparet, id verū esse existimabant, quæ autem apparent contraria, & diuersa, peneque infinita videntur, vt opinionum comprobat varietas. Quare infinita, varijsque instructa figuris esse concludebant corpora, vt horum transpositione res alio, & alio modo afficerent sensum, idque contingeret, non solum vnius, vel minimæ accessione particulæ, sed earum, quæ insunt penes ordinem, ac situm mutatio-

7 Quomodo autem hoc, non vltra.

8 Neque de mixtione, neque de aliorum, vt ita dicam, vllo, vt de ipso agere, aut ipso pati, quomodo hoc quidem agit, illud vero patitur secundum naturales factiones.

9 Democritus autem, & Leucippus facientes figuras alterationem, & generationē ex his faciunt, segregatione quidem, & cōgregatione generationem, & corruptionē; ordine autem, & positione alterationem.

10 Quoniam autem existimabant verum esse in apparendo, contraria autem, & infinita sunt ea, quæ apparent, figuras infinitas fecerunt, ita vt transmutationibus ipsius compositi idem contrarium videatur alij, & alij, & transmutetur pauco immixto, & omnino aliud appareat vno transmutato.

11 Ex eisdem enim tragædia, & comædia fit litteris.

ne facta. 11 Atque hoc modo ex iisdem litteris varie copulatis oritur omnis diuersitas in dictionibus, quibus comædia, & tragædia constat.

Tex 6.

1 Quoniam autē videtur fere omnibus esse aliud generationē, & alterationem, & generari quidem & corrumpi, quæ cōgregātur, & disgregātur, alterari autē mutatis passionibus, de his insistētes speculari oportet.

2 Dubitationes autē habent hæc, & multas, & rationabiles.

3 Nam si generatio est cōgregatio, multa accidunt impossibilia.

4 Sunt autem rursus rationis aliæ cogentes, nec faciles, vt dissoluatur quod nō contingit aliter se habere, si generatio non sit congregatio:

5 Aut omnino non est generatio, aut, si est, alteratio est.

6 An, etsi hoc dissoluere sit difficile, tentandum.

Quoniam, 1 igitur ferè omnes arbitrātur aliud generationem, & alterationē esse, atque res quidem gigni, ac interire, dùm coeunt, ac secernuntur indiuisibilia corpora, alterari autem, cum penes affectiones, & qualitates accidit mutatio, de his differere, & cum diligentia contemplari oportet. 2 Hæc enim plures, easq; rationis haud fines egredientes difficultates habent. 3 Nam si generatio sit corporum indiuisibilium congregatio multa sequuntur incommoda, & impossibilia, vt in progressu patebit. 4 E contrario autem ijs, qui generationem aliud quid esse pronunciant, multa occurrunt argumenta, quæ non parùm negotij facessunt. 5 Aut enim si aliud quicquam esse generationem dicamus è rerum natura generationem tollimus, aut ipsam cum alteratione confundimus. 6 Sed (quamquam) difficilia hæc sint, pro viribus tamen soluere enitendum est.

Tex. 7.

1 Principium autem horū omnium est, vtrum sic, & generantur, & alterantur, & augmētantur, & quæ sunt, & his contraria patiuntur, primis magnitudinibus existētibus indiuisibilibus, aut nulla est magnitudo indiuisibilis.

Id 1 autem primò constituere oportet, num ad subeundas mutationes, de quibus agimus, ortum, accretionem, alterationem, aliasq; oppositas mutationes indiuiduas fateri magnitudines necesse

e eſſe ſit, an verò nullæ tales magnitudi-
nes in rerum natura exiſtant. 2 Hoc e-
nim quamplurimum intereſt ad ſtatuen
dum quo pacto res gigni, augeri, & alte
rari queant. 3 Deinde ſi indiuiduæ con-
ceduntur magnitudines, vtrùm ne cor-
pora ſint, vt Democritus, & Leucippus
aſſerebant, an potius plana, & ſuperfi-
cies, vt Plato in Timeo docuit. 4 Hoc
igitur ipſum, vt alio quoque diximus
loco, naturalia corpora vſquè ad plana,
& ſuperficies diſſolui rationis egreditur
metas. 5 Quare conſentaneum rationi
magis erit indiuiduas corporeas magni
tudines aſſerere, ex quibus naturalia
conſtenr corpora. 6 Etſi hæc perabſurda
quoq; videatur opinio. 7 Nam qui cor-
poreas inuehunt magnitudines, quonã
pacto res gignantur, & alterentur expli
care facillime poſſunt, cum, vt diximus,
cenſeant res alterari ob indiuiſibilium
conuerſionem corporum, quæ alio, &
alio ipſorum contactu, ordine, ac ſitu,
differẽtijſq; figurarum mutatis accidit.
8 Vnde & Democritus aiebat colorem,
cæteraſq; affectiones haud fixum, & ſta
bile in rebus eſſe obtinere, ſed tum ap-
parere, cum proprium ordinem corpu-
ſcula, & poſitionem variant. 9 At qui na
turalia corpora ex ſuperficiebus confi-
ciunt, & in eas reſoluũt, nullam harum
mutationũ probabilem cauſam afferre
queunt,

2 Differt enim hoc plurimũ.

3 Et rurſus ſi magnitudines impaſſibiles, vtrũ, vt Democritus, & Leucipus, corpora hæ ſunt, an, vt in Timeo, plana.

4 Hoc igitur ipſum, vt & in alijs diximus irrationabile eſt vſq; ad plana diſſoluere.

5 Quapropter magis rationabile fuerit corpora eſſe indiuiſibilia.

6 Sed & hæc multam habent irrationabilitatem.

7 Attamen & hos alteratione, & generationem contingit facere, vt dictũ eſt, verſione, & cõtactu tráſmutantes idẽ, & figurarum differentijs.

8 Quod quidem facit Democritus: quapropter & colorẽ non dicit eſſe, verſione enim colorari.

9 Ijs autem, qui in plana diuidunt, nõ amplius: nihil enim fit præter ſolida, compoſitis ſecundum latitudinem, paſſionem enim non poſſunt generare aliquam ex ipſis.

queunt, cum ex superficiebus non nisi solidum quid, mathematicum, & sine materia, nulliusque physicæ qualitatis particeps oriatur. [10] Hanc verò ob caussam hi Philosophi à veritate magis aberrarunt, quæq; manifesta sunt minus cernere potuerunt, quoniam experiẽtiam, quæ philosophię parens est, neglexerũt, & à rebus, quæ sub sensum cadunt ad mathematicas, & intelligibiles contemplationem auocarunt. [11] Quamobrem qui diutius circa rerum naturalium, ac sensibilium speculationem versati sunt, eiusmodi principia, quibus facilè adaptentur ea, quæ sub sensum cadunt, perspicere magis, & statuere possunt. [12] Qui verò à mathematicis disciplinis profecti communes dumtaxat rationes considerantes, consultis haud quaquam sensibus, & experientiæ adhibita fide res naturales contemplãtur, ad paucos respicientes effectus, quibus earum innotescit quidditas, temere, & absq; diligenti perscrutatione de rebus naturalibus enunciant.

10 Caussa, quare minus possint consessa videre, in experientia est.

11 Quapropter quicumq; magis versati sunt in naturalib. magis possunt supponere talia principia, quibus multa possunt complicare:

12 Qui autem ex multis rationibus minime contemplatiui existentium sunt, ad pauca inspicientes facilius enunciant.

Ex [1] quibus manifestũm est quãtum differant in veritatis inuestigatione, qui res naturales earũ sensibilibus obseruatis effectibus considerant, & qui haud proprijs, sed communibus, abstractisq; rationibus vtuntur. [2] Etenim Plato ex eo probat indiuiduas esse magnitudines,

Tex. 8.

1 Videbit autem quis, & ex his, quantum differunt, qui naturaliter, & qui logice considerant.

2 De eo enim, quod est, indiuisibiles esse magnitudines, hi quidem inquiunt, quod ipse triangulus multa erit.

nes, quod aliter sequeretur ideam trianguli in plures triangulos diuidi, quod tamen repugnat ideæ, quæ suapte natura indiuisibilis est. 3 Democritus verò proprijs, atq; naturalibus idem rationibus persuadere conatur, quemadmodū in progressu patebit. Sic autem arguit ad indiuiduas statuēdas magnitudines. 4 Si corpus vnumquodq; ex indiuiduis corpusculis conflatum non est, sensibile aliquod fateri corpus, seù magnitudinem oportet, quæ in omnes partes diuisibilis sit, & suapte natura in omnes partes diuidi queat. 5 At si diuisio hæc in actum reducatur, quidnā erit id, quod diuisionem effugit? 6 Si enim omni ex parte diuisibile corpus est, idq; corpori sensibili suapte natura competit, nullū vtique accidet impossibile ex eo, quod actu aliquando in omnes partes diuisum esse dicamus, siuè tota simul diuisio fiat, siue tantum successiue accidat. Neque enim vllum sequitur absurdum, si id, quod actu esse potest, in actu aliquando esse ponamus. 7 Quare & si per medium posse diuidi corpus asseramus inconueniens non erit, si per medium actu diuisum sit. 8 Atque eodem modo si corpus suapte natura omni ex parte diuisibile sit, nullum sequetur absurdum ex eo, quod actu in omnes partes diuisum existat, 9 quemadmodū nec si in

3 Democritus autem videbitur vtiq; proprijs, ac naturalibus rationibus persuaderi: manifestum autē erit, quod dicimus, procedentibus.

4 Habet enim dubitationē, si si quis ponet corpus quoddā esse, & magnitudinem omniquaque diuisibilem, & hoc possibile.

5 Quid enim erit, quod diuisionem effugit?

6 Si enim omniquaq; diuisibile est & hoc possibile sit, siue simul sit hoc omnino diuisum (& si non simul diuisum sit,) siue hoc fiat, nullū erit vtique impossibile.

7 Quapropter & secundū ipsum medium similiter:

8 Et omnino etiam, si omni ex parte natura est diuisibile, quamuis sit diuisum, nullum erit impossibile factum:

9 Quoniam neq; si in decem

millia decies millies diuisa fuerint vllum est impossibile, etsi forsitan nullus vtique diuidet.

10 Quoniam ergo omniquaq; tale est corpus, diuidatur.

11 Quid igitur erit reliquum? magnitudo?

12 Non enim est possibile: nõ erit quippiam non diuisum, erat autem omniquaque diuisibile.

13 At vero, si nullum erit corpus, neq; magnitudo, diuisio autem erit, aut ex pũctis erit, & sine magnitudine ea erũt, ex quibus componitur, aut nihil prorsus: quare, & si generabitur ex nihilo, & si erit compositũ, & ipsum vtiq; vniuersum nihil, nisi apparens.

14 Similiter autem, & si fuerit ex punctis, non erit quantũ.

si in infinita infinities diuisũ fuerit. Quã quam fortasse reperiatur nemo, qui eiusmodi corpus in omnes actu partes diuidat. [10] Quoniam igitur sensibile corpus omni ex parte diuisibile est, ipsum in omnes actu partes diuisum esse ponamus. [11] Quidnam erit id, quod facta diuisione remanet? an magnitudo? [12] At hoc impossibile est. Neque enim corpus, ac magnitudo in omnes actu partes diuisionem recepisset; supponimus autem vnamquamq; magnitudinem suapte natura diuisibilẽ esse. [13] Quod si id, quod facta diuisione remanet, nec corpus, nec magnitudo est, aut ex punctis diuisio erit, aut ex nihilo. Si ex pũctis, magnitudine carebunt ea, ex quibus conflatur corpus, atq; ex ijs cõstabit magnitudo, quę sunt magnitudinis expertia. Si verò ex nihilo contingat diuisio, ex nihilo fiet corpus, atq; ex nihilo erit compositum; ex ijs enim vnumquodque fit, ex quibus constat. Quare & ipsum vtique totum sensibile corpus nihil erit, sed quandam essentiæ dumtaxat vmbram, & imaginem habebit. [14] Præterea si corpus, & magnitudo constet ex punctis, expers magnitudinis erit, at hoc manifestam inuoluit contradictionem, ergo ex punctis esse corpus, & magnitudo nequit. Sequela maioris probatur, nam si ex punctis conflatum corpus magnitu-

dinem haberet, ijs detractis imminueretur magnitudo, & additis augeretur. 15 At cum in eadem sese magnitudine tangunt puncta,& simul existunt, vnaq; magnitudo est, maius haud ipsum reddunt corpus. 16 Si enim in duas,vel plures partes dissecetur continuum, pluraque auferantur puncta, nec maius, nec minus totum redditur continuum,|quã prius esset. 17 Quare etsi omnes ablatæ partes, omniaque simul existant puncta, haud vnquam efficient corpus, quod magnitudinem habere queat. 18 Verum si quis dicat peracta diuisione quasdam particulas relinqui similes ramentis, quæ è nonnullis dissectis corporibus decidere videmus, itàque corpus aliquod è magnitudine abscedere, eadem redibit quæstio, quonam modo diuisibile id sit, quod corpore dissecto excidit. 19 Quod si id, quod abscedit, corpus non sit, sed forma quædam, & affectio separabilis, ipsaque magnitudo ex solis concrescat punctis, aut quibusdã alijs sese tangentibus indiuiduis, 20 idem fateri cogimur absurdum ex ijs magnitudinem constare, quæ sunt magnitudinis expertia. 21 Prćterea si diuisa magnitudine remanent puncta, quemnam occubant locum? Occupare quidẽ necesse est, quoniam ex ijs conflata magnitudo in loco inerat. At quomodo

15 Quando enim tangebant se in vna magnitudine, & vna erat magnitudo, & simul erat, nihil faciebant maius ipsum totum:

16 Diuiso enim in duo,vel plura,neq; maius,neq; minus est ipsum totum,quam prius.

17 Quare si etiã omnes simul positæ fuerint, nullam faciẽt magnitudinem.

18 Sed,& si quid, veluti rasura,diuiso corpore fit,& sic ex magnitudine corpus quoddam abit eadem ratio, illud quomodo diuisibile.

19 Si vero non sit corpus, sed forma aliqua separabilis, aut passio,quod recessit, & est ipsa magnitudo puncta,vel tactus hoc patientes:

20 inconueniens est ex nõ magnitudinibus magnitudinem esse.

21 Amplius autem vbi erũt & immobilia,& mota puncta?

a *Philoponus.*

ea, quæ nullam dimensionem habent, vendicare sibi locum apta sunt? Manifesta contradictio hæc est, ergo ex diuisione magnitudinis haudquaquam supersunt puncta. Deinde aut relicta mobilia sunt puncta, aut immobilia. Ne dicas immobilia, quo modo enim ad constituendam magnitudinem moueri poterunt? Nec mobilia esse affirmes, quoniam solis corporibus ad locum ferri competit, ergo puncta non sunt, quæ diuisa magnitudine existunt. 22 Deniq; ea, quorum interuentu fit tactus, semper differunt ab ijs, quæ se tangunt, vt inductione manifestum est, idemque in diuisione accidit, vt quæcumque diuidi penes aliquid distinctum soleant. Si ergo medijs punctis sese magnitudines tangunt, ac diuisionem subeunt, quid aliud præter puncta in quacumque magnitudine assignabile erit? Quare diuisa magnitudine haud relinquentur puncta, sed alia, penes quæ tactus, & diuisio fiat. 23 Hæc igitur ijs accidunt absurda, qui sensibile vnumquodq; corpus omni ex parte diuisibile asserunt. 24 Quamobrem si fieri nequit vt ex affectionibus sese tangentibus, aut punctis magnitudo, & corpus sensibile constet, ex indiuiduis necessario corpusculis, & magnitudinibus conflatum erit, quarum coalitu, abscessuque rerum ortus, ac interitus

22 Tactusq; semper vnus duorum quorumdam, tanquam existente aliquo præter tactum, & diuisionem, & punctum.

23 Si itaque quis ponat quoduis, aut quantumuis corpus omniquaque diuisibile, hæc omnia accidunt.

24 Quapropter si quidem est impossibile ex tactibus aut punctis esse magnitudinem, necesse est corpora indiuisibilia esse, atq; magnitudines.

tus perficiantur. [25] Verum & ij, qui indiuidua hæc astruũt corpora, maximis, ac pluribus premuntur difficultatibus, de quibus sufficienter alibi consideratum est. [26] Sed quæ afferunt argumenta in præsenti dissoluere oportet, vt propositam de rerum ortu, ac interitu controuersiam dijudicemus. Quamobrem iterum, quam Democritus proposuit dubitatio repetenda est.

Aduertendum [1] autem est omne corpus sensibile secundum quamlibet sui partem diuisibile, & indiuisibile esse. [2] Nam potentia diuisibile est, quia omnis in eo assignabilis pars subire diuisionem potest; [3] actu vero indiuisibile, quia diuidi actu secundum quamlibet sui partem nequit. Non enim corporis sensibilis vnaquæq; pars, ita diuidi potest, vt amplius nulla diuisibilis remaneat, sed quacumq; diuisione facta vlterior semper fieri diuisio potest. [4] At corpus sensibile secundum quamlibet sui partem diuisibilem potentia non esse, sic Democritus probare conatur. [5] Si fieri potest, [a] vt corpus sensibile omni ex parte diuidatur, diuisum actu omni ex parte aliquando existat, non quidem vt simul actu secundum quamlibet diuisum partem, atque indiuisum sit, sed vt prorsus omni ex parte diuisũ fiat. [6] Iam quid præter puncta diuisio-

 ne

25 At verò, & hæc ponẽtibus non minus accidit impossibile, cõsideratum autem est de his in alijs.

26 Sed hæc soluere tentandũ est: quapropter rursus à principio dubitationem dicere oportet.

Tex. 9.

1 Omne igitur corpus sensibile esse diuisibile secundum quodcũque signum, & indiuisibile non est absurdum:

2 Hoc enim potentia diuisibile,

3 illud vero actu existit.

4 Esse autem simul omniquaque diuisibile potentia impossibile videtur esse.

5 Si enim possibile, & si fiat, non tamen vt sit simul ambo actu, indiuisibile, & diuisum, sed diuisum secundũ quodluis signum:

a *S. Thomas.*

6 nihil igitur erit reliquum,

7 & in incorporeum corruptum erit ipsum corpus,

8 & generabitur vtiq; rursus, aut ex punctis, aut omnino ex nihilo.

9 Et hoc quomodo erit possibile?

10 At vero, quod diuidatur in separabiles, & semper in minores magnitudines, & in se motas, & separatas manifestum est.

11 Neque itaq; successiue diuidenti erit infinita in minutas partes sectio, neque simul possibile est esse diuisum secundum omne signum, (non enim possibile est) sed vsq; aliquid.

12 Necesse est igitur insecabiles inesse magnitudines inuisibiles,

13 & præsertim si erit generatio, & corruptio, hæc quidem segregatione, illa vero congregatione.

14 Ratio igitur, quæ cogere videtur esse magnitudines insecabiles, hæc est.

15 Quod autē latet obratiocinans, & qua latet dicamus.

ne corporis facta remanet? 7 Necesse quidem fateamur est in ea dissolui corpus, quę expertia corporis sunt. Et quoniam ex ijsdem constat vnumquodquę penes quæ dissolutio fit, 8 ex punctis, aut ex nihilo prorsus oriri corpus sensibile oportet. 9 At hoc quisnam fieri posse constanter dicet? 10 Manifestum præterea est sensibile corpus in eas diuidi partes, quæ per se, ac seorsim existere queunt, & in minores perpetuò magnitudines, quæ distantes loco, & seiunctæ consistunt, quousq; sectio ad exigua perueniat corpora, quæ amplius pati diuisionē apta non sint 11 Quare nec is, qui successiue diuidit in infinitum procedit, nec fieri potest, vt secundum quamlibet partem sensibile diuisum existat corpus, sed in eas tandem incidit sectio partes, quæ diuidi vlterius nequeunt. 12 Necesse igitur est indiuiduas fateri magnitudines, quæ ob exiguitatem oculorum effugiant sensum, Solisq; dumtaxat lumine percussæ appareant. 13 Atq; has insuper magnitudines astruere ortus, ac rerum interitus videntur, cum ijs coeuntibus gignantur omnia, ijsdemq; secretis intereant. 14 Hæc autem Democriti ratio est, quæ nos ad indiuiduas asserendas magnitudines vrget. 15 Sed latens est in hoc argumento aperiendus error.

Assero

16 Assero igitur quoniam in magnitudine haudquaquam actu insunt puncta, quæ simul cohæreant, partim quidem magnitudinem in omnes partes esse diuisibilem, partim verò non esse. Etenim magnitudo secundum quamlibet partem, sic diuisa non est, vt amplius nulla diuisibilis remaneat. 17 Atq; si hoc fateamur, etiam vbique actu, & in qualibet magnitudinis parte inesse punctum fateri cogimur, sicq; necessario diuisionem magnitudinis ad nihil terminari. 18 In quacunque enim assignabili parte actu inerit punctum, ac proinde, aut ex affectionibus sese tangentibus, aut ex punctis magnitudo constabit. 19 At verò magnitudo, potentia, & quadam successione in omnes partes diuisibilis est 20 in quacumque enim eius parte sumere punctum licet, in quo diuisio fiat, omniaque eiusdem conditionis puncta sunt, vt in ijs fieri diuisio possit. 21 Accepto autem puncto, in quo diuisio contingit, immediatum aliud sumi punctum nequit, in quo similiter accidat diuisio. 22 Neq; enim simul cohærent in magnitudine puncta, actuq; proinde in quacumq; eius parte non insunt. 23 Quod si secundum actu inexistens punctum diuisibilis magnitudo esset, & secundum aliud quoq; punctum cohærens diuidi posset, cum eadem

16 Quoniam enim non est punctum puncto contiguum esse omniquaq; diuisibile, est quidem vt inest magnitudini, est autem vt non.

17 Videtur autem quādo hōc positū fuerit, & vbiq; & omni in parte punctum esse: quare necesse est diuisam esse magnitudinem ad nihil.

18 Vbiq; enim esse punctum: quare aut ex tactibus, aut ex punctis esse.

19 Hoc autem vt inest, in omni parte est,

20 quia vnum vbiq; est, & omne vt vnumquodque.

21 Plura autem vno nō sunt;

22 Cōsequenter enim nō sunt; quare non omni in parte.

23 Si enim secūdum medium est diuisibilis, & secundum contiguum punctum erit diuisibilis.

eadem ratione magnitudo in omnibus actu punctis subire diuisionem queat. [24] At hoc falsum est, neque enim simul cohærent in magnitudine pũcta. [25] Atq; si id esset, in puncta magnitudinem diuidi, aut ex punctis esse conflatam asserere oporteret. Quare in omnes partes sic diuisibilis magnitudo erit, vt in quacumq; accepta parte diuidi queat, perpetuaq; efficiatur diuisio, haud tamen sic erit diuisibilis, vt in omnem actu partem esse diuisa possit: quandoquidem non actu, sed sola potentia cõtinet puncta, in quibus fieri diuisionem magnitudinis contingit. [26] Ex his patet rerum posse congregationem, & secretionem consistere: [27] verum nec ex indiuiduis corporibus coagmẽtari omnia, nec in indiuidua resolui, cum plura inde emergant absurda, nec fieri omnem in partem sensibilis diuisioné corporis, vt coire simul, ac secerni queant [28] (id enim eueniret, si puncto hæreret punctum) [29] sed in parua, semperque minora corpora dissolui, atq; ex paruis, ac minoribus perpetuò coalescere.

24 Hoc autem non: non enim est contiguum signo, aut punctum puncto.

25 hoc autem est diuisio, aut compositio.

26 Quare est, & congregatio; & segregatio,

27 sed neq; in impartibilia, & ex impartibilibus (multa enim sunt inconuenientia) neque ita, vt omni in parte diuisio facta sit:

28 (si enim esset contiguũ pũctum puncto, hoc vtiq; esset)

29 sed in parua, & minora est segregatio & cõgregatio ex minoribus.

Quæres quo modo in magnitudine insit potentia, quæ actualem partium diuisionem respicit, & quo modo in actum reducatur? Respondeo [a] in magnitudine duplicem posse considerari potentiam: alteram quidem ad completam diui-

diuiſionem ratione cuius ita ſit diuiſa magnitudo, vt diuidi vlterius nequeat: alteram verò ad incompletam diuiſionem, ratione cuius ita diuidatur magnitudo, vt nunquam deficiat diuiſio, ſed perpetuò, ac ſemper fieri poſſit. Iam magnitudo eſſentialem habet potentiam ad poſteriorem diuiſionem, tanquam ad proprium, & adæquatum actum, eaq; exiſtente incolumis ſeruatur magnitudo. At priorem diuiſionem, vt quid propriæ deſtructiuum entitatis reſpicit, eaq; ſi contingat ſeruari magnitudo, & conſiſtere nullo modo poteſt. Quare magnitudinis potentia, tum in proprio diuiſionis actu exiſtit, cum ita diuiditur, vt diuidi vlterius perpetuò queat: quemadmodum, & diem actu adeſſe dicimus, non quia totus ſimul adſit, ſed quia eius aliqua præſente parte aſſignari alia poteſt, quæ aduenire debeat.

At verò [1] licet corporum coalitum, & ſecretionem fateamur, aſſerendum tamen eſt, nec ſimplicem, ac perfectum rerum ortum coeuntibus corporibus fieri, nec interitum iiſdem ſecretis, vt qui Democritũ ſequuntur aiunt, [2] nec alterationem corpuſculis penes ordinẽ, ac ſitum mutatis accidere. [3] Etenim idipſum eſt, in quo errant: Atq; ſimplex, ſubſtantialis ea rectè generatio, & corruptio

Tex. 10.

1 Sed non ſimplex, & perfecta generatio congregatione, & ſegregatione determinata eſt, vt quidam aiunt;

2 eam verò, quæ in continuo eſt, tranſmutationem alterationem.

3 Sed hoc eſt, in quo errant omnia: eſt omnis generatio ſimplex, & corruptio, non cõgregatione, & ſegregatione,

ruptio dicitur, quæ haud coagmẽtatis, ac diſſolutis corporibus fit, ſed tũ verè accidit, cum ex hoc in hoc mutatur quidpiam, & ſubſtantia gignitur, ac interit. 4 Alij verò omnem eiuſmodi mutationem alterationem eſſe putant. 5 At hoc haud ita ſe habet. Nã in quouis naturali compoſito altera quidem pars habet rationem formæ, à qua eſſentia, ac definitio dependet, altera autem rationem materiæ. 6 Cum igitur in his accidit mutatio, ita vt materia vnam abijciat formam, & alteram ſuſcipiat, ſubſtantialis productionem formæ generationem, abiectionem verò corruptionem vocamus. 7 Quod ſi in affectionibus, & accidentibus manente ſubſtantia contingat mutatio, factam alterationem eſſe dicimus. 8 Verum id ingenuè fateri oportet partium coalitum, & diuiſionem nonnihil ad rerum interitum facere, quatenus ea, quæ in minutiores partes diſſecta ſunt, quia minus reſiſtunt, corruptioni magis patent, quæ autem collectiora, & grandiora exiſtunt, quia acrius obluctantur, corruptionem diutius inhibent. 9 Magna enim aquarum vis collecta in aerem tardius vertitur, in plures verò guttulas diuiſa citius formam aeris patitur. 10 Sed de his alibi commodiori oblata occaſione dicemus. Illud autem

in

ſed cum mutatum fuerit ex hoc in hoc,

4 Alij autem putant alterationem eſſe omnem talem mutationem.

5 Hoc autem differt: nam in ſubiecto, hoc quidẽ eſt ſecundum rationem, illud autem ſecundum materiam.

6 Quando igitur in his fuerit transmutatio, generatio erit, aut corruptio:

7 quando autem in paſſionibus, & ſecundum accidens, alteratio.

8 Quæ autem ſegregantur, & congregantur, facile corruptibilia fiunt;

9 Si enim in minores aquas aqua diuiſa ſit, citius aer generatur, ſi autem congregata ſit, tardius.

10 Magis autem erit manifeſtum in ſequẽtibus; nunc autem tantum determinatũ ſit,

in præſentia ratum, ac firmum ſit, generationem corpuſculorum coniunctionē non eſſe, quam Democritus, eiuſque ſectatores tuebantur.

His [1] iactis fundamentis, quidque ſubſtantialis ortus, ac interitus nomine intelligere oporteat ſtatuto, ſpeculandum eſt, vtrùm aliquid propriè, & ſimpliciter, totaq; ſubſtantia gigni, ac interire queat, an propriè quidem nihil, ſed omnia ſecundum quid ſolum, & ex aliquo fiant. [2] Quemadmodum ſi Socratem ex ægroto fieri ſanum, atque ex ſano ægrotum, aut ex magno paruum, & ex paruo magnum dicamus, ſicque aliæ ſimiles mutationes contingant. Ita verò inſurgũt Veteres ad ſubſtantialem auferendam generationem. [3] Si daretur generatio ſimpliciter, fieret aliquid ex non ente ſimpliciter, [4] ipſumque non ens, tanquam materia ad rerum conſtitutionem concurreret: at hoc abſurdum, & impoſſibile eſt; ergo generatio ſimpliciter dari nequit. Antecedens patet. [5] Nam generatio ſecundum quid ex non ente aliquo fit, vt cũ ex non albo fit album; & ex non bono bonum, quare & generatio ſimpliciter ex non ente ſimpliciter erit. Ex terminis enim proprium ſortitur generatio nomen; atque ſi generatio ſimpliciter dicitur, ens, & non ens, quibus ipſa definitur

D

quod impoſſibile eſt generationem eſſe congregationē, qualem quidam aiunt.

Tex. 11.

1 Determinatis autem his, primo ſpeculandum, vtrũ ſit aliquid quod generatur ſimpliciter, & corrumpitur, an proprie quidem nihil ſemper autem ex aliquo, & aliquid.

2 Dico autem, vt ex laborante ſanum, & laborans ex ſano, aut paruum ex magno, & magnum ex paruo, & omnia alia hoc modo.

3 Si enim ſimpliciter erit generatio, ſimpliciter vtiq; fiet ex non ente.

4 Quare verum fuerit dicere, quod ineſt quibuſdam ipſum non ens.

5 Quędam enim generatio ex non ente aliquo, vt ex non albo, aut ex non bono, ſimplex autē ex ſimpliciter non ente.

finitur simpliciter sumere oportet. Sed impossibile, & absurdum esse aliquid ex non ente simpliciter gigni, sic Veteres probant. 6 Ipsum simpliciter ens, aut significat primum, ac supremum genus in vnoquoque prędicamento, aut ens commune indicat, omnia continens prædicamenta, ac proinde simpliciter non ens, aut negationem totius entis vniuersaliter sumpti significat, aut negationem entis, quod in aliquo prædicamento, vt supremum continetur genus. Vtrumuis dicatur, asserere oportet generationem ex nihilo fieri. 7 Nam si in substantia ens pro supremo illius prædicamenti sumamus genere, substantiæ generatio ex non substantia fiet. Aut ergo hæc non substantia aliquod ex alijs prædicamentis est, aut nullum ex eis. Si dicas esse aliquod aliorum prædicamentorum, ergo affectiones, & accidentia separari à substantia, & absque ea consistere possunt, quod tamen impossibile est. 8 Cui enim substantia, & hoc aliquid non competit, nec ei cætero rum prædicamentorum vllum, vt quali tatem, quantitatem, aut vbi competere posse, clarum est, cum substantiæ adminiculo fulciantur accidentia, eoq; dempto reliqua tolli funditus oporteat. 9 Si verò dicas non substantiam ex alijs prædicamētis nullum esse, purum ex necessita-

6 Ipsum autē simpliciter, aut primum significat secundum vnumquodq; prædicamento rum ipsius entis, aut vniuersale, & omnia comprehendens.

7 Si igitur primum, substantiæ erit generatio ex nō substantia:

8 Cui nero non inest substantia, neq; hoc, manifestum est, quod neq; aliorū vllum prædicamentorum, vt neq; quale neq; quantum neq; ipsum vbi; separabiles enim essent passiones à substantijs.

9 Si autem non ens omnino, negatio etit vniuersaliter omnium;

ſitate non ens erit. [10] Quare ex nihilo ſubſtantiæ generationem eſſe fateri cogimur, ſi ipſum non ens pro ſubſtantiæ negatione ſumamus. At verò ſi per ſimpliciter non ens totius entis vniuerſaliter ſumpti negationem ſignificemus, etiam ex nihilo ſubſtantia fiet. Quare ſi ex non ente ſimpliciter eſſe generationem dicamus, ex nihilo quicquid ſimpliciter fit oriri, admittamus oportet. Quis autem id ſine rubore fateri audeat? ergo abſurdum, & impoſſibile eſt generationem ex non ente ſimpliciter fieri. [11] Sed de his latius in Phyſicis dubitatum ſimul, atque definitum fuit. Verum & in pręſentia quoq; breuiter dicamus oportet, partim quidem omnia ex non ente ſimpliciter fieri, partim vero ex ente ſimpliciter. [12] Etenim fiunt omnia ex materia, quæ ipſum ſimpliciter ens, & hoc aliquid in potentia eſt, atque eo deſtituta, priuſquam gignatur, exiſtit. Quare propoſitam ſoluentes dubitationem dicimus, haud omnia ex ſimpliciter non ente fieri, quoniam ex materia fiunt, quæ ad ipſum ſimpliciter ens in potentia eſt: atque ex non ente ſimpliciter omnia gigni, quoniam ex materia gignuntur, quæ actu ſimpliciter ente priuata eſt. Neque enim purum videtur nihil, ſed potentia ſimpliciter ens, & medium quid inter ſimpliciter ens, &

10 Quare ex nihilo neceſſe eſt id generari, quod generatur.

11 De his igitur in alijs dubitatum eſt atq; determinatum ſermonibus amplius, breuiter autem, & nũc dicendum eſt, quod aliquo quidem modo ex non ente ſimpliciter generatur, modo autem alio ex ente ſemper.

12 Ipſum enim potentia ens, actu autẽ non ens neceſſe eſt præexiſtere, dictum vtroque modo.

13 Quod autem, & his determinatis admirabilem habet dubitationem, rursus diligenter est inquirendum quomodo est simplex generatio, siue ex potentia ente, siue etiã quodammodo aliter.

Tex. 12.

1 Dubitabit enim aliquis, an sit substantię generatio, & huius, sed non talis & tanti, aut ipsius vbi. eodem autem modo, & de corruptione.

2 Si enim quid generatur, manifestum est, quod erit potentia substantia aliqua, actu autẽ non, ex qua generatio erit, & in quam necesse est id trãsmutari, quod corrumpitur.

3 Vtrũ igitur inerit quid huic aliorum actu? dico autem, vt nunquid erit quantum, aut quale, aut vbi id quod potentia solum est hoc, & ens, simpliciter autem, non hoccine, neq; ens.

4 Si enim nihil, sed omnia potentia, & separabile accidet id esse, quod sic esse non ens, & insuper quod maxime timentes erant, qui primi philosophati sunt, ex nullo generari præexistente.

a *S. Thomas.*

5 Si autem hoc quidem, esse hoc aliquid, aut substantiam, nõ existet, sed aliorum quidpiam prędicamentorũ erunt,

non ens. 13 Sed his determinatis id rursum exacte disquiramus oportet, quod miram habet ambiguitatem, quonam pacto simplex generatio sit, siue ex ente in potentia, siue alio quouis modo fiat.

Dubitabit 1 enim aliquis, an propriè gignatur, ac intereat substantia, & hoc aliquid? Neq; enim de alteratione, quæ ad quale, nec de accretione, quæ ad quantum, nec de latione, quæ ad ipsum terminatur vbi licet ambigere. 2 Et sane si quid gignitur, quandam fateri cogimur naturam, quæ substantia non actu, sed potestate sit, ex qua vt subiecto generatio fiat, & in quam id transmutari queat, quod interit. 3 Vtrum igitur huic naturæ, quæ hoc aliquid, & substantia potestate est, actu verò, & simpliciter, nec substantia, nec hoc aliquid videtur, ex alijs prædicamentis quidpiam actu inerit, vt quale, aut quãtum, aut vbi, an potius nihil? 4 Si hæc natura, [a] quam materiam dicimus, actu habet nihil, sed omnia potestate est, id, quod actu nullum ens est, separabile erit, atque in rerum natura subsistet, idque præterea accidet, quod maxime horruerunt ij, qui philosophari cæperunt, ex nihilo omnia præexistẽte gigni. 5 Quod si materia substantia quidem, & hoc aliquid potestate sit, sed actu ex alijs prædicamentis quidpiam habeat, affe-

affectiones, & accidentia, vt antea quoque diximus, ab ea, quæ actu substantia est, seiungi, ac seorsim existere poterunt. At hæc absurda, & impossibilia sunt, vana ergo prioris difficultatis allata solutio est, substantiam ex materia gigni, quæ potestate substantia sit.

quemadmodum diximus separabiles passiones a substantijs.

Atque vt facilior difficultatis huius pateat solutio, aliud quoddam adnectendum dubium est, quo declarato, ac soluto prioris quoque difficultatis elucescet veritas.

Id igitur speculari, ac scire enitendum est, quam ob causam perpetua, ac perenni successione eorum ortus, ac interitus existant, [a] quæ, & penes substantiam, & penes affectiones, & accidentia oriuntur, & occidunt.

Tex. 13.
Et de his igitur quantum fieri potest tractandum est, & quæ causa sit, vt generatio semper sit, & quæ simpliciter, & quæ secundum partem.
a *Philoponus.*
S. Thomas.

Quoniam [1] verò duplex rerum ortus, atq; interitus causa est, altera quidem efficiens, vnde motus principium est, altera autem materialis, ex qua præexistente res fiunt, & constant, materialem dumtaxat perpetuæ generationis causam contemplari oportet. [2] Efficiens autem, quo nunquam rerum ortus, ac interitus deficiunt, quemadmodum ex libris apparet, in quibus de motu egim⁹, esse duplex videtur. Aliud quidem per totam æternitatem immobile, vt mouens primum, à quo vnus ęternus, ac perpetuus exit motus. Aliud verò

Tex. 14.
1 Cum auté sit causa, vnâ quidé vnde principium motus esse diximus, vna autem materia, talem causam dicere oportet.

2 De illa enim dictũ est prius in de motu sermonibus, quod est illud quidé immobile per omne tépus, hoc vero quod mouetur semper.

verò semper mobile, vt cæleste corpus, quod perennem, & continuam successionem motuum efficit. 3 Atq; de primo quidem, & immobili principio exacte disserere ad primum Philosophum spectat. 4 De eo autem, quod perpetuo agitatum motu cætera mouet, posterius contemplandum est, cum cælestis motione corporis quæcumque in sublunari hoc mundo existunt indiuidua perpetua oriri successione, atque interire, æternamque seruare speciem docebimus.

3 Horum autem de immobili quidē Principio distinguere prioris est philosophiæ.

4 De eo autem quod propterea quod continue mouetur, alia mouet, posterius assignādum est, quę talis eorum, quę singularia dicunt, causa est.

Quamobrem 1 in præsentia materialem dumtaxat afferre causam oportet, ob quam rerum ortus, atq; interitus deficere nequeant. 2 Hac enim perpetuæ generationis cognita causa patebit, quonam modo proposita de simplici rerum ortu, atque interitu solui difficultas queat.

Tex. 15.

1 Núc autem eam, quæ vt in materiæ specie ponitur, causam dicamus, ob quam semper generatio, & corruptio non deficiunt secundum naturam:

2 Simul enim forsitan hoc fiet manifestum & de eo, quod nunc dubitatum est, quonam pacto oporteat dicere de simplici generatione, & corruptione.

Congrua 1 verò, arduaque emergit dubitatio, quam ob causam generationi semper cohæreat generatio, & altera alteram subinde sequatur. 2 Etenim corruptio in non ens abit, atque non ens esse nihil videtur, quandoquidem nec substantia, nec qualitas, nec quantitas, nec vbi, nec vllum aliud accidens esse non ens queat. 3 Iam ergo si perpetuo aliquid gignitur, atque interitum patiens in nihilum cedit, mirum profectò

Tex. 16.

1 Habet autem dubitationem idoneam, & quæ causa sit, vt connectitur generatio:

2 siquidem quod corrumpitur ad non ens abit, non ens autem nihil est, neque enim quid, neq; quale, neq; quantū neq; vbi ipsum non ens.

3 Si igitur semper aliquid eorum, quæ sunt, abit, cur non cōsumptum est iamdudum, & inane ipsum vniuersum?

ctò est, quod tota rerum vniuersitas nondum exinanita, & consumpta sit, 4 finita existente materia, ex qua omnia gignuntur corpora. Quare cum id nō appareat, fateamur necesse est, haud perpetuo rerum generationes accidere. 5 Dices, etsi ea, quæ intereunt, penitus euanescant, semper tamen gignendis rebus materiam superesse, propterea quod interminata, & infinita sit. At hoc impossibile videtur, quoniam in Physicis demonstratum est nullam actu magnitudinem infinitam esse. 6 Instabis a materiam infinitas potentia continere partes, atque in eas perpetuò diuidi posse, sicque æternam rerum generationem effici. At quæro de hac diuisione, qua partes ab ipsa auferuntur materia, vtrum in eas contingat partes, quæ æquales, aut maiores sint, an potius in eas, quæ minores perpetuò fiant? Si æquales, aut maiores semper detrahantur partes, ipsa tandem consumetur materia, cum vnumquodq; finitum æqualium detractione partium, quæ haud sese includant, consumatur. 7 Si verò minores semper auferantur partes, asserere oportebit hanc ob caussam generationem rerum deficere nunquam posse, quia id, quod gignitur existat perpetuò minus. 8 Hoc verò contingere non videmus, sed qui hoc

tempore

4 siquidem finitum est id, ex quo fit, eorum, quæ generantur vnumquodq;.

5 Non enim propterea quod infinitum id sit, ex quo generatur nō deficit: hoc enim est impossibile, actu enim nullū infinitum

6 potentia autem ad diuisionem.

a *S. Thomas.*

7 Quare oportebat hanc solū non esse deficientem, quoniā generatur quiddam semper minus.

8 Nunc autem hoc non videmus.

tempore nascuntur homines ijs æquales sunt, qui transactis temporibus oriebantur. Quamobrem fateri necesse est haud perpetuam, ac perennem rerum generationem esse, sed proprium aliquando terminum, ac statum nancisci.

Tex. 17.

§ Quocirca, propterea quod huius corruptio alterius est generatio, & huius generatio alterius est corruptio, incessabilem necesse est transmutationem esse.

Quoniam [1] ergo, nec materiæ actualis infinitudo, nec eiusdem in partes infinitas diuisio perpetuæ generationis, atque interitus causa est, omnino censere oportet generationis, ac interitus perennem, æternamq; seruari successionem posse, quia generatio vnius fit alterius interitus, & vnius interitus, alterius generatio fit. Ortui enim, atque interitui haud quaquam obnoxia rerũ materia est, & perfecto, proprioq; actu destituta ab omni seiuncta forma existere nequit, & ad plures simul formas vltimò complentes suscipiendas inepta videtur. Quare dum vnam formam abijcit materia, alteram, ne pereat, suscipit, & dum suscipit vnam, alteram, ne duas retineat formas, abijcit.[2] Sic igitur existimãdum est materiæ naturam veram, & adæquatam esse causam, ob quam & simpliciter, ac penes substantiam aliquid gigni, atq; interire possibile sit, & perpetua rerũm generationis, ac interitus seruari successio queat. Si enim actualis generationis, atque interitus

§ De eo igitur quod est generationem & corruptionẽ simpliciter semper esse circa vnumquodq; entium hanc existimandum est sufficientem omnibus causam.

exi-

existentiæ, perennisq; successionis causam quæras, ad ipsam te conferas efficientem oportet causam, motione cuius, & oriri omnia, actuque interire, & perpetuò sic fieri accidit. Ex his patet quomodo allatæ difficultates ad generationis, atq; interitus existentiam, perennemque successionem euertendam solui queant. Nam ad posteriorem difficultatem, dico id, quod genitum est, cum interit, in nihilum haud cedere, sed in aliud ens abire, quod intereunte priori gignitur, sicque non absumi materiam, sed perpetuò eamdem seruari, & abeuntium, ac succedentium formarum vicissitudinem in se recipere. Ad priorem autem difficultatem assero ex materia substantiam gigni, quæ potestate dumtaxat substantia est, quam efficere aggreditur agens, actu verò alia substantia, quæ ad transmutationem agentis interit. Ea enim est materiæ natura, vt cum vnam suscipit formam, ad quam in potentia est, abijciat alteram, quam actu habet.

Quoniam[1] verò vna, eademq; mutatio est,[a] qua in substantijs hoc quidem gignitur, atque illud interit, hoc verò interit, illudque gignitur, id considerandum non iniuria est, quam ob causam alia quidem sine additione, & simpliciter gigni, ac interire dicamus,

Tex. 18.

1 Propter quid autẽ hæc quidem simpliciter dicuntur generari, & corrumpi, illa autẽ non simpliciter, rursus considerandum: siquidem idem generatio, quidem huius, corruptio autem huius, & corruptio quidem huius, generatio autem huius:

a Philoponus.

alia autem cum additione, & secundum quid ortum, ac interitum pati asseramus. [2] Hæc enim loquendi consuetudo aliquam profectò rationem postulat. [3] Dicimus namque simpliciter quædam, & non solum hæc gigni, ac interire, quorum generationem, ac interitum simpliciter vocamus, vt cum oriri, & mori animal accidit; [4] quædam verò haud simpliciter, sed solum secundum quid gigni, ac interire affirmamus, [5] eadem ratione, qua in affectionibus, & accidentibus eum, qui addiscit, non simpliciter fieri, sed scientem dicimus. Atque hoc modo nec mutatio, qua semen interit, simpliciter interitus, nec ea, qua gignitur cadauer, generatio simpliciter vocatur. [6] Quoniam igitur, vt definiendo sæpe diximus, alia quidem hoc aliquid significant, ac simpliciter etiam dicuntur, alia verò minime hoc aliquid, esseque simpliciter entia videntur, hanc sanè ob causam id euenit, de quo dubitatum modo est. [7] Etenim plurimum refert [a] hunc ne, an illũ accipiamus terminum, ad quem mutatio tendit, quoq; habito propriam speciem, ac nomen suscipit. [8] Quamobrem mutatio, qua oritur ignis absolutè, ac simpliciter generatio dicitur, qua autem desinit esse terra, haud simpliciter, & absolutè; sed

alicuius,

2 Quærit enim hoc aliquam rationem.

3 Dicimus enim quod corrũpitur nunc simpliciter, & nõ solum hoc, & hæc quidẽ est generatio simpliciter, hæc autem corruptio:

4 hoc autem generatur quidẽ aliquid, non autem simpliciter generatur.

5 Dicimus enim discentem fieri quidem scientem, fieri autem simpliciter non.

6 Quemadmodum igitur determinauimus sæpe, dicẽtes, quod hoc quidem significat hoc aliquid, hoc autem non, propter hoc contingit, quod quæritur.

7 Differunt enim ea, in quæ transmutatur id, quod transmutatur.

a *Philoponus Alexander apud Philoponum.*

8 Puta forte quæ in ignem est via, generatio simpliciter, corruptio autem alicuius est, puta terræ.

alicuius, seù terræ interitus vocatur. [9] Eodemq; modo mutatio, qua terra gignitur, non quidem simpliciter, sed alicuius generatio dicitur, qua autem desinit esse ignis, absolutè, ac simpliciter interitus, haud autem alicuius censetur. [10] Quemadmodum, & Parmenides opinatus est, qui duo rerum elementa, ac principia inuexit, nempe ignem, & terram, quorum alterum hoc aliquid, & simpliciter ens, alterum absolutè non ens vocabat. [11] Nihil verò interest, siuè ens, & non ens terram, & ignem, siuè alia quædam statuamus. [12] Nunc enim eorum perpendimus sententiam, qui ens, & non ens posuerunt, de ijs haudquaquam solliciti, quæ sic appellare consueuerunt. [13] Atque hoc pacto censendum est mutationem, quæ ex non ente ad simpliciter ens tendit, simpliciter generationem dici, eam verò, quæ ex ente ad non ens absolutè ducit, interitum absolutè vocari. [14] Quicunq; igitur ens, & non ens asserunt, siue terram, & ignem, siuè quædam alia, hoc quidem interire simpliciter, illud verò gigni aiunt. [15] Atq; hic vnus modus est, quo ex Veterum philosophorũ sententia differt, alia simpliciter, & absolutè, alia secundum quid solum gigni, ac interire. [16] Alio autem modo, vt propriam afferamus sententiam, ex differen

 tijs

9 Terræ autem generatio, aliqua generatio, generatio autem non simpliciter, corruptio autem simpliciter, puta ignis.

10 Sicut Parmenides dicit, duo ipsum ens, & non ens inquiens, ignem, & terram.

11 Hæc autem, aut alia talia supponere nihil differt.

12 Modum enim quærimus, sed non subiectum.

13 In non ens igitur simpliciter est corruptio simplex, in simpliciter autem ens generatio simplex.

14 Quibus igitur determinata sunt, siue igne, & terra, siue alijs quibusdam, horum erit hoc quidem ens, hoc autem non ens.

15 Vno igitur modo differt in hoc, simpliciter scilicet generari, & corrumpi à non simpliciter.

16 Alio autem modo materia, qualiscumq; vtiq; sit.

tijs eorum,quæ oriuntur, & occidunt, ob loquendi consuetudinem in ortu, ac interitu rerum allata difficultas facilè dissolui potest. 17 Quæcumque etenim entia hoc aliquid significant, magis nobiliores, perfectioresue substantiæ videntur. 18 Quæcumque verò priuationem magis, & hoc aliquid minus exprimunt, imperfectiores, ignobilioresue substantiæ sunt, potiusque non entis, quàm entis appellatione digna videntur. 19 Atque hoc modo calor ens perfectius, ac nobilior forma est, frigus autem imperfectius est, ignobiliorue censetur forma, & ad ipsum relatum calorem priuationis meretur nomen. 20 His verò differentijs ignis, & terra differũt, licetq; ambo simpliciter entia sint, maiori tamen, ac minori ab inuicem nobilitate discrepant. Quapropter existimandum est, eam mutationem absolutè, ac simpliciter generationem, ac interitum dici, quę ad perfectiores, ac nobiliores substantias tendit, eam verò secundum quid solum, & cum additione ortum, ac interitum vocari, quæ ad imperfectiores, ac ignobiliores substantias ducit.

17 Cuius enim magis differentiæ hoc aliquid significant, magis substantia est;

18 Cuius autem priuationem, non ens.

19 Puta si calidum prædicamentum aliquod, & forma, frigiditas autem priuatio.

20 Differunt autẽ ignis, & terra his differentijs.

Deniq; 1 vulgares homines, qui sensuum dumtaxat innixi fide iudicant, ex eo, quod entium alia subiaceant sensui, alia autem sensum effugiant, varium

Tex. 19.

1 Videtur autem multis magis sensibili, & non sensibili differre.

rium loquendi explicant modum, quo in ortu, ac interitu rerum vtimur. 2 Cum enim mutatio ab ente parùm sensibili ad ens sensibile tendit, simpliciter, & absolutè generationem fieri dicunt, tum verò interitum accidere, cum sensibile ens esse desinit, aliudque sensibile minus oritur. 3 Ens namq; id simpliciter appellant, quod sensu percipitur, id verò non ens, quod sensu compræhendi nequit. 4 Quemadmodum & scibile quidem ens, haud autem scibile non ens esse dicunt, 5 sensuum operationem scientiæ obtinere virtutem, ac naturam existimantes. 6 Præterea vt animalia tamdiù existere, ac vitam ducere putant, quandiu sentire possunt, sensu enim propriam sortitur animal naturam: 7 ita & entia eatenus esse dicunt, quatenus cadere sub sensum queunt, veritatem modo quodam sectantes, dum scibile ens esse iudicant, sed clarum admittentes errorem, dum sensus, ac mentis cognitionem confundunt. 8 Ex his clarè patet id, quod est simpliciter gigni, ac interire ab ijs diuersimodè vsurpari, qui & vulgarem hominum opinionem, & ipsam respiciunt veritatem. 9 Cum enim transmutatio ex terra in aerem fit, vulgares homines, quoniam sensibus conspicua magis terra, quam aer est, terram simpli-

2 Quando enim in sensibilē transmutata fuerit materiam generari inquiunt: quando autem in non manifestam, corrumpi.

3 Ens enim, & non ens, eò qđ sentiatur, & non sentiatur determinant:

4 Quemadmodum scibile quidem ens, ignotū autem non ens,

5 sensus enim scientiæ habet virtutem.

6 Quemadmodum igitur illi ipso sentire, vel ipso posse, viuere, & esse existimant;

7 ita & ipsas res, modo quodā prosequentes veritatem, idē autem dicentes non verum.

8 Contingit itaq; secundum opinionem, & secundum veritatē aliter, & generari simpliciter, & corrumpi.

9 Spiritus enim, & aer secundum sensum quidem minus sunt, ideo, & quæ corrumpūtur simpliciter in hæc transmutatione corrumpi dicuntur; generari autem quando in tangibile, & in terrā transmutata fuerit.

simpliciter interire aiunt, tum verò simpliciter gigni, cum desinente aere ad terram mutatio tendit. 10 At qui veritatem sequuntur, quoniam aer hoc aliquid magis, & præstantiori, nobiliorìue præditus forma est, quàm terra, mutationem, quæ ad aerem tendit, simpliciter generationem, eam verò, qua desinit esse aer, interitum absolutè vocant.

Ex 1 dictis igitur manifesta causa est, ob quam mutatio, quæ generatio simpliciter alicuius est, alterius secundum quid interitus dicatur, quæ verò, absolutè alicuius interitus est, alterius secundum quid generatio vocetur. Hæc enim diuersitas loquendi ob eorum differentiam accidit, quæ ortum, ac interitum subeunt. 2 Differunt autem, aut quia aliud horum substantia sit, aliud non substantia, 3 aut quia aliud perfectior, ac nobilior videatur substantia, aliud imperfectior, & ignobilior, 4 aut quia aliud quidem, ex quo, aut in quod mutatio fit sensibile magis, aliud verò sensibile minus existat. 5 Sed iam quam ob causam alia simpliciter gigni, alia secundum quid solum absolutè dicamus, eorum minimè spectata mutatione, quæ ex se inuicem fiunt, de quibus dubitatum est, considerare oportet. Nunc enim id solum determinatum est, quare

10 Secundum veritatem autē magis hoc aliquid, & forma hæc sunt, quàm terra.

Tex. 16.

1 Esse igitur simplicem generationem corruptionem existentem alicuius, corruptionem autem simplicem generationem existētem alicuius dicta est causa.

2 Propter materiā enim differre, aut eo, quod substantia est, aut non,

3 aut quod hæc quidem magis, illa vero non,

4 aut eo, quod hæc quidē magis sensibilis est materia, ex qua, & in quam, illa vero minus est.

5 Quod autem dicantur hæc quidem simpliciter generari, illa autem aliquid solum, non ex mutua generatione, secundum quē diximus nunc modum.

6 Nunc enim tantum determinatum sit, quare omni generatione existēte corruptio

rerum vnius generatio fit interitus alterius, & vnius interitus alterius generatio existat, haud omnia, quæ ad inuicem oriuntur, & occidunt eodem gigni modo, ac interire dicamus. 7 Id verò in præsentia quærimus quam ob causam eorum, quæ transmutari vicissim nequeunt, alia quidem simpliciter, alia verò secundum quid solum gigni arbitremur, hoc est, quare addiscens non simpliciter gigni, sed fieri tantummodo sciens dicatur, quod verò satum est, vt ordeum, ac triticum absolutè, simpliciterque gigni, ac interire omnes censeant. 8 Dico igitur, vt proposita soluatur difficultas, ab inuicem prædicamenta differre. Alia enim hoc aliquid, & substantiam significant, alia verò affectiones & accidentia, vt qualitatem, quantitatem, & similia. 9 Quamobrem mutatio, quæ ab substantiam, & hoc aliquid fit, generatio simpliciter dicitur, quæ verò ad affectiones, & accidentia tendit, haud simpliciter, & absolutè, sed solum secundum quid, & cum additione generatio vocatur. 10 Quoniam verò in omnibus prædicamentis duæ rerum coordinationes insunt, atque in altera entia perfectiora, ac nobiliora, quæ formæ rationem habent, in altera autem minus perfecta, & ignobiliora, quæ priuatio-

nis

ne alterius; & omni corruptione existente alicuius alterius generatione, non similiter attribuimus generari, & corrumpi ijs, quæ ad inuicẽ transmutantur.

7 Quod autem post dicitur non quærit hoc, sed quare discens quidem nõ dicitur simpliciter generari, sed generari sciens, quod pullulat generari.

8 Hæc autem distincta sunt prædicamẽtis; hæc enim hoc aliquid significant, hæc autẽ quale, hæc autem quantum.

9 Quæcumq; igitur non substantiam significant, non dicuntur simpliciter generari, sed aliquid fieri.

10 Sed tamen simpliciter fieri in omnibus generatio quidẽ, secundum ea, quæ in altero ordine, dicitur.

a S. Thomas. Philoponus Alexander apud Philoponum.

nis vicem gerunt, existunt. a consentaneum videtur in omnibus prædicamentis generationem simpliciter, & secundum quid assignari posse, adeò vt quæ in eo collocantur ordine, in quo perfectiora existunt entia, simpliciter gigni, quæ autem in alio insunt, in quo minus perfecta resident, secūdum quid solum fieri dicantur. [11] Quare in substantia si fiat ignis, simpliciter generatio erit, si verò terra, secundum quid solum generatio vocabitur. [12] Et in qualitate, si quis fiat sciens, generari simpliciter dicetur, si verò nesciens euadat, secundum quid, & cum additione gignetur. Ex quibus manifestum est, si absolutè loquamur, omnem mutationem, quæ in substantia fit simpliciter dici, eam verò, quæ in accidentibus contingit, secundum quid solum vocari; si autem per quandam comparationem, ac respectum dicamus, & in substantijs, & in accidentibus generationem simpliciter, cum nobilior substantia, aut accidens fit, secundum quid verò generationem accidere, cum ignobilior substantia, aut accidens oritur. Idemq; & de ipso quoque interitu dicendum est. [13] Iam igitur exposuimus causam, ob quam alia simpliciter, alia secundum quid oriri dicamus, & in substantijs, quæ ex se inuicem fiunt, & vniuer-

11 puta in substantia quidem, si ignis, sed non, si terra:

12 in quali autem, si sciēs, sed non, quando nesciens.

13 De eo igitur quòd est hæc simpliciter generari, hæc autem secundum quid, & vniuersaliter, & in substantijs ipsis dictum est;

uersaliter in omnibus prædicamentis, quæ interire, ac gigni queunt. 14 Atque etiam perpetuæ generationis causam attulimus, quæ materia est ex eo, quod sit apta contraria suscipere, & semper in substantijs generatio vnius, interitus alterius, & vnius interitus generatio alterius existat.

Nec 1 verò quis potest ambigere, quo modo perpetuò fieri generatio queat, ijs, quæ desinunt esse, in nihilum abeuntibus. 2 Nam quemadmodum vulgares homines interire aliquid simpliciter, atque in non ens abire aiunt, cum ex sensibili ad insensibile mutatio tendit, puta si ex aqua fiat aer: 3 ita & simpliciter aliquid, & ens gigni putant, cum ex *insensibili* ad sensibile accidit mutatio, puta si in aquam desinat aer. 4 Siuè igitur aliquod existat subiectum, 5 siuè nullum, perpetuæ generationis causam reddere possumus. Nam si aliquid abire dicas in non ens, etiam ex non ente gigni fatearis oportet; atque similiter ex non ente generatio, & in non ens interitus accidet. 6 Quare haud vnquam generatio deficiet, quoniam entis, ac rei sensibilis generatio non entis, atque insensibilis interitus, & interitus entis, ac sensibilis generatio non entis, & insensibilis existat.

Verum 1 dubitabit non iniuria aliquis,

14 Et cur generatio continue sit causa, vt materia subiectũ est, quoniam transmutabile est in contraria, & est alterius generatio semper in substantijs alterius corruptio, & alterius corruptio alterius generatio.

Tex. 21.

1 At vero neque dubitare oportet, quare generatur aliquid semper deperditis.

2 Quemadmodum enim, & corrũpi simpliciter inquiunt, quando ad insensibile venerit, & non ens:

3 similiter & generari ex nõ ente inquiunt, quando ex insensibili.

4 Siue igitur existente aliquo subiecto, siue non,
a *S. Thomas.*

5 generatur ex non ente, quare similiter & generatur ex non ente, & corrumpitur in non ens.

6 Merito igitur nõ deficit: generatio enim entis, est corruptio non entis, corruptio autem entis, generatio non entis.

Tex. 22.

1 Sed hoc non ens simpliciter dubitauerit aliquis, vtrum al

terum contrariorum est, vt terra,& graue non ens, ignis autem,ac leue ens.

quis, vtrùm simpliciter non ens, ex quo entis generatio fit, oppositorum alterum existat, ex quo desinente in aliud oppositum accidit mutatio, adeò vt cum ex terra fit ignis, terra, & grauè non ens, ignis autem, ac leue dicatur ens, sumpta oppositione quatenus competit ijs, quorum alterum priuationem alterius adnexam habet. 2 Respondeo simpliciter non ens, ex quo entis generatio fit, haud terram esse, quæ simpliciter ens est, sed materiam quæ terræ, & igni subijcitur. Quare dicendum est ens fieri ex ente tanquam ex termino, à quo, ex non ente verò, tanquam ex subiecto, seu ex materia, quæ gignendi priuationem entis habet. 3 At quæres an eadem sit materia, quæ terræ & igni substernitur? Respondeo eandem esse materiam, quam omnia participant entia, quæ ortum, ac interitum subeunt. 4 Si enim eadem non esset materia, nec ad inuicem transmutarentur elementa, nec fierent ex contrarijs, quorum idem esse oportet subiectum, de cuius possessione vicissim pugnent. 5 Certum verò est ignem, terram, aquam, & aerem oppositis prædita qualitatibus esse, quibus proprias exercere actiones queant, communem igitur obtinent materiam, in qua eorum suscipitur actio. 6 Sed verius tamen asserendum

2 An non, sed est terra ens, quod vero non ens, materia terræ, & ignis similiter.

3 Et an alterà vtriusq; materia?

4 An non vtiq; fieret ex se inuicem, neq; & ex contrarijs,

5 His enim existunt contraria igni, terræ, aquæ, & aeri.

6 An est quidem, vt eadem est autem vt altera;

ferendum est partim eandem esse omnium materiam, partim diuersam.
7 Atque eadem quidem est, a quia secundum propriam essentiam, ac naturam, imperfectamq; existentiam, quam perpetuò seruat, sub omnibus existit formis. 8 Diuersa autem est, quia secundum propriam speciem, & perfectam existentiam, quam ab ipsis mutuatur formis, in quacumq; haud mutatione remanet. Neque enim materia, quæ erat sub forma aquæ secundum idem esse specificum, eandemque perfectam existentiam sub aeris forma inest, sed aliud ab ea esse specificum, aliãque perfectam existentiam recipit. 9 Sed de his hactenus dictum sit.

Iam 1 verò substantialis existentia generationis cognita, quo modo ea ab alteratione differat perfectè, distinctèque cognoscere oportet. 2 Has enim mutationes ab inuicē differre satis constat ex ijs, quæ dicta sunt. 3 Id igitur statuere necesse est, aliud subiectum, seù ex materia, & forma substantiam compositam, 4 aliud affectionem, & qualitatem esse, quæ huiusmodi afficit, ac denominat subiectum, 5 atque non solum ad compositum substantiale, verũ, & ad qualitatem accidentalem mutationem fieri. 6 Iam tum alteratio est, cum substantiale compositum, ex mate-

7 Quod enim quandoque existens subijcitur idem, a *Philoponus.*

8 esse autem non idem.

9 De his igitur in tantum dictum sit.

Tex. 23.

1 De generatione autem, & alteratione dicamus, quid differunt.

2 Dicimus enim has esse alteras trãsmutationes ab inuicē.

3 Quoniam igitur est aliud subiectum,

4 & aliud ipsa passio, quæ de subiecto nata est dici.

5 & est transmutatio vtriusq; horum:

6 alteratio quidem est, quando manente subiecto sensibili existente transmutatur in eius passionibus, aut contrarijs, aut medijs existentibus,

vt corpus sanũ est, & rursus laborat manens idem, & æs quan loque rotundum, quan doque autem angulare idem existens:

a *Philoponus*.

ria, vltimaque forma concretum, ideoque sensibile existens idem permanet, & penes contrarias, mediasuè affectiones, [a] quas per se, vt proprium subiectum recipit, mutationem patitur, vt cũ humanum corpus idem manens ægrotum ex sano efficitur, atq; æs idem existens quandoq; rotundum, & quandoque angulare fit. Subiectum verò, quod alterari dicitur, non id est, in quo inhærent qualitates, ad quas accidit mutatio, hoc enim sola videtur materia, quæ primum, ac immediatum omnium accidentium subiectum est, sed id, quod affectionum denominationem suscipit, & vere ab vna qualitate ad aliam transire arbitrantur omnes. 7 At verò cum substantiale compositum mutatur totum vltima, ac specifica abeunte forma, quæ definitionem, atque essentiam tribuit, nullaque substantia sensibilis permanet, quæ vt idem, ac specificum existens subiectum suscipiat formam, ad quam accidit mutatio, vt cum ex substantia seminis fit sanguis, aut ex aqua aer, aut ex aere aqua, tum vere substantialis generatio, atque interitus accidit, eius quidem, quod gignitur, compositi generatio, eius verò, quòd definit esse interitus. 8 Atque tum maximè generatio fit, cum ex insensibili substantia in substantiam, quam tactu, aut

7 Quando autem totum transmutatur non manere aliquo sensibili, vt subiecto eodem, sed vt ex genitura tota sanguis, aut ex aqua, aer, aut ex aere omni aqua, generatio iã hoc tale, huius autem corruptio.

8 Maxime autem si transmutatio fiat ex insensibili in sensibile, aut tactu, aut omnibus sensibus, vt quando aqua generatur, aut corrumpitur in aerem: aer enim mediocriter insensibilis est.

aut alijs percipiamus sensibus contingit mutatio, vt cum ex aere gignitur aqua, aut in aerem desinit, parum enim sensibilis est aer, aqua verò omnibus facilè peruia sensibus. Ex his patet, in quo generatio, & alteratio differant. Nam & ex terminis, & ex subiectis harum discrepantiam mutationum sumere licet. Etenim generatio ad substantiam, vt ad proprium terminum tendit, alteratio autem ad accidens. Præterea alteratio compositam, ac sensibilem substantiam, vt proprium afficit, ac denominat subiectum, aquam enim fieri calidam asserimus; generatio autem nullum habet subiectum, quod realiter, ac physice denominare queat. Nam cũ aliqua forma subiectum aliquod physice, ac realiter denominare apta est, cum ipsum actu in proprio esse constitutum existens afficit, at generatio nullum tale præsuponit subiectum, sed per eam in proprio, ac specifico esse vnumquodq; ponitur, quare nullum assignabile subiectum erit, quod generatio physice, ac realiter denominare queat. Etsi enim substantiale compositum gigni, ac fieri dicamus, id tamen per realem, ac physicam haud formam aduenientem, atq; à singulari composito abstractam, sed per quandam potius intellectus prædicationem asserimus.

Obijcies

Tex. 24.

1 In his autem, si aliqua maneat passio eadem contrarietatis in generato,&corrupto, vt quando ex aere aqua, si ambo transparentia, aut frigida;

a *Philoponus.*

2 non oportet huius alterum passionem esse,in quod transmutatur.

3 Si autem non,erit alteratio, vt musicus homo corruptus est,homo autem immusicus generatus est, homo autem manet idem.

4 Si igitur huius passio nō esset secūdum se musica, & immusica,huius quidē esset generatio, huius autē interitus.

5 Nunc autem passio hęc manentis.

Obijcies [1] verum non esse, [a] quod nullum sensibile in generatione substantiali remaneat, quoniam eadem in genito, & corrupto insit affectio, quæ vnius altera pars cōtrarietatis est. Cum enim aer in aquam vertitur,manet perspicuitas, atq; etiam ex multorum sententia frigus. [2] Respondeo substantialem aquæ formam acquisitam sensibilis permanentis subiecti, vt perspicui, aut frigidi affectionem ex necessitate non esse, sed has potius qualitates geniti subiecti affectiones dici. Quare etsi in substantiali aquæ generatione aliquod sensibile remaneat, non tamen, vt aquirendæ subiectum formæ, sed vt eius affectio inest. [3] Quod si genitam formam sensibilis remanentis, vt subiecti affectionem esse dicamus, hanc vtique mutationem alterationem esse fateamur oportet, quemadmodum si non musicus homo fiat musicus. Sensibilis enim permanet homo,vereque musicæ acquisitæ subiectum dicitur. [4] Et quidem si nec musica, nec musicæ priuatio sensibilis esset hominis, vt proprij subiecti affectio, nullo sensibili, vt eodem permanente subiecto, & generatio musicæ, & priuationis musicæ interitus accideret. [5] At re vera musica, & musicæ priuatio hominis, vt permanētis subiecti sensibilis affectiones sunt,

etsi

etsi cum ita res habeat, musicum hominem genitum, atque immusicum esse corruptum asserere liceat.[6] Quare ad musicam, & priuationem musicæ, cæterasq; similes affectiones alteratio est, cum proprium earum sensibile subiectum mutatione facta permaneat. Nec verò putet quispiam tum semper alterationem fieri, cum in subiecto per se, ac sensibili efficitur accidens.[7] Nam cum eodem permanente subiecto sensibili ad magnum, seù paruum accidit mutatio, accretio, & imminutio fit,[8] cum verò ad locum mutatio contingit, latio,[9] cum autem ad affectionem, & qualitatem dirigitur mutatio, alteratio existit.[10] At cum nullum sensibile permanet subiectum, cuius terminus acquisitus affectio, & accidēs sit, vnius quidem generatio, atq; interitus alterius fit.[11] Iure autem, ac propriè subiectum, quod generationem, atque interitum patitur, ijsq; permanens subijcitur, materia nuncupatur, quodam verò modo, & quod alijs mutationibus substernitur.[12] Aliarum etenim mutationum subiecta certa quædam suscipere contraria apta sunt, quemadmodum, & prima rerum materia omnia pati, ac suscipere valet. Atque harum subiectum mutationum intelligo, quod verè subijcitur, & ab vno termino ad alium

6 Ideò alteratio talia, & homi nis quidē hæ sunt passiones, hominis autem musici, & hominis immusici generatio, & corruptio.

7 Quando igitur secundum quantum fit transmutatio cō trarietatis augmentatio est, & diminutio:

8 quando autem secundum locum, latio;

9 quando vero secundū passionem, & quale alteratio

10 Quando autem nihil permanet cuius alterum passio est, & accidens omnino generatio, huius autē corruptio.

11 Est autem, & materia maxime quidem, & proprie subiectum generationis, & corruptionis susceptibile, modo autem aliquo, & quod alijs transmutationibus.

12 quoniam omnia subiecta susceptiua sunt contrarietatum aliquarum.

alium transire dicitur, siuè id sit, in quo inhæret, ac inest mutatio, siuè id, quod à termino acquisito sortitur nomen. 13 De ortu igitur, ac interitu an sit, nec ne, & quo modo sit, itemq; de alteratione satis dictum, atq; definitum est.

13 De generatione igitur, & corruptione siuè est, siuè nõ, & quomodo est, & de alteratione determinatum sit hoc modo.

Tex. 25.

1 De augmentatione autẽ reliquum est dicere, & quonam differt à generatione & alteratione, & quomodo augmẽtatur vnumquodq; eorũ, quę augmentantur, & diminuitur quodcumq; eorum, quæ diminuuntur.

2 Scrutandum itaque primo, vtrum solum in ipso, circa quod, eorum ad inuicem differentia est,

3 vt quod quidem ex hoc in hoc transmutatio, vt ex potẽtia substantia in actu substantiam, generatio est:

4 quæ autem circa magnitudinem, augmentatio, & diminutio;

5 quæ autem circa passiones, alteratio:

6 vtraque autem ex potentia existentibus in actum transmutatio dictorum est.

a S. Thomas.

7 An etiã modus differt transmutationis.

8 Videtur enim id quidem, quod alteratur, non ex necessitate transmutari secundum locum, neq; quod generatur,

Reliquum 1 nunc est, vt de accretione dicamus, quonam modo à generatione, & alteratione differat, & quo pacto vnumquodq; eorum, quæ suscipiunt incrementum augeatur, & quoduis eorum, quæ decrescunt, imminuatur. 2 Vt prior igitur quoquo modo soluatur quæstio, existimandum est generationem, alterationem, & accretionem penes eos, quos respiciunt, terminos inter se dissidere. 3 Nam mutatio, quæ ex hoc tendit in hoc, puta ex substantia potentia in actu substantiam generatio est, 4 quæ autem ad magnitudinem, ac paruitatem fit, accretio, & decretio dicitur, 5 quæ verò ad affectiones, & qualitates dirigitur, alteratio nuncupatur. 6 Atq; tam accretio, quàm alteratio a ex ijs, quæ sunt potentia, tendunt in ea, quæ actu existunt. 7 Verum, & omnes dictæ mutationes etiam modo, quo perficiuntur inter se discrepant. 8 Nam id, quod gignitur, atque alteratur ex necessitate non mutat locum, vt cum ex sanguine fit lac, & ferrum ex frigido efficitur calidum;

id

9 id verò quod augetur, aut diminuitur, locum necessariò mutat, cum id, quod augetur, ad maiorem se extendat locum, quod autem diminuitur, ad minorem se contrahat. 10 Nec verò eodem modo locum id mutat, quod augetur, atq; id quod fertur. 11 Nam id, quod fertur, eum, quem occupat locum, deserit, & alium de nouo acquirit, siquidem solum ad vnam positionis differentiam mouetur; 12 quod autem augetur, cum simul ad omnes differentias moueatur, peculiari alio modo locum mutat, haud eum, quem occcupat locum, deserens, sed ampliorem acquirens, perinde ac spongia; quæ manu constricta, postea cum aperitur manus extenditur. 13 Toto enim corpore in eodem permanente loco eius partes dilatatæ mutant locum, non quidem vt partes spheræ. 14 Nam hæ tota manente sphera in æquali semper insunt loco, nec maiorem, & minorem occupant; 15 at eius, quod augetur, partes, in ampliorem semper ducuntur locum, eius, autem, quod diminuitur, in minorem.

Ex 1 his igitur manifestum est generationem, alterationem, & accretionem, non solum termino, sed ipso quoque modo, quo perficiuntur differre. 2 Vt vero indagemus causas, ob quas accidit accretio, & decretio, quoniam

G accre-

9 quod autem augmentatur, & diminuitur.

10 Alio autem modo ab eo, quod fertur.

11 quod enim fertur totũ mutat locum;

12 quod autem augmentatur, quemadmodum quod extenditur:

13 Hoc enim manente particulæ transmutantur secundum locum, non quemadmodum quæ sphera;

14 Hæ enim in æquali loco, toto manente, transmutantur;

15 quæ autem eius, quod augetur, semper in ampliorem locum, in minorem autẽ quę eius, quod diminuitur.

Tex. 26.

1 Quod igitur differt non solum in ipso, circa quod, sed & sic, trãsmutatio eius, quod generatur, & alteratur, & augmentatur manifestum est,

2 Circa quod autem est trãsmutatio augmentationis, & diminutionis (circa magnitu

dinem autẽ videtur esse) augeri, & diminui vtro modo accipiendũ, vtrum ex potentia quidem magnitudine, & corpore, actu autem incorporeo, & siue magnitudine generari corpus, & magnitudinem?

accretionis, & decretionis mutatio circa magnitudinem versatur, sicque ab alijs differt motibus, atque augeri alio modo nequit magnitudo, nisi ob exterioris accessum materiæ, cum qua noua aduenit magnitudo, quærẽdum est, vtrum ex materia augeatur corpus, quę actu magnitudo, & corpus sit, an ex ea quæ sola potẽtia corpus, & magnitudo existat, actu verò corporis, & magnitudinis expers accedat? 3 Atque si potestate solum sit corpus, & magnitudo, quoniam hoc dupliciter potest contingere, vtrum ex materia per se existente, ac separata accidat accretio, an verò ex eadem, quæ alicui alteri inexistat corpori?

3 Et cum hoc dupliciter contingat dicere, vtro modo augumẽtatio sit, vtrum ex ipsa separata secundũ se materia, an existente in alio corpore?

Tex. 27.

1 An impossibile vtroq; modo.

2 Separata enim existens, aut nullum possidebit locum, velut punctus aliquis,

3 aut vacuum erit,

4 aut & corpus non sensibile.

Sed 1 neutro modo accretionem fieri, itàq; ex materia destituta corpore non effici clarum est. 2 Nam si materia existens separata sola potestate corpus est, aut quidam erit punctus nullum possidens locum (hic enim, quatenus fluens, efficit lineam, cuius in latitudinem fluxu existit superficies, quæ in profunditatem fluendo facit corpus, mathematicum potestate corpus esse videtur) 3 aut certè vacuum erit, quatenus separatum quoddam interuallum, ac spatium est, in quo, vt in loco inesse corpus queat, 4 aut prima rerum dicetur materia, quæ suapte

natura

natura ad omnia ſenſibilia corpora in potentia eſt. 5 At ſeparatam exiſtentem materiam eſſe punctum, aut vacuũ impoſſibile eſt. Neq; enim in rerum natura vllum exiſtit vacuum, neq; puncti acceſſione vlla extendi, maiorque fieri poteſt magnitudo. 6 Si verò id, quod eſt potentia corpus ſeparatum exiſtens prima rerum ſit materia, in aliquo erit loco. 7 Nam id, quod ex ea gignitur, in aliquo ſemper exiſtit loco, ergo & ipſa quoque materia, ex qua gignitur, aliquem poſſidebit locum, ſiuè per ſe, ſiuè per accidens. Clara hæc eſt conſequentia, aliter enim fatebimur vacuum in rerum natura eſſe, cum aſſerere cogamur ſenſibile corpus genitum in loco fieri de nouo, in quo prius nihil erat. Fieri autem nequit, vt materia quam poteſtate corpus eſſe dicimus, in loco inſit, neq; enim per ſe inerit, cum hoc ſenſibili dumtaxat corpori competat, neq; per accidens, quia alteri inexiſtens eſſet corpori, falſum ergo eſt primam id rerum materiam eſſe, quod ſenſibile ſit poteſtate corpus. Quare manifeſte patet materiam, ex qua potentia exiſtente corpus accidit accretio, per ſe haud ſeparatam exiſtere.

Nec verò exiſtimandum eſt materiam, quæ auget corpus, ſolaque poteſtate corpus eſt, alteri inexiſtens corpo

5 Horum autem hoc quidem non contingit;

6 hoc autem neceſſe eſt in aliquo eſſe:

7 Semper enim alicubi erit, quod generatur ex eo: quapropter & illud, aut ſecundũ ſe, aut ſecundum accidens.

ri esse. Nam hoc, aut ideo contingeret, quia per se aliquid alterius corporis esset, ipsumq; vt pars interna consti tueret, aut quia per accidens, vt affectio quædam alteri inhæreret substantiæ, aut quia in corpore, vt in vase inesset. Et quidē materiā, ex qua fit accretio, nec per se, nec per accidens alteri inexistens corpori esse clarum est. Nam si per se materia hæc in alio inesset corpore, vt pars ipsum materialis constitueret, siquidem sola materia potestate corpus est; at hoc nostram positionem destruit, supponimus enim accretionis materiam, ita per se alteri inexistens corpori esse, vt nullum sit corpus, quod tamen tueri non licet, dum eam internam corporis actualis partem esse dicimus. Si verò materia vt accidens, & affectio alteri adhæreret corpori, potestate corpus non esset, atq; ex ea gigni corpus nequiret. At supponimus accretionis materiam potestate corpus esse, quod ex ea gigni potest, sicq; ad corpus augendum aptam existere, ergo per accidens adhærere corpori nequit. Quamobrem cogimur asserere materiam, ex qua augetur corpus, in alio corpore, vt in vase inesse.

Tex. 28.

1 Sed si in aliquo inerit, si quidem separatum, ita vt, aut nō illius secundum se, aut secundum accidens aliquid sit con

At si [1] materia existens separata in alio inerit, non quidem, vt aliquid illius per se, aut per accidens, sed vt in

vase,

vase, adeo vt ex aqua genito aere, haud transmutetur aqua, sed vt vas contineat materiam, ex qua gignitur aer, multa accident absurda, & impossibilia. 2 Nam si in aqua materia actuali destituta corpore inest, quia determinatam non habet quantitatem, ratione cuius determinatum postulet locum, aliæ in eadem aqua poterunt esse materiæ determinatum haud habentes numerum, cum non sit maior ratio de vna, quàm de alia: quare nec determinatus ex ijs portionum aeris poterit gigni numerus, sed nullis terminis præscriptus exibit aer: at hoc falsum esse experientia constat, cum ex determinata aquæ portione determinata aeris gignatur portio, ergo in aqua haud inest materia actualis expers magnitudinis, ex qua gignatur aer. 3 Præterea si hoc modo gigneretur aer, vt ex materia in aqua existente fieret, aeris generatio esset, immutata, illæsaque manente aqua, at hoc accidere non videmus, sed genito aere substantiam aquæ interire cernimus, ergo ex materia non gignitur aer, quæ in aqua, vt in proprio insit vase.

Quamobrem 1 rationi magis consentaneum erit asserere materiam, a ex qua rerum generatio fit, ita omnibus, quæ ortum, ac interitum patiuntur, inesse,

tingent multa, & impossibilia: dico autem, vt si generatur aer ex aqua, non aqua erit transmutata, sed propterea quod vt in vase aqua inest materia eius.

2 Infinitas enim nihil prohibet materias esse: quapropter & generari actu.

3 Amplius neque sic videtur generari aer ex aqua, vt exiẽs è manente.

Tex. 29.

1 Melius ergo est facere omnibus inseparabilem esse materiam, vt existentem vnam, & eandem numero,

a *Philoponus.*

inesse, vt ab ijs nec sciungi, nec separari queat: atque vnam, eandemque in omnibus existere, quatenus vna secundum propriam substantiam præcisis ab intellectu formis remanet. [2] Et si ab ipsis actuata formis quandam habeat diuersitatem, quatenus sub ijs existens materia varias quodammodo sortitur species, ac naturas, & ad omnes æque formas suscipiendas haud apta videtur. [3] Existimandum autem est, ne vllus circa ea, quæ diximus, remaneat scrupulus, quemadmodum puncta materia non sunt, ex qua augeantur corpora, ita nec lineas, atque superficies. Eadem enim ratione patet omnia hæc ad ipsum relata corpus indiuisibilium terminorum vicem gerere, ideoque augere ipsum nullo modo posse. [4] Atque subiectum, quod his definitur terminis, materia corporis est, quam nec absque sensibili affectione, nec absq; forma substantiali existere possibile est.

Ex [1] his igitur manifeste patet, vnum corpus ab alio simpliciter, ac substantialiter gigni, quemadmodum in physicis determinatum est. [2] Atque vt ex materia gignitur corpus, quæ aliud actu corpus est, ita & ab agente aliquo existente actu fit, cum vnumquodq; eatenus agere aptum sit, quatenus in actu existit. Duplex verò agens videtur. Aliud

2 ratione autem non vnam.

3 At vero neq; puncta, neque lineas ponendum, corporis materiam, propter easdem causas.

4 Illud autem, cuius hæc vltima, materia erat, quam nunquam sine passione possibile est esse, neq; sine forma.

Tex. 30.

1 Generatur igitur simpliciter alterum ex altro, quemadmodum, & in alijs determinatum est,

2 & ab aliquo quoque actu existente,

3 Aliud quidem virtuale, quod per actū haud similem genito, sed per eum, in quo generatiua dumtaxat inest virtus agit, vt id, quod efficit duritiem: 4 aliud verò formale, quod per actum, ac formam eiusdem speciei cum forma generanda agit, vt cum homo hominem, atq; ignis ignem gignit.

Quoniam [1] verò datur materia, ex qua corporea gignitur substantia, singularem autem, atq; indiuiduam intelligo substantiam, [2] neque enim vllum extra animam existit corpus; quod ab indiuiduis separatum sit, [3] eadem quoq; erit accretionis, quæ ad magnitudinem, atque alterationis materia, quæ ad passibiles affectiones tendit: 4 Eadem verò haud quaquam loco, & subiecto distincta harum mutationum materia est; ratione autem differens, quatenus ad varias suscipiēdas formas aliam, atq; aliam habitudinem seruat. Et quidem si materia, ex qua ortus, atque interitus contingit, aliarum quoque mutationum materia non esset, quoniam in sensibilibus corporibus generatio, ac interitus fit, seorsim ab his aliæ vtiq; mutationes fierent. 5 Quare & alteratio extra sensibilia accideret corpora, & passibiles affectiones ab omni substantia separatæ existerent; at hoc impossibile est, eadem ergo, & generationis,

3 aut eiusdem generis,

4 aut eiusdē speciei, vt ignis ab igne, aut homo ab homine, aut ab actu, durum enim non à duro generatur.

Tex. 31.

1 Quoniam autem est, & substantiæ corporeæ materia, corporis autem iam talis,

2 corpus enim commune nullum,

3 eadem & magnitudinis, & passionis est,

4 ratione quidem separabilis, loco autem non separabilis.

5 nisi & passiones sint separabiles.

tionis,

6 Manifestum itaq; ex dubitatis, quod non est augmentatio ex potētia magnitudine, actu autem nullam habente magnitudinem:

7 Separatum enim esset, quod commune:

8 Hoc autem quod impossibile sit dictum est prius in alijs.

9 Amplius autem talis transmutatio nō augmentationis propria, sed generationis omnino.

10 Augmentatio enim est existētis magnitudinis additamētum, diminutio autem minoramentum,

11 Ideo oportet habere aliquā magnitudinē id, quod augetur.

12 Quapropter non ex materia sine magnitudine oportet esse augmētationem in actū magnitudinis:

tionis, & alterationis, & accretionis materia est. 6 Ex his, quæ hactenus dubitauimus, manifestum est accretionem haud mutationem esse, quæ ex materia sola potestate existente corpus, & magnitudo, actu verò omni prorsus magnitudine, & corpore destituta fiat. 7 Nam si accretionis materia nullum actu esset corpus, commune vtiq; nulli certæ naturæ alligatum existeret corpus, seù prima rerum materia ab omni substantiali forma seiuncta. 8 At hoc falsum esse ex his, quæ prius dicta sunt, apparet, accretionis ergo materia actuali destituta corpore non est. 9 Præterea mutatio, qua ex non actu corpore gignitur corpus, generatio potius, quam accretio dicenda est. Nam generatio id propriè fieri significat, quod non est, 10 accretio verò existentis additionem magnitudinis in proprio conceptu inuoluit, atq; diminutionem eiusdem exprimit decretio; at generatio re vera, vt diximus, ex materia fit, quę vnum quidem corpus actu, aliud verò potestate est, 11 ergo & accretio quoq; ipsa mutatio est, qua id, quod actu corpus, & magnitudo est, ob alterius accessum corporis, & magnitudinis incrementum suscipit. 12 Quapropter manifestum est accretionem haudquaquam ex materia fieri, quæ actuali destituta magnitudine

ad

ad consequendam actu magnitudinem tendat, sed ex materia, quæ corpus, & magnitudo existens actu in potentia sit ad corpus, & magnitudinem, ex qua fieri accretionem accidit.[13] Aliter enim mutatio hæc generationis potius, quàm accretionis nomine digna esset.

13 Generatio enim erit magis corporis, non augmentatio.

Hactenus confusè, ac leuiter materialem accretionis, & decretionis causam, atq; naturam explicauimus, vt facilior ad eam perfectè cognoscendam pateret aditus.

Nunc [1] iterum eandem ab initio quæstionem aggredientes accuratè, ac distinctè accretionis, & decretionis naturam, propriasq; inuestigemus causas oportet. Vt igitur id præstare exactè possimus. [2] Supponendum primò est in accretione quamlibet eius, quod crescit partem crescere, [3] & in decretione quamlibet eius, quod decrescit, partem decrescere, vt hominum communis approbat consensus. [4] Supponendum secundo est, omne, quod crescit ob alicuius exterioris accessum materiæ crescere, quod autem decrescit ob recessum alicuius materiæ decrescere. Atque hinc emergit dubitatio. [5] Nam si exteriori accedente materia contingit accretio, necesse est, aut eam esse corpus, aut omni destitutam corpore. [6] Si igitur haud corpus existat,

Tex. 32.

1 Accipiendum itaq; magis velut tangentes quæstionem à principio, quali nam existente ipso augmentari, & diminui, causas quærimus.

2 Videtur itaq; eius, quod augetur, quæcumq; pars aucta esse:

3 similiter autem, & in diminutione minor generata esse.

4 Amplius autem aduenicte aliquo augmentari, & recedente diminui.

5 Necesse autem, aut incorporeo augmétari, aut corporeo.

6 Si igitur incorporeo, erit separatum commune, impossi

bile autẽ est à magnitudine materiam esse separatã, sicuti dictum est.

7 Si autem corporeo, duo corpora in eodem loco erunt; & quod augetur, & quod auget:

8 Est autem & hoc impossibile.

Tex. 33.

1 Sed neque sic contingit dicere fieri augmentationẽ, & diminutionem, vt cum ex aque aer, tunc enim maior moles est generata.

2 Nõ enim augmẽtatio hoc, sed generatio quidem eius, in quod transmutatur erit, corruptio autem contrarij,

3 augmentatio autem neutrius.

4 Sed aut nullius, aut si quid commune amborum existit, eius quod generatur, & eius quod corrumpitur, vt si corpus.

5 Aqua autem non aucta est, neq; aer, sed hoc quidem deperijt, hoc autem generatum est; corpus autem, siquidem auctum est.

6 Sed & hoc impossibile:

7 Oportet enim saluare ratio

ab omni corpore, ac magnitudine seiuncta erit materia, quod absurdum, vt diximus, & impossibile est. 7 Si verò sit corpore affecta, quoniam id, quod crescit corpus est, & quælibet eius pars incrementum suscipit, duo simul fateri oportebit corpora, quæ in eodem extant loco, & id, quod auget, & id, quod augetur. 8 Sed hoc impossibile esse ex omnium sententia clarum est. Verũ hæc posterius perpendetur difficultas.

Nec 1 verò arbitrandum est sic fieri accretionem, & decretionem, vt cum ex aqua gignitur aer, maiori tũ aeris mole ex minori genita aqua, & nullo exterioris accessu materiæ facto. 2 Nam hæc quidem mutatio accretio non est, sed aeris generatio, in quem facta est mutatio, & aquæ interitus, ex qua mutatio facta est. 3 Neutrum verò nec aerem, nec aquam suscepisse incrementum licet asserere. 4 Quare aut nullius in hac mutatione existit accretio, aut si quid commune sit ad genitum aerem, & corruptam aquam, vt corpus, hoc suscepisse incremẽtum affirmare cogimur. 5 Neq; enim aucta est aqua, nec aer, quoniam hic quidem gignitur, illa verò interit, sed auctũ esse videtur corpus, cum ante aeris productionem extiterit, posteaq; maius factum seruetur. 6 Verum & impossibile hoc esse manifestum est. 7 Etenim opor-

oportet in accretionis natura, & essentia declaranda essentiales seruare conditiones, quæ ad eam efficiendam requiruntur. 8 Hæ autem sunt huiusmodi. Primò vt quælibet corporis, & magnitudinis, quæ accrescit, pars efficiatur maior, vt si crescat caro, quælibet pars carnis incrementum sumat. 9 Deinde vt id, quod crescit, exteriori aliqua accedente materia crescat, neque enim id, quod rarescens fit maius, auctũ propriè fuisse dicimus. 10 Tertio, & vltimo, vt id, quod crescit incolume seruetur, idemq; numero permaneat. Atq; ex hac conditione inter accretionem, & substantialem generationem sumitur discrimen. 11 Nam id, quod simpliciter, & secundum substantiam gignitur, ac interit, non permanet, sed materia dumtaxat in hac mutatione seruatur, quæ vnam suscipit formam, & alteram abijcit. 12 Id autem, quod alterationem patitur, & accretionem, ac decretionem subit, idem numero existens incolume seruatur, ac permanet, cum vnam suscipit affectionem, & alteram amittit. 13 Etsi inter has mutationes differentia sit, quod in alteratione gignatur qualitas, in accretione magnitudo. 14 Iam verò manifestum est in mutatione, qua ex aqua gignitur aer, nec aquæ, nec aeris, nec corporis ac-

ne inexistentia ei, quod augetur, & diminuitur.

8 Hęc autem sunt tria, quorũ vnum quidem est, quamcumque partem maiorem fieri eius, quæ augetur, magnitudinis, vt si caro, carnis:

9 & adueniente aliquo:

10 & tertiũ, vt saluetur quod augetur, & permaneat.

11 Cum enim generatur aliquid simpliciter, aut corrumpitur, non permanet:

12 cum autem alteratur, aut augetur, aut minuitur permanet idem, quod augetur, aut alteratur.

13 Sed hic quidem passio, ibi autem magnitudo eadẽ non permanet.

14 Si itaque erit, quæ dicta est augumentatio, contingit nullo adueniente, neque permanente augeri, & nullo rece-

dicte diminui,& non permanere,quod augetur:

15 Sed hoc saluare oportet:
16 supponitur enim augmentatio tale.

cretionem,aut decretionem fieri. Nulla enim exterior aduenit materia, aut abit, nullumque sensibile corpus vltima, ac specifica præditum forma crescens, aut decrescens permanet. [15] At has seruari conditiones oportet, [16] eam enim accretionem, & decretionem intelligo, quæ dictas retineat, ac seruet conditiones.

Patet ex his quænam sit accretionis essentia, quidq; accretionis nomine intelligendum sit. Nunc propositum accretionem euertens dubium soluere, & modum, quo accidit accretio determinare oportet. Hoc verò, vt commodè præstari queat, quoddam aliud proponetur dubium, cuius solutio ad naturam accretionis explicandam perutilis erit.

Tex. 34.

1 Dubitabit autē aliquis quid sit id quod augetur, vtrū cui apponitur aliquid vt si crus augeat,ipsum maius,quo aūt augetur nutrimentum non. Quare igitur non ambo aucta sunt?

2 Maius enim, & quod, & quo.

3 Quemadmodum quando miscueris aquæ ftinum: similiter enim plus vtrumque.

Quæret [1] autem aliquis quidnam augeri dicendum sit, id ne, cui aliquid adijcitur, an id, quod adijcitur, an conflatum ex vtrisque, vt si quid augeat crus, ipsum ne crus fieri maius dicatur, haud verò alimentum, quo efficitur maius, an potius alimentum, an id, quod ex vtrisque constat. [2] Et quidem crescere, maiusque fieri videtur non modo crus, quod augere nititur augens, sed etiam alimentum, quo efficere auctionem intendit. [3] Si quis enim aquæ miscuerit vinum, & aqua addito vino maior, &

vinum

vinum addita aqua efficitur maius. 4 At verò quoniam id, cui adijcitur alimentum, ſecundum propriam ſubſtantiam permanet, idemq; numero ſeruatur, alimentum verò interit, ac perit, in eius mutatum ſubſtantiam, quod augere nititur augens, manifeſtum eſt id tantummodo augeri, quod alimentum ſuſcipit, nulloque pacto, nec alimentum, nec ex eo, & viuente conflatum incrementum ſubire. Hoc ex ipſa vini, & aquæ permixtione intelligi facillime poteſt. 5 Nam ſi plurimum inſit vini, & parum aquæ totum mixtum à vino, quod excellit, ſortitur nomen, vinumq; dumtaxat augeri dicitur. Si verò vini gutta cum multa miſceatur aqua, totũ mixtum dicitur aqua, eaq; ſola incrementum ſuſcipere cenſetur, atq; totum mixtum appellatur vinum, ex eo quod vini operationes facit, aqua verò ex eo quod aquæ operationes edit. Quoniam ergo id creſcere putamus quod remanet, ſenſuq; apparens proprium ſeruat nomen, id neceſſario auctionem dumtaxat ſubibit, quod alimentum ſuſcipit, idemq; permanet, atque incolume ſeruatur. 6 Hoc idem alterationis confirmatur exemplo. 7 Nam tum alterari dicitur caro, cum eadem numero ſecundum propriam ſubſtantiam illæſa permanet, atq; in affectionibus contin-

git

4 An quoniam huius quidem manet ſubſtantia, huius autẽ non, vt ea, quæ nutrimenti,

5 Quoniam, & ibi dominans dicitur in mixtione, vt quod vinum: facit enim vini opus, ſed non aquæ vniuerſa mixtura.

6 Similiter, & in alteratione.

7 Si manet caro exiſtens, & quod aliquid eſt, paſſio autẽ aliqua exiſtit earum; quæ ſecundum ſe, quæ prius non exiſtebat, alteratum eſt hoc

git mutatio, quas per se, & non per aliud suscipit, ergo, & id crescere dicetur, quod propriam substantiam, ac naturam seruat, atq; penes magnitudinē mutatum accretionem subit. Ex his quoddam patet discrimen inter alterationem, & accretionem. 8 Etenim alterans à quo alteratur aliquid nihil interdum repatitur, vt cum haud in materia conueniunt, interdum autem repatitur, vt cum eadem subijcitur materia. At alimentum, quo aliquid augetur nunquam repatitur, ex eo quòd auctionem, quam efficit, minimè subeat; vnde agentis locum obtinere alimentum videtur, quod augere corpus hominum statuit consensus. 9 Verum etsi communiter augere alimentum dicamus, efficiens tamen causa, quæ accretionem efficit, atque in substantiam viuentis alimentum vertit, in corpore inest, quod augetur, & ab ipso alteratum alimento repatitur. 10 In eo enim quod incrementum subit, atq; ab alimento repatitur, ipsa inexistit anima, quæ & viuens auget corpus, & in substantiam viuentis alimentum vertit. 11 Nec verò putet quispiam ex eo, & augeri alimentum, & augere posse, quod in spiritum aliquando conuersum fiat maius, sicque eo recepto animalis corpus intumescat, ac maius reddatur.

Nam

8 Quo autem alteratum est, hoc quandoq; quidem nihil passum est, quandoque autem, & illud.

9 Sed alterans, & principium motus in eo, quod augmentatur, & alteratur.

10 In his enim mouens.

11 Quoniam, & ingrediens fieri poterit aliquando maius, & quod fruitur ipso corpus, vt si ingrediens fiat spiritus.

11 Nam etsi id accidat, verè tamen augeri alimentum affirmare nequimus, quoniã in spiritum sic alimentũ abiens intereat, nulloq; modo seruetur. 13 Atque agens à quo id patitur in eo haudquaquam inest, sed in corpore augendo, in quo actiua reperitur virtus, quæ & alterat alimentum, & in spiritum vertit.

Iam 1 verò quoniam de accretionis materia satis dubitatum est, inuenire solutionẽ dubitationis enitamur oportet, id firmiter statuentes, permanente eo, quod augetur, atq; aduenіente aliquo fieri accretionem, & abeunte decretionem, & insuper quamlibet sensibilem corporis partem maiorem, aut minorem effici, & neq; vacuum in corpore aucto esse, neq; eodẽ in loco duas existere magnitudines, neque incorporeo quicquam augeri posse. 2 His ergo suppositis allatam soluere quæstionem, & veram, certamque accretionis causam indagare necesse est. 3 Hoc verò vt facilius assequamur. Notandum est partes dissimilares, vt brachiũ, pedes, & caput ideo augeri, quia partes similares, vt caro, os, & neruus augentur. 4 Ex his enim dissimilares constant partes, ideoq; prius ad similares partes, quam ad dissimilares terminari accretionem accidit. Quapropter

12 Sed corruptum est hoc patiens,

13 & mouens non in hoc.

Tex. 35.

1 Quoniam autem dubitatum est de his sufficienter oportet, & solutionem dubitationis tentare inuenire, saluantes, manente eo, quod augetur, & adueniente aliquo augeri, recedente autem diminui, ad huc autem quodcunque signum sensibile, aut maius, aut minus factum esse, & non vacuum esse corpus, neque duas magnitudines in eodem loco, neq; incorporeo augeri.

2 Suscipiendum autem causam,

3 cum determinauerimus primum vnum quidem quod ea, quæ sunt dissimilium partium, augentur, quia ea, quæ sunt consimilium partium augentur:

4 componitur enim ex his vnumquodq;.

5 Deinde quod caro, & os, & vnaquæque talium partium est duplex, quemadmodum & aliorum in materia formam habentium.

6 Etenim materia dicitur, & forma caro, aut os.
a S. Thomas.

pter considerandum in præsentia est quo modo similarium partium fiat accretio. 5 Notandum secundo est carnem, os, & alias huiusmodi partes similares ex duobus partium generibus constare, quemadmodum & alia omnia, quæ habent formam in materia. 6 Nam quædam partes sunt, a quæ proprie ipsam rei formam, & figuram componunt, quædam verò, quæ ipsam componunt materiam. Hoc pacto circulus cereus duo genera partium habet. Quædam partes ipsam cerei circuli materiam conflant, eæq; sunt plures cerulæ abstrahēdo ab omni proportione, & ordine, sed considerando solum eas, vt quantas, & capaces ordinis, & proportionis. Aliæ partes ipsum componunt circulum, vt figura quædam est, quendam inter se ordinem, ac proportionem includentes. Idem in carne, & osse, alijsq; similaribus animalis partibus contingere arbitrandum est. Etenim hæ partes non solum ex materia, sed etiam ex forma existente in materia constant; quare & materiales habebunt partes vt plures carunculas, & plura officula secundum se præcise accepta, & eas etiam obtinebunt partes, quæ ex forma, & figura desumuntur, vt plures carunculas, & plura officula, quatenus extensionem quandam, &

propor-

proportionem inter se, atque ordinem habent. [7] Iam verò existimandum est aliquo accedente corpore secundum partes formæ, haud verò secundum partes materiæ accretionem fieri, ac proinde nullam esse partem illius formæ, quam caro habet, quæ in accretione maior, & in decretione minor facta non sit, cuilibet tamen parti materiæ, neque additum aliquid esse, neq; detractum: Arbitrandum enim est, vt augendum corpus recipere intrinsecus alimentum queat, minutos quosdam meatus, ac poros obtinere, qui sanguine replentur, quem ex proximis venis augenda pars exsugit, atque imbibit. Quare dum caloris naturalis vi condensatur sanguis, & in substantiam partis vertitur, tota quaq; versus ad maiorem occupãdum locum ab anima distrahitur, atq; extenditur pars, caloris deinde actione renouantur pori, ac meatus, quibus iterum sanguine repletis denuò contingit accretio. Quoniã igitur cuilibet parti per se sumptæ apponi alimentum nequit, ex eo, quod, nec omnes partes habeant poros, nec possibilis corporum penetratio sit, haud poterunt similares augeri partes, quatenus materialiter, ac præcise sumuntur, atq; extensas dumtaxat inuoluunt partes. Quoniam verò omnibus partibus formaliter sumptis, vt

7 Quamcũque igitur partem augumentari, & adueniente aliquo, secundum formam quidem est possibile, secundum materiam autem non est:

quandam habent determinatam figuram, & extensionem connotando formam substantialem, cui ad animatas exercendas operationes inseruiunt, apponi alimentum potest, similares necessariò partes, vt determinatam hanc obtinent magnitudinem, ac proportionem augentur, & maiores euadunt. Etsi enim partes materiæ continuò fluant, nunquam tamen illa deficit proportio magnitudinis, quam similaris ab anima pars habet. Quare mirum non erit si quæcumque aduenientes partes cuilibet rei similaris addantur parti, quatenus determinatam efficiunt magnitudinem.

Tex. 36.

ſ Oportet enim intelligere, quemadmodum si quis mensurabit eadem mensura aquam.

Atq; [ſ] vt hæc facilius intelligamus, imaginemur aliquem eadem mensura, quæ maior, aut minor esse queat, nempe vtre, metiri aquam existentem in dolio, ita vt cum vter impletur aqua, maior, cum verò exoneratur, euadat minor. Qui enim sic metitur aquam, vtrem, in quo suscipitur, extendit, eiusque figuram secundum quaslibet dimensiones amplificat. Iam verò cum hoc accidit, haud aqua ad implendum vtrem infusa omnibus aquæ partibus iam existentibus in vtre intime coniungitur, hoc enim impossibile est; [a] sed alijs aquæ partibus aduenientibus, aliæ perpetuò ex vtre fluunt, & quoniam

a Semper enim alia, & alia quæ generatur.

maior influit copia, quam effluat, maiorem extensionem, amplioresque terminos inflatus vter acquirit. 3. Eodem modo arbitrandum est partium similarium accretionem fieri. Semper enim alia, & alia additur materia in ætate, qua crescimus, & quia magis additur materiæ in illa ætate, quàm deperdatur, necesse est, vt quasi vter quidam tota magnitudo partis similaris secundum omnes suas partes fiat maior. 4. Cum autem id contingit, cuilibet haud parti materialiter sumptæ aliquid materiæ adijcitur, sed partes instar aquæ influentis in vtrem, & effluentis ex illo accedunt, ac recedunt. 5. Cuicumque verò formæ, ac figuræ particulæ aduenientes materiæ adijciuntur partes, cũ similaris augenda pars secundum omnes sui partes, vt determinatæ substant magnitudini, ampliores terminos acquirat.

3 Sic vtique augmentatur materia carnis.

4 Et non cuicumque partium aliquid adijcitur, sed hoc quidem defluit, hoc autem aduenit.

5 figuræ autem,& formæ cuicumque particulæ.

Sed 1 hæc eadem conspicua magis in dissimilaribus videntur partibus, quę per similares auctas partes incrementum suscipiunt. 2 In his enim partibus dissimilaribus, vt brachio, & manu materiales, atque formales partes clare, ac distincte magis cognoscimus, quàm in ijs, quæ similis rationis sunt, vt carne, & osse. 3 Hoc autem ex eo manifestum est, quod in mortui homi-

Tex 37.

1 In his autem, quæ sunt dissimilium partium, hoc magis manifestum, vt manu, quod proportionaliter aucta est.

2 Materia enim altera existés manifesta est magis ipsa forma hic, quam in carne, & his, quæ similium partium.

3 Ideo, & mortui magis videbitur esse adhuc caro, & os, quam manus, & bracchium.

nis brachio, & manu haud amplius appareat id, quod formalis vicem rationis gerebat, nisi æquiuoce. Neq; enim eadem manet figura, quatenus animæ instrumentum erat ad ipsius operationes exercendas, sed abijt id, quod formam, & propriam rationem brachio, aut manui tribuebat. At caro eadem ferè videtur hominis mortui, ac viui, etsi re vera, mortua cum sit, ea formali careat ratione, qua animata prædita erat. Neque enim formalis ratio carnis in determinata solum figura carnis cõsistit, sed etiam in tali figura, per quam anima proprias exerceat operationes. Quia verò abeunte anima huiusmodi operationes edi nequeunt, haud amplius eam rationem formalem habet caro, quæ ad veram efficiendam accretionem requiritur. Quoniam igitur in partibus dissimilaribus rationis materialis distinctio clarè cernitur, in similaribus eadem quoque partibus inerit, cum ad harum incrementum dissimilares accretionem subeant partes. 4 Quapropter manifestum est quaslibet carnis, aut ossis partes quodammodo augeri, & quodammodo non. 5 Etenim augentur quidem secundum formam, & figuram, quia omnes partes alimentum suscipiunt, quatenus certam quandam figuram, & determinatam magnitudinem

4 Quapropter est quidem, vt quæcumque pars carnis, aucta sit, est autem vt non:

5 secundum formam enim cuicumque accessit,

tudinem habent. 6 At secundum partes materiales haudquaquam augentur, quia omnes partes materialiter sumptæ alimentum suscipere nequeūt, ex eo quod, nec vbique adsint pori, nec perpetuò maneant, sed alijs de nouo genitis, aliæ continenter effluant, ac pereant. Ex his patet quo modo proposita de accretionis materia soluatur dubitatio. Dicimus enim corporea aduenieute materia accretionem fieri, nec propterea vacuum, aut penetrationem corporum concedendam esse, quoniam in poris, ac meatibus partium similarium susceptum alimentum, haud omnibus partibus materialibus intimè iungatur, sed ijs dumtaxat, quæ secundum externam quandam figuram, & proportionem sumuntur. Atque id etiam ex dictis patet, quænam sit proxima, & materialis accretionis causa. Si enim quæramus materiam, ex qua fit accretio, ea receptum in poris alimentum, & in substantiam viuentis conuersum est. Si vero quæramus materiam, in qua, vt in proprio subiecto inest accretio, animatum videtur corpus, quà præditum anima est. Vt enim ipsum actuat, ac determinat inexistens anima secundum partes, quas tali magnitudine, ac figura præditas requirit ad proprias edendas operationes, susce-

6 Secundum materiām verò non.

suscepto in poris alimento extenditur, & ampliores sortitur terminos.

Sed vt perfecte assequamur modum quo accidit accretio, de alimento quo anima, vt exteriori vtitur materia ad proprium augendum corpus, quatenus ad viuentis accretionem refertur breuiter agendum est.

Tex. 38.
1 Maius autem totum generatum est, adueniéte aliquo quidem, quod vocatur nutrimentum, & contrarium, transmutato autem in eandem formam,

Ergo [1] totum viuentis corpus crescit, at maius euadit aliquo accedente, quod alimentum dicitur, atque corpori, cui adijcitur actu oppositum est, potestate autem simile, quatenus transmutari potest, & eandem specificam suscipere formam, quam actu viuẽs obtinet corpus. [2] Atque hoc pacto si corpus augendũ siccum existat, adueniens humidum alimentum erit, cum autem aduenerit, mutatum euadet siccum. [3] Quamobrem simile quidem alimentum est, quatenus ipsum à facultate nutritiua mutatum corpus auget, dissimile vero, quatenus aduenit, & à viuente per os, aut radices sumitur.

2 vt si sicco adueniret humidum, cum autem aduenerit, transmutaretur, & generaretur siccum.

3 Est enim vt simile simili augmentetur, est autem vt dissimili.

Quod si [1] quærat aliquis, [a] quale oporteat esse alimentum, quo viuens augeri debet, asserendum est ipsum sic viuenti suaptè natura dissimile esse, vt in potentia sit ad suscipiendam formã, quam obtinet viuens, actu verò aliqua alia præditum forma existat. [2] Proinde si caro augenda est alimentum potestate

Tex. 39.
1 Dubitabit autem aliquis, quale oportet esse, id quo augetur. Manifestum vtique quod est potentia illud.
a *Philopponus.*

2 Vt si caro, potentia carnem actu igitur alterum.

testate videtur caro, actu verò quoddam aliud carni oppositum corpus. 3 At cum transmutatum iam est, ac perijt, carni existit simile, atque ex eo incrementum suscipit caro. 4 Vt igitur fiat accretio, haud extra viuens corpus in carnem alimentum vertitur, sed cum in eo susceptum fuerit. 5 Aliter enim generatio tantum carnis esset, minimè autem accretio. 6 Id autem, quod augetur, alimento prorsus augetur. Quare seorsim existere alimentum nequit, sed corpori augendo permisceri, itaque in eius substantiam verti. 7 Ergo necesse est viuenti, quod augetur alimentum adijci, eique in minimas diuisum particulas misceri, & ab insita in eo facultate mutari, vt viuentis sortiri formam queat. 8 Vt enim vinum aquam iniectam in se conuertit, si eam transmutandi vim habeat, eaq; moles ipsius augetur: 9 item ignis ligna sibi apposita vrendo consumit, & in se transfert, ijsq; additis fit maior: 10 sic existimandum est in eo, quod crescit, & actu existit caro, inesse animam effectricem auctionis causam, quæ adueniens alimentum ex eo, quod potestate caro est, actu carnem facit. 11 Quare vt alimentum augeat carnem ei simul vniri, & in eius substantiam verti debet. 12 Si enim seorsim ex alimento fieret caro, iam sola

carnis

3 Corruptum autem hoc ro generatum est.

4 Non igitur ipsum secundum s.

5 generatio enim esset, non augumentatio.

6 Sed quod augetur, hoc.

7 Quid igitur patiens ab hoc auctum est, an mixtum?

8 Quemadmodum si quis vino super infundat aquã, hic autem possit vinum facere, quod mixtum,

9 & quemadmodum ignis tangens vrenda vrit,

10 ita in eo, quod augetur & existente actu carne, quod inest augumentatiuum, adueniente potentia carne fecit actu carnem.

11 Ergo simul existentes.

12 Si enim seorsum, generatio.

carnis generatio, minimè autem diceretur accretio. Hoc autem exemplo ignis facilè intelligi potest. 13 Nam si existenti iam igni apponantur ligna, & cum eo simul comburantur, haud simpliciter esse genitum asserimus ignem, sed ampliorem factum esse dicimus. 14 At verò si per se ligna antequam adijciantur igni, comburantur, simpliciter esse ortum censemus ignem, absque eo quod vlla fiat accretio. Eodem modo si carni existenti adueniat alimentum, quod in eius vertatur substantiam, auctam fuisse dicimus carnem, si verò seorsim gignatur caro, haud alteri adueniens, simpliciter dumtaxat ortam fuisse carnem putamus. Ex quibus manifestum est mutationem, qua in carnē alimentum vertitur, eamque sic auget adgenerationis potius, quam simpliciter generationis nomine dignam esse.

13 Est enim ita facere, ignem ad existentem adiungentem ligna, sed sic quidem augumentatio est.

14 Quando autem ipsa ligna accensa fuerint, generatio.

Obijcies, accretio mutatio est, qua gignitur magnitudo, & generatio magnitudinis ex non magnitudine fit, quemadmodum & vnumquodque ens ex non ente gignitur, quare falsum erit materiam, ex qua fit accretio, actualem habere magnitudinem.

Respondeo 1 in accretione haud magnitudinem vniuersè sumptam gigni, quemadmodum nec generatur animal, quod aliqua species animalis, aut singulare

Tex. 40.

1 Quantum autem vniuersale quidem non generatur, quemadmodum nec animal, quod nec homo, nec aliquod est singularium.

gulare aliquod indiuiduum non fit. [2] Sed vt in substantiali generatione eatenus generatur animal, quatenus Plato, aut Socrates fit, ita & in accretione eatenus efficitur magnitudo, quatenus hæc, aut illa magnitudo fit. Quare cum in accretione singularis tantummodo magnitudo fiat, ex non singulari magnitudine fit, & caro actuali prædita magnitudine ex alimento fit, quod actu aliam magnitudinē habet. Ex quo vere accidit accretionem fieri ex materia magnitudine prædita, quæ alia potestate magnitudo est. [3] Caro igitur, & os, aut manus, aut nerui, & similares partes alimento magnitudine affecto aduenientē crescunt, quod non actu; sed potestate caro prædita magnitudine est.

Ex his patet differentia, quę inter accretionem, & nutritionem inest; ex varia, qua alimentum augere, ac nutrire aptum est ratione desumpta.

Etenim [1] quia alimentum, quòd augendo aduenit corpori, & substantia carnis potestate est, & magnitudo eiusdem; eatenus auget corpus; cui aduenit, quatenus caro, aut alia similaris pars actuali prædita magnitudine potestate est. [2] Necesse enim est in accretione, & carnem, & magnitudinem gigni. [3] Eatenus verò adiectum alimentum nutrit; quatenus sola caro pote-

 state

2 Sed vt hic vniuersale, ita & illic quantum.

3 Caro igitur, & os, aut manus, aut nerui, & horum ea, quæ sunt similium partium, adueniente quidem aliquo quanto, sed non carne quanta.

Tex. 41.

1 Secundum igitur quod potentia compositum ex vtroque est, vt quanta caro, sic quidem auget.

2 Etenim quantum oportet generari, & carnem.

3 Secundum autem, quod solum caro est, nutrit.

ſtate eſt; etenim media nutritione viuentis reparatur ſubſtantia,atq; inſtauratur. 4 Quapropter ſola ratione accretio,& nutritio differunt,cum ex eodem fiant alimento, & ad varios terminos, ac fines tendant. 5 Præterea quandiù ſaluum manet animal, etſi decretionem ſubeat, nutritur, ſed non ſemper accreſcit. 6 Quamobrem nutritio idem, quod accretio exiſtit, ratio tamen eſt diuerſa. 7 Etenim eadem materia viuenti adiecta corpori, quatenus caro actuali prædita magnitudine poteſtate eſt, ipſam augere carnem ſuapte natura poteſt. 8 Quatenus verò ſubſtantia dumtaxat carnis poteſtate eſt, eandem nutrire valet. Sed vt pleniorem accretionis cognitionem habeamus,quomodo efficiens, & patiens ad accretionem, & nutritionem efficiendam concurrant breuiter declarandum eſt. 9 Anima igitur, quæ forma ſine materia dicitur accretionem, & nutritionem efficit, quatenus quidem in materia eſt, haud hæc ſine materia præſtare valens, ſed vt immaterialis quædam exiſtens facultas, hoc eſt, non vt hæc anima huius ſingularis Socratis, aut Platonis ad proprias eorum ſingularitates contracta nutritionem, & accretionem efficit, ſed vt vniuerſalis quędam eſt facultas quodammodo immaterialis exiſtens, quæ in

4 Etenim ſic differunt nutritio, & augmẽtatio ratione.

5 Ideo nutritur quidem,quouſque ſaluum fuerit, etſi diminuatur, augumentatur autem non ſemper.

6 Et nutritio augumentationi idem quidem eſt,ipſo autem eſſe aliud.

7 Secundum enim quod eſt id, quod aduenit potentia quanta caro augmentatiuũ carnis eſt.

8 Secundum autem quod ſolum potentia caro,nutrimentum.

9 Hæc autem forma ſine materia,vt immaterialis quædã potentia,in materia eſt.

in materia tamen, & indiuiduo sensibili agit, quo vt requisita conditione destituta efficere nihil potest. Nam si animæ Socratis, & Platonis, vt tales sunt nutrirent, & augerent, Plato, & Socrates tantummodo nutritionem, & accretionem subirent. Solum ergo nutriunt, & augent, vt augendi, & nutriendi facultatem præcisè obtinent. 10. Alimentum verò, ex quo alterato, ac transmutato anima proprium auget, ac nutrit corpus, materia quædam est actionis animæ susceptiua, atq; potentia immaterialis existens. Neque enim alimentum patitur, ac transmutatur ab anima, vt hæc Socratis, aut Platonis caro, & magnitudo hæc fieri potest, sed quatenus potentia caro, & magnitudo existit. Vt enim anima efficiens nutritionis, & accretionis causa non est, vt in hac signata, ac sensibili inest materia, sed vt immaterialis quædam facultas est, ita & alimentum, quo nutrimur, & augemur non patitur ab anima, vt hæc carò huius indiuidui, & hæc magnitudo esse potest, sed vt caro potestate est, quæ tali competit speciei, & magnitudo, quam tale requirit viuens. Si enim ex alimento solum vt Socratis, aut Platonis caro, & magnitudo potestate est, accretio, & nutritio fierent, Plato, & Socrates tantummodo accre-

10 Si autem aliquà aduenerit materia, existens potētia immaterialis, habens & quantum potentia,

tionem, & nutritionem sumerent, alimentum ergo vt immateriale quiddam est ab omni singularitate seiunctum caro, & magnitudo potestate est. [11] Si igitur actiua animæ facultas, & passiua alimenti potentia iungantur simul, maiores immateriales erunt, hoc est, vtræque simul iunctæ potentiæ, vnum quid maius, ad quod nutritio, & accretio tendunt, efficient. Neq; enim caro hęc, aut illa existet magnitudo, sed hominis caro, & amplior magnitudo hominis; quandoquidem natura in corpore viuentis augendo, ac nutriendo Socratis, aut Platonis haud carnem, & magnitudinem sibi proponat, sed hominis carnem, & magnitudinem, quam suapte natura requirit homo; hoc verò, aut illud esse per accidens tantummodo intendat.

11 hæ erunt maiores immateriales.

Verum vt tandem aliqua de natura decretionis dicamus, quoniam ex dictis de accretione colligi facillimè potest, quæ decretioni essentiales competant conditiones, id tantum quæremus, cur eadem corpora ad certum quoddam tempus crescant, postea verò decrescant.

Tex. 42.

Cum [1] igitur anima, quæ accretionis, & decretionis principium est ob senium, & caloris naturalis debilitatem eò redacta fuerit, vt amplius nequeat

1 Si autem amplius facere nõ possit.

in proprij ſubſtantiam corporis tantam alimenti portionem vertere, quanta deperdita eſt, & plus elabitur materiæ, quam reparet; 2 ac ſimilis generoſo fuerit vino, quod initio infuſionis aquę potens, ac generoſum eſt, eadem verò perſeuerāte fit ſemper minus validum, adeò vt tandem tota eius perdatur virtus, & mera fiat aqua: 3 ſic anima in ſenio debilitata calore ob continuam cū alimento pugnam iam fracto, ac diminuto, haud amplius alimentum ſufficiens omnibus partibus diſpenſare, & in propriam ſubſtantiam vertere poteſt, atque vt ſe conſeruet vnit, & conſtringit corporis partes, ne maiorem, quam par ſit, adinuicem habeant diſtantiam, maioremq; raritatem acquirant. Neq; verò ita fit viuentis decretio, vt virtutis quæ in generoſo ineſt vino, debilitatio. Etenim vinum cum virtutis iacturam patitur, propriam haud formam, & naturam conſeruat, ſed cōtinuo ad aquæ formam tendit. 4 At viuens cum decreſcit propriam non amittit formam, ſed magnitudinem ſolum, ac materiam, in qua ineſt forma, non quia animæ particulæ con ſiſtant, ac minimè cum materia fluant, ſed quia decreſcens animal in naturam alimenti haudquaquam tranſit. Atq; hæc de accretione, & decretione dicta ſint ſatis.

2 ſed vt aquà vino, ſemper amplius mixta in fine aqnoſum facit, & aquam,

3 tunc diminutionem fecit quanti,

4 formā autem manet.

Tex. 43.

1 Quoniam autem oportet primum de materia,& de vocatis elementis dicere, & si sunt,& si non,& verũ sempiternum sit vnumquodque, an generatur aliquo modo, & si generetur, vtrum ex se inuicem generentur omnia eodẽ modo, an aliquod primum eorum vnum sit:

2 necesse est prius vtique dicere, de quibus indeterminate dicitur nunc.

3 Omnes enim qui elementa generant,& qui ea, quæ ex elementis segregatione vtũtur,& congregatione,& ipso facere, & pati.

4 Est autem congregatio mixtio.

5 Quomodo autem misceri dicimus non est determinatum manifeste.

Iam [1] verò quoniam ortus, ac interitus rerum causas indagantes de materiali primum causa, seù de corporibus, quæ communi elementa nomine dicuntur pertractare cogimur, an rerum principia sint, nec ne, & an eorum vnumquodq; æternum, ac perpetuum sit, an aliquo alio modo ortum, ac interitum subeat, & si oriuntur, ac occidunt elementa, an omnia ex sese vicissim eodem fiant modo, an potius vnum ex eis, vt principium existat, ex quo cætera fiant, & in quod alia resoluantur omnia: [2] de ijs vtiq; prius, de quibus imperfectè, ac ruditer loquuti sunt Veteres, nempè de mixtione, actione, passione, & contactu dicamus oportet: quandoquidem elementa in præsentia consideramus vt mixtorum principia sunt, in quorum natura, & affectionibus inuestigandis noster hic insudat labor. Necessitas illatæ consequentiæ sic patet. [3] Nam omnes Philosophi, tam qui elementa ex alijs esse genita, quam qui alia ex eis constitisse inquiunt, congregationis, segregationisq;, & actionis, ac passionis mentionem faciunt, [4] at cõgregatio mixtio quædam est, quare ortus rerum mixtione haud cognita perfectè declarari nequit. [5] Etsi quo modo hæc fiat planè, ac dilucidè à Veteribus quicquam definitum non sit.

At

6 At verò nec alterari aliquid, nec segregari, congregariue nullo patiente, aut agente potest, actionis ergo, & passionis consideratio præteriri non debet. 7 Etenim qui plura constituunt rerum naturalium principia, generationem per mutuam elementorum actionem effici aiunt. 8 Quamquam, & ij, qui ex vno facta omnia dicunt, actionem, & passionem fateri coguntur. 9 Atq; hoc rectè quidem asserit Diogenes, nisi ex vno essent omnia non posse vicissim agere, & pati, ceù calidum frigefieri, & idem rursum calefieri. 10 Non enim calor, & frigus in sese mutuo transeunt, sed ipsum vt patet subiectum mutationem suscipit, eorumue pugnam sustinet. 11 Quamobrem horum, quibus competit actio, vnam subiectam esse materiam necesse est. 12 Verum omnia, quæ agunt, & patiuntur communem habere materiam falsum est, sed ea dumtaxat in materia conueniunt, quibus mutuo à sese pati, & agere insitum est. Sublunaria enim corpora eandem cum cælestibus materiam non habent. 13 Quoniam igitur de actione, & passione, ac mixtione contemplandum est, & de tactu etiam speculemur oportet. 14 Neq; enim agere, & pati ea possunt propriè, quæ se mutuo tangere nequeunt, neq; fieri potest vt misceantur,

6 Sed neque alterari possibile est, neq; segregari, neque congregari nullo faciente, neque patiente.

7 Etenim plura elementa facientes, generant faciendo, & patiendo ab inuicem.

8 Quamuis ex vno necesse sit dicere factionem.

9 Et hoc rectè dicit Diogenes, quod si non essent ex vno omnia non esset facere, & pati ad inuicem, vt calidũ infrigidari, & hoc calefieri rursus.

10 Non enim transmutantur caliditas, & frigiditas in se inuicem, sed manifestũ est, quod subiectum.

11 Quapropter in quibus est facere, & pati, necesse est horum vnam subiectam esse naturam.

12 Omnia igitur talia esse dicere non verum est, sed in quibuscumq; ipsum ab inuicem est.

13 Sed si de ipso facere, & pati, & de mixtione videndum sit, necesse est, & de tactu.

14 Neq; enim facere hæc, & pati possunt propriè, quæ nõ est possibile se inuicem tangere, neq; non tangentia se

inuicem aliqualiter contingit misceri primum.

15 Quapropter de tribus his determinandum est quid tactus, & quid mixtio, & quid factio.

16 Principium autem accipiamus hoc.

17 Necesse enim entium, quibuscumque est mixtio, esse hæc ad inuicem tactiua, & si aliquid facit, hoc autem patitur principaliter, & in his similiter.

18 Ideo primum dicendum est de tactu.

Tex. 44.

1 Fere igitur, vt & aliorũ nominum vnumquodq; dicitur multifariam, & hæc quidem æquiuoce, hæc autem altera ab alteris, & prioribus:

2 sic sese habet, & de tactu.

3 Sed tamen proprie dictus inexistit habentibus positionem.

tur, quæ non quodammodo sese tangunt prius. 15 Quare de his tribus quid tactus, quid mixio, & deniq; quid actio determinandum videtur. 16 Atque exordium quidem à contactu sumendum est. Nam tactus suapte natura mixtione, actione, & passione prior est, & absque illis esse, ac percipi valet, mixtio verò, actio, & passio, nec absq; tactu esse, nec vllo pacto cognosci queunt. 17 Quæcumque enim misceri apta sunt mutuò sese tangere ex necessitate possunt, atq; si quid agat, & aliud patiatur propriè, simili itidem modo, atq; illa affici oportet: at plurima sese tangunt corpora absque eo, quod vlla intercedat actio, aut mixtio. 18 Quare primum de tactu dicendum est.

1 Quemadmodum igitur alia, pleraq; nomina pluribus dicuntur modis, quædam æquiuoce, quæ rebus nullam substantiæ communionem habentibus competunt, quædam analogice, quæ cum pluribus conueniant rebus, vnam propriè, ac prius, alias impropriè, ac posterius, quæ pendent ab ea, significant: 2 sic etiam de tactu asserendum est, quod vnam propriam notionem habeat, reliquas improprias, & ab ea quodammodo ortas. 3 Tactus ergo propriè dictus, si alios impropriè dictos omittamus tactus, attribuitur ijs, quæ

magni-

magnitudinem, ac ſitum habent. 4 His verò ſitus, quibus, & locus competit. 5 Atq; ideo mathematicæ etiam quantitates tactum, & locum habent, [a] ſiuè vt mente à ſenſibilibus abſtractæ, ſiuè vt actu extra animam in rebus naturalibus exiſtentes conſiderentur. 6 Quare ſi hoc modo ſumatur tactus, quemadmodum in phyſicis definitum eſt, ea profectò ſe mutuò tangent, quæ determinatas habent magnitudines, itàque obtinent ſitum, vt eorum ſimul extrema ſint. 7 At verò quoniam ſitus omnibus, quibus, & locus competit, primę autem loci differentiæ ſunt ſurſum, & deorſum, ſiuè ſimpliciter, ſiuè ſecundum quid ſumantur: ſurſum autem, ac deorſum ſimpliciter quidem locum intelligo, qui extrema ſuapte natura continet elementa, ſecundum quid verò, qui media elementa, omniaque mixta comprehendit: 8 omnia profectò, quæ ſeſe mutuò tangunt, grauia, aut leuia erunt, [a] ſiuè grauia, ac leuia ſimpliciter ſint, vt terra, & ignis, ſiue ſecundum quid, vt aqua, & aer, & omnia mixta. 9 Quæ autem ſic ſe habent, inuicem actiua, & paſſiua ſunt, cum ea dumtaxat corpora grauia, aut leuia exiſtant, quæ ortui, ac interitui obnoxia actiuas, ac paſſiuas habent qualitates. 10 Quapropter manifeſtum eſt, ea maximè

4 Poſitio autem quibus, & locus.

5 Etenim mathematicis ſimiliter reddendus eſt tactus, & locus, ſiue eſt ſeparatum vnumquodq; ipſorum, ſiue alio modo.

a Philoponus.

6 Si igitur eſt, vt determinatum eſt prius, tangere vltima habere ſimul, hæc vtique tangent ſe inuicem quæcúq; determinatas magnitudines, & poſitionem habentia, ſimul habent vltima.

7 Quoniam autē poſitio quidem quibuſcumq;, & locus inexiſtit, prima autem differentia loci ſurſum, & deorſum, & talia oppoſitorum:

8 omnia ſe inuicem tangentia grauitatem vtique habebunt, aut leuitatem, aut ambo, aut alterum.

a S. Thomas.

9 Talia autem paſſibilia, & actiua.

10 Quapropter manifeſtum eſt, quod hæc tangere nata

sunt se inuicem, quorum distinctis magnitudinibus simul vltima sunt existentibus motiuis, & mobilibus ad inuicem.

ximè propriè suaptenatura mutuò sese tangere, quæ distinctis magnitudinibus prædita simul habent extrema, & vicissim agere, ac pati, mouere, ac moueri apta sunt.

Tex. 41.

1 Quoniam autem mouens non similiter mouet, quod mouetur, sed hoc quidem necesse est motum, & ipsum mouere, hoc autem immobile existens;

2 manifestum est, quod in faciente dicimus similiter:

3 etenim mouens facere aliquid inquiunt, & faciens mouere.

4 Sed tamē differunt, & oportet determinare.

5 Non enim possibile est mouens omne facere, si faciens opponemus patienti.

6 Hoc autem, in quibus motus, passio,

7 passio autem est, secundum quod alteratur solum, vt album, & calidum.

8 Sed mouere in plus est ipso facere.

[1] Atq; vt aliam tactus notionem inuestigemus. Supponendum est duplex mouens esse, aliud quidem quod cum aliquid mouet, ab eodem vicissim mouetur, aliud verò quod ab eo, quod mouet haudquaquam mouetur. [2] Quidam hanc eandē differentiam in agente, ac patiente esse putant, [3] aiuntque vt mouens mobile, & immobile datur, sic agens patiens, & non patiens concedendū esse, omne mouēs agere, & omne agens mouere arbitrantes. [4] Sed verè falluntur: nam inter agens, ac mouens differentia est, eamq; determinare oportet. [5] Atq; omne haud mouens agere perspicuum maximè erit, si quod nam agenti opponatur patiens considerabimus. [6] Etenim id patiens propriè est, quod passionem aliquam, & affectionem suscipit, [7] sed passio, & affectio qualitas quædam est, secundum quam aliquid alteratur, vt albedo, & caliditas, quare propriè agere idem erit, atque alterare. [8] Mouens igitur latius, quam agens patet, cum mouens secūdum quamcumq; speciem motus, agens verò alterationis motu dumtaxat

xat moueat. 9 Ex his manifestum est ea, quæ mouent, partim quidem mobilia tangere, partim verò non, quandoquidem inter ea solum propriè insit contactus, quæ vicissim mouent, ac mouentur. 10 Quare tactus in vniuersum acceptus ijs competit, quæ simul extrema habent, & vnũ motiuum, aliud mobile est; maximè autem proprie ijs tactus inest, quæ vicissim mouent, ac mouentur, in quibus mutua reperitur actio, & passio ob communem, quam obtinent, materiam. 11 Verum autem est id, quod tãgit ab ea re, quam tangit, vt plurimum tangi. 12 Etenim omnia ferè, quæ apud nos sunt, cum mouentur mouent, ex quo necessariò quod tãgitur id tangere putamus à quo tãgitur. 13 Interdũ autem dicimus solũ mouens id tangere ꝙ mouetur, & contra quod tangitur id non tangere à quo tangitur. 14 At quoniam ea, quæ eandem obtinent materiam, cum motum subeunt, mouent, id, quod tangitur necessariò tangere arbitramur. Sed hæc à veritate maximè aberrant. 15 Nam siquid mouet haud motum ab eo, quod mouet, tanget quidem mobile, sed ab eo minimè tangetur, quemadmodum accidit cum aliquis molestia nos afficit, 16 nos enim ab eo tangi affirmamus, quem nullo modo tangimus. Ex

 his

9 Illud igitur manifestum est, quod est quidem, vt mouentia mobilia tangant, est autem vt non.

10 Sed determinatio ipsius tãgere vniuersaliter quidẽ est positionem habentium, & huius quidem motiui, huius autem mobilis, ad inuicem autem motiui, & mobilis, in quibus existit facere, & pati.

11 Est igitur vt plurimum tangens, id quod tangit, tangens:

12 etenim mouent mota omnia fere, quæ corã sunt quibuscumque necesse, & apparet tangens tangere quod tangit.

13 Est autem vt aliquando inquimus mouens tangere solum id, quod mouetur, quod autem tangitur, non tangere, quod tangit:

14 sed quia mouent mota ea, quæ eiusdẽ generis, necesse videtur esse, quod tangitur, tangere.

15 Quapropter si quid mouet, immobile existens, illud quidem tanget ipsum mobile, illud autem nihil;

16 inquimus enim aliquando tristantem tangere nos, sed nos non eum.

his patet necessitatem contactus ex ratione actus, & potentiæ oriri, adeò vt cum aliquid, vt actus aliud respicit, ac mouere proximè potest, illud necessariò tangat, cum verò aliquid, vt potentia ab alio respicitur, aptumque est, ac determinatum ad suscipiendum motum, ex necessitate ab eo tangatur. 17 Atque hæc de tactu, qui naturalibus, & corruptibilibus inest corporibus definita sint.

17 De tactu igitur, qui in naturalibus determinatum sit hoc modo.

Tex. 46.

De ipso autem facere, & pati dicendum consequenter.

1 Consequens iam est vt de actione, & passione dicamus, quandoquidem vt actionem, & passionem contactus, sic mixtionem præcedant actio, & passio. Atque vt consuetum seruemus ordinem, antequam propriam de actionis, & passionis natura proferamus sententiam, quæ à Veteribus hac de re minus probe sunt dicta refellere oportet. 2 Duas igitur à maioribus nostris quodammodo inter se oppositas sententias accepimus. 3 Etenim pleriq; in eo consentiunt, vt simile à simili pati nihil posse dicant, & actionem, ac passionem inter ea fieri posse negent, quæ similia sunt. Sic autem arguunt. 4 Neutrum eorum, quæ similia sunt magis altero actiuum, aut passiuum est, cum eadem omnia similibus æque insint, quoniam igitur in similibus determinatum agens, aut patiens non est, nec vlla poterit

2 Suscepimus enim à Prioribus subcontrarios ad inuicem sermones.

3 Multi enim cócorditer hoc dicunt, quod simile quidem à simili omne impassibile est;

4 propterea quod non magis actiuum, quam passiuum sit alterum altero: omnia enim similiter existunt eadem similibus.

terit fieri actio, aut passio. 5 Hinc verò quæ dissimilia sunt, & differentes habent formas aptissima esse, vt mutuò agant, & patiantur asserunt. 6 Quod si quis dicat simile pati à simili, propterea quod maior ignis minorem absumat, ac deuoret: respondent id ob contrarietatem euenire, quæ inter magnum, ac paruum inest.

5 Dissimilia autem, & differentia facere, & pati ad inuicem nata sunt.

6 Etenim quãdo minor ignis à maiori corrũpitur, propter contrarietatem hoc inquiũt pati: contrarium enim esse multum pauco.

1 Democritus autem solus præ ceteris non nihil proprij attulit. Nam agens, & patiens idem, ac simile esse asserit, fieri haudquaquam posse existimans, vt quæ dissimilia sunt, differentesque obtinent formas agere vicissim, ac pati queant. 2 Quod si ea quæ proprijs discrepant formis, quippiam in se mutuo agant, hoc illis euenire censet, non quò ab inuicem differunt, sed quò eadem, ac similia sunt. 3 Atque has veteres de actionis, & passionis natura proferunt sententias.

Tex. 47.

1 Democritus autem vltrà alios proprie dixit solus: inquit enim idem, & simile esse faciens, & patiens, non enim contingere altera, & differentia pati ad inuicem.

2 Sed si altera existentia faciunt aliquid ad inuicem, nõ secundum quod altera, sed secundum quod idẽ aliquid in existit, sic accidere hoc eis.

3 Quæ igitur dicuntur hæc sunt.

1 At qui sic aiunt partim vera, partim falsa enunciantes quodammodo oppositas sententias dicunt. 2 Contradictionis verò causa hæc est. Nam cum totum ipsum considerare debuissent, nempe materiam, & formam eorum, quæ agunt, & patiuntur, de alia, atque alia dumtaxat parte loquuti sunt. Alij enim agentium, ac patientium spectantes formas, quæ agunt, & patiuntur

Tex. 48.

1 Videntur autem hoc modo dicentes sub contraria apparere dicere.

2 Causa autẽ contrarij sermonis est, quoniam cũ oporteat aliquod totum inspicere, partem aliquam dicunt ambo.

tur dissimilia esse dixerunt, cum dissimiles formæ dissimiles efficiant actiones. Alij verò agentium, ac patientium materiam considerantes, ea similia esse affirmarunt, cum inter ea existat actio, quę circa idem versantur subiectũ, communemque materiam habent. 3 Et quidem certum est ea, quæ & in materia, & in forma similia sunt, mutuo agere, ac pati nullo modo posse. 4 Quæ enim assignari potest ratio, qua alterum eorum sit potius actiuum, quam passiuum? 5 Deinde si actio similis fieret in simile, atque similitudo actionis causa esset, quę similiora sunt, in se promptius agerent, at alteri nihil similius est, quã idem sibi ipsi, ergo idem in se ipsum maximè aget, & à se ipso patietur. 6 His verò sic se habentibus nihil vtiq; incorruptibile, aut immobile erit, si quidem simile, quà simile efficiens est. 7 Nam se ipsum dissoluet, ac destruet vnumquodq; cum mouere se, ac transmutare quoduis aptum sit.

1 Præterea nec similiter ea vicissim agere, ac pati queunt, quæ omnino dissimilia sunt, & penes materiam, ac formam differunt. 2 Neque enim fieri potest, vt linea, & albedo, quæ communẽ haud obtinent materiam in sese mutuò agant, & patiantur, nisi secundum accidens ex eo, quod alba, aut nigra fuerit

3 Simile enim, & omni quaq; indifferens rationabile est nõ pati à simili aliquid.

4 Cur enim magis alterum erit actiuum, quam alterum?

5 Atq; si à simili pati aliquid possibile est, & ipsũ à seipso.

6 Proinde his ita se habentibus, nihil vtiq; erit aut incorruptibile, aut immobile, si simile, secundum quod simile, actiuum.

7 Ipsum enim seipsum mouebit omne.

Tex. 49.

1 Et omnino alterum, & nullatenus idem similiter.

2 Nihil enim patietur albedo à linea, aut linea ab albedine, præterquam secundum accidens, puta si accidat albam, aut nigram esse lineam.

rit linea. Manifestum autem est quæ prorsus diuersa sunt, mutuo actiua, & passiua non esse. Nam ea, quæ diuersam habent materiam contraria non sunt: 3 at quæ nec contraria sunt, nec ex contrarijs constant se inuicem depellere, atq; è proprio statu dimouere non student, quæ igitur penes materiam differunt, ac prorsus diuersa sunt mutuo agere, ac pati nequeunt.

3 Non enim extrudunt seipsa à natura quæcumque neque contraria, neque ex contrarijs sunt.

Sed iam controuersiam hanc dissoluere, ac propriam constituere sententiam oportet.

1 Quoniam igitur quæcumque vicissim agere, ac pati apta non sunt, sed ea solum, quæ aut contraria videntur, aut quoquo modo contrarietatem habent, necesse est agens patienti genere quidem, ac materia simile, atq; idē esse, specie verò, ac forma dissimile, & contrarium. Clara autem inductione patet agens, ac patiens eadem genere, ac materia esse. 2 Nam corpus aptum est à corpore, cum quo eandem obtinet materiā pati, & sapor à sapore, & calor è calore, & quodcumq; materiam habet ab eo, quod præditum eadem materia est. Materiam verò haud omnium primam intelligo, quæ suapte natura informis est, sed eam, quæ aliquam habens formam in proxima ad aliam suscipiendam potentia constituta est.

Tex. 50.

1 Sed quoniam non quodcumque natum est facere, & pati, sed quæcumq; aut contraria sunt, aut contrarietatem habent, necesse est & patiens, & faciens genere quidem simile esse & idem, specie autem dissimile, & contrarium.

2 Natum enim est corpus quidem à corpore sapor autem à sapore, calor verò à calore pati; omnino autem, quod eiusdem generis ab eo, quod eiusdem generis.

Huius

Tex. 51.

1 Huius auté causa est, quod contraria in eodem genere sunt omnia,

2 faciunt autem,& patiuntur contraria ad inuicem,

3 Quapropter necesse est, ali quo quidem modo eadem esse,& faciens,& patiens, aliquo autem modo altera, & dissimilia ab inuicem.

4 Quoniam autem faciens,& patiens genere quidem eadem,& similia, specie vero dissimilia,

a Philopponus.

5 talia autem contraria,

6 manifestum est quod actiua, & passiua ad inuicé sunt contraria,& media.

7 Etenim omnino generatio, & corruptio in his,

8 Ideo, & rationabile iam ignem calefacere, & frigidū infrigidare,& omnino actiuū assimilare sibi ipsi patiens.

9 Faciens enim,& patiens cōtraria sunt,

1 Huius autem rei causa hæc est. Nam omnia contraria in eodem continentur genere, atq; eandem participant materiam, quam vt possideant continenter bellum gerunt, specie verò, ac forma diuersa sunt: 2 at quæcumque vicissim agunt, & patiuntur contraria videntur, etenim in physicis definitum est haud à quouis pati quoduis, sed ab eo, quod certum, ac determinatum, & contrarium est, ergo agens patienti genere, ac materia idem,& simile est. 3 Quamobrem necesse est agens, & patiens eadem quoquo modo esse, quatenus habent communem materiam, quoquo modo autem diuersa inter se, ac dissimilia, quatenus oppositas obtinent formas. 4 At verò quoniam agens, & patiens a genere quidem, & materia eadem, ac similia sunt, specie autem, ac forma dissimilia, 5 atq; huiusmodi contraria videntur, 6 manifestum vtiq; est ea, quæ vicissim agunt, & patiuntur contraria, aut media esse. 7 Præterea omnis generatio,& interitus in contrarijs versatur, at actio, & passio generatio, atq; interitus est, ergo actio, & passio in contrarijs versatur. 8 Quamobrem rationi consentaneum est ignem calefacere, & frigidum frigefacere, & omnino actiuum id, quod patitur sibi simile reddere. 9 Nam agens,& patiens con-

contraria sunt, [10] omnis autem generatio in contrarium tendit, eaq; patiens oppositã ei formam acquirit, quam nõdum patiẽs habebat, [11] necesse ergo est, vt patiens in id mutetur, quod agendi vim obtinet. [12] Sic enim generatio in contrarium erit, per eam genita forma, quæ agentis formæ similis est. Quare agens id præcipuè intendit, vt cum agat sibi simile patiens reddat.

[1] Ex his iure patet quomodo Veteres oppositas proferentes sententias veritatem quodammodo attigerint. [2] Etenim quandoque subiectum pati dicimus, cum ex vna qualitate in aliam oppositam mutatur; quo modo sanari hominem, & calefieri, & frigefieri, alijsque similibus affici asserimus. [3] Quandoque verò oppositam pati formam dicimus, cum altera adueniente forma recedit, quo modo frigidum calefieri, & sanari ægrotum affirmamus. [4] Atque vera quidem vtraq; loquutio est. [5] Eodem modo, & in agente contingit, quãdoq; enim calefacere hominem, quandoque verò calidum asserimus. [6] Nam partim quidem patitur materia, partim verò opposita in subiecto existens forma. Iam verò quoniam tum agens, tum patiens materia, & forma constat, eademque in ambobus inest materia, atque dissimiles, oppositæque formæ,

M qui

10 & generatio in contrariũ.

11 Quapropter necesse est patiens in faciens transmutari.

12 Sic enim erit in contrariũ generatio.

Tex. 52.

1 Et secũdum rationem quoque non eadem dicentes ambos tamen est tangere naturam.

2 Dicimus enim pati quãdoque quidem subiectum, sanari hominem, & calefieri, & infrigidari, & alia eodem modo.

3 Quandoq; autem calefieri quidem frigidum, sanari autem laborans.

4 Ambo autem sunt vera.

5 Eodem modo, & de faciente, quandoq; enim hominem calefacere inquimus, quãdoque autem calidum.

6 Est enim vt materia patitur, est autem vt contrarium.

7 qui materiam dũtaxat considerarunt, actiua, & passiua eadem quodammodo, & similia esse dixerunt: 8 qui verò ad ipsam tantummodo respexerunt formam, actiua, & passiua opposítas, ac dissimiles habere formas arbitrati sunt.

Habemus ex his quænam actiua, & passiua sint, quæ verò actiua, cum agunt repatiantur, in præsentia determinandum est.

1 Notandum ergo est agere, ac pati, quemadmodum & mouere, ac moueri dupliciter contingere. 2 Nam mouens duplex est. Aliud quidem, in quo primũ principium motus inest, quod vere, ac proprie mouens dicitur, 3 etenim mouendi principium causarum prima est, quæ insitam, atque radicatam in se mouendi vim habet. 4 Aliud verò mouens est, quod ita mouet, vt post ipsum id tantummodo sit, quod mouetur, & genitam suscipit formam. 5 Atque eodem modo agens, & alterans duplex est, 6 aliud quidem primum, vt medicus, à quo sanitas, vt à prima causa dependet, 7 aliud verò vltimum vt vinum, quod proximè ægrotum afficit corpus, & ad sanitatem alterat. 8 Primum igitur mouẽs ita mouet, vt ab eo, quod mouetur haudquaquam moueatur. 9 Atque si de primo omnium mouente ab omni

f.cre-

7 Ad illud igitur respiciẽtes, idem oportere habere existimauerunt faciens, & patiens.

8 Ad alterum autem contrarium.

Tex. 53.

1 Eandem quoq; rationẽ existimandum est de ipso facere, & pati, quam & de ipso moueri, & mouere.

2 Dupliciter enim dicitur & mouens, in quo enim est principium motus hoc mouere,

3 principiũ enim prima causarum est,

4 & rursus vltimum ad id, quod mouetur, & generationem.

5 Similiter autem, & de faciente.

6 Etenim medicum sanare dicimus,

7 & vinum.

8 Primum igitur mouens nihil prohibet in motu quidẽ immobile esse,

9 in quibusdam autem necessarium.

ſecreto materia loquamur, prorſus immobile ex neceſſitate eſt. [10] Vltimum verò mouens ita mobile mouet, vt ab eo viciſſim moueatur. [11] Idem & in actione contingit. Primum enim agens haud repatitur ab eo, quod tranſmutat, [12] vltimum autem ex neceſſitate patiens eſt. [13] Clara huius rei patet ratio; nam ea, quæ communem cum patiente materiam non habent, citra paſſionem agunt, vt medendi ars, quæ ineſt in animo, & primum ſanitatis efficiens eſt. [14] Ea verò, quæ communem cum patiente materiam obtinent, agunt ſimul, ac patiuntur, quemadmodum cibus, qui ægrotum afficiens, atque immutans corpus ab illo viciſſim patitur, & immutatur. [15] Aut enim calefit, aut frigefit, aut aliud quippam ſimul agens patitur. [16] Eſt autem medendi quidem ars primum principium motus, cibus verò vltimum, proximeq; adhærens ei, quod patitur.

[1] Quapropter manifeſtum eſt quæcumq; actiua formam habent in materia, pati poſſe, dum agunt, quæcumque verò non habent, pati non poſſe. [2] Eandem verò, vt ita dixerim, oppoſitis ſubijci formis materiam aſſerimus, quatenus ad eas relata, à quibus ad varias contrahitur ſpecies, quandam genericæ ſimilem vnitatem habet. [3] Hinc verò

 acci-

10 Vltimum autem ſemper mouere motum.

11 In actione autem primum quidem impaſſibile eſt,

12 vltimum autem, & ipſum patiens eſt.

13 Quæcumq; enim non habent eandem materiam faciunt impaſſibilia exiſtentia, vt medicatiua, ipſa enim faciens ſanitatem nihil patitur ab eo, qui ſanatur.

14 Cibus autem faciens, & ipſe patitur.

15 Aut enim calefit, aut infrigidatur, aud aliud quid patitur ſimul faciens.

16 Eſt autem medicatiua quidem, vt principium, cibus autem vltimum eſt & tangens,

Tex. 54.

1 Quæcumq; igitur actiuorũ non in materia habent formam, hæc quidem impaſſibilia ſunt, quæcumq; autem in materia, paſſibilia.

2 Materiam enim dicimus ſimiliter eandem, vt ita dicã, eſſe cuilibet oppoſitorum, vt genus exiſtens.

3 Potens autem calidum eſſe præſente calefaciente, & ap-

proximante necesse est calefieri.

4 Ideo quemadmodum dictũ est, factiuorum hæc quidem impassibilia hæc autem passibilia.

5 Et quemadmodum in motu eodem modo res sese habet, & in factiuis.

6 Illic enim primum moués immobile est, & in factiuis primum faciens impassibile est.

accidit, vt eadem oppositorum existente materia frigidum, quod fieri potest calidum, cum admotum fuerit id, quod calefaciendi vim habet, caloris induat formam, & sic in alijs omnibus contingat.4 Quamobrem vt dictum est, actiuorum hæc quidem minime pati, hæc verò pati queunt.5 Et quemadmodũ in motu, sic & in actione, ac passione contingit.6 Etenim in motu primum mouens immobile est, quare & in actione primũ erit agens passionis expers. Vltimum namque & proximum dumtaxat agens in agendo repatitur.

Quæres cum & finis, & efficiens causa moueat, quo modo ab inuicem differant?

Tex. 55.

1 Est enim effectiua causa, vt vnde principium motus cũius autem gratia non effectiua.

2 Ideo sanitas non est effectiua nisi secundum translationem.

3 Etenim faciente, cum inerit, generatur aliquid patiẽs,

4 Habitibus autem præsentibus non amplius generatur, sed est iam.

5 Formæ autem, & fines habitus quidam sunt,

1 Respondeo causam efficientem esse, vnde motus principium existit, id verò, cuius gratia aliquid fit, causam efficientem non esse. 2 Quare sanitas haud proprie, sed translatione quadam efficiens dicitur. Manifestum autem est finem efficientem causam non esse. 3 Nam quousq; efficiens actu causa fuerit, semper aliquid in patiente fit, at cum adest finis generatio cessat, atque transmutatum iam patiens est, ergo finis causa efficiens non est. Minor patet, 4 quia forma, & habitu existente nihil præterea fit, sed iam est, 5 forma verò, & finis idem numero sunt, atq; cum in

in eo, quod fit inexistant, ipsumq; perficiant, habitus vocantur, [6] materia autem, quà materia patitur, ijsq; subijcitur, ergo existente fine cessat mutatio transmutato iam eo, quod patitur. [7] Quoniam igitur ignis [a] in materia existentem calorem habet, dum agit, simul patitur. [8] Quodsi à materia seiunctus esset calor, is vtiq; pateretur nihil, dum ageret. [9] Verùm fieri non potest, vt naturales, caducæque formæ ab omni seiunctæ materia existant. [10] At si aliæ à materia solutæ consistunt formæ, vt quæ cælestes perpetuò orbes cient motu, haudquaquam patientes agent. [11] Ex his igitur manifestum est, quid sit agere, & pati, quænam actiua, & passiua sint, quam ob causam in sese agant, & patiantur, & quo modo agens agat, patiens verò patiatur. Etenim agere ad passibilem qualitatem mouere est, pati verò ad eandem moueri, atq; actiua, & passiua sunt, quæ communem materiam, oppositasq; habent formas, & vicissim agunt, ac patiuntur plura ob eandem, quam obtinent, materiam, oppositamq; agens cum expellit formam, sibiq; simile reddit patiens, agit, atq; patitur patiens, cum oppositam suscipiens formam agenti simile fit.

[1] Iam vero quoniam actionis, & passionis modum in vniuersum, ac leuiter attigi-

6 materia autem, secundum quod materia passiuum.

7 Ignis igitur habet in materia caliditatem,
a Philoponus.

8 Si autem aliquà esset separata caliditas, hæc nihil vtique pateretur.
9 Hanc igitur forsan impossibile est separabilem esse.
10 Si autem sunt quædam talia, in illis vtique erit, quod dicitur, verum.

11 Quod igitur sit facere, & pati, & quibus insit, & quare, & quomodo determinatum sit hoc modo.

Tex. 56.
1 Quomodo autẽ potest hoc accidere rursus dicamus,

2 His igitur videtur pati vnumquodque per quosdam meatus ingrediente faciente vltimo,& principalissimo.

3 Et hoc modo videre, & audire nos inquiunt, & secundum alios sensus sentire omnes:

4 Amplius videri, & per aerē, & aquam,& per transparentia,quia meatus habeant,inuisibiles quidē propter paruitatem, spissos autem,& secundum ordinem.

5 & magis habere transparentia magis.

6 Hi igitur in quibusdam determinauerunt ita, quemadmodum, & empedocles, nō solum patientibus, & facientibus,sed & misceri ea inquiunt, quorumcunq; meatus adinuicem sunt commensurati.

Tex. 57.

1 Via autem maxime,& de omnibus vno sermone d-.

attigimus, eundem nunc fusius, & copiosius explicemus ea,quæ à Veteribus accepimus perpendentes oportet. 2 Quidam igitur pati vnumquodque per tenuissimos quosdam inexistentes meatus,ac poros existimant, per quos vltimum,ac præcipuum sese intrudat agēs, sicq; patiens vndiq; permeans afficiat. 3 Atq; nos hoc pacto,& videre, & audire, cæterisque alijs sensibus sentire aiunt, in sensuum meatus sensibilibus ingredientibus obiectis. 4 Quare, & per aerem,& aquam,& corpora perspicua nos cernere putant, quoniam hæc inuisibiles quidem ob paruitatem, sed tamen plures, & serie quadam, ac ordine dispositos habeant meatus, 5 & eò magis, quò perspicua, ac dilucida magis fuerint, sicq; facilius ingredientibus corpusculis aditum præbeant, ac pateant. 6 Qui igitur his meatibus, hocq; corporum ingressu in quibusdam rebus naturalibus explicandis vtuntur, quemadmodum Empedocles, non solum meatus illos ad actionem, & passionem efficiendam maximè conferre putant, sed ea quoque inuicem misceri facillime aiunt,quæ commensuratos,ac tales habent poros, vt miscibilia per eos valeant permeare corpora.

1 At longe melius arbitrati sunt Leucippus,& Democritus,qui vna,eademque

que prolata sentẽtia omnium motuum reddiderunt causas, [a] maximè secundum naturam asserentes principium, vt motum, & mutationem, cum indiuidua inuexerint corpuscula, quibus varie mutatis omnes contingerent motus. [b] Opposito autem modo Veteres alij philosophi, vt Parmenides, & Melisus. Quemadmodum enim Democritus, & Leucippus ex indiuiduorum corpusculorum motu sensibus præcipuè noto esse vacuum arbitrati sunt, quo ablato, & omnem auferri ex necessitate motum censebant; ita & Parmenides, ac Melisus ex ablato vacuo maxime sensibus ignoto, & motum, & multitudinem rerum de medio tollere conati sunt. [2] Sic enim ens vnum, & immobile esse probant. Vacuum est non ens, & in rerum natura haudquaquam existit, [3] nihil autem moueri potest, si ipsum vacuum separatum in ratione rerum non sit, [4] nec rursus multa esse possibile est, nisi intercedente vacuo, separentur, ac distinguantur, ergo nec motus, hec rerum multitudo esse potest.

[1] Quod si quis afferat nos rerum multitudinem solo tactu absque intermedio vacuo tueri posse, eò quod vnũ haudquaquam sint corpora, quæ habent extrema simul: hoc minime recipiebat Parmenides, sed adhuc vacuum con-

terminauerunt Leucippus, & Democritus, principium cum fecerint secundum naturam quod est.

a Philoponus.

b Philoponus.

2 Quidam enim antiquorum opinati sunt ex necessitate ens vnum esse, & immobile: vacuum enim esse non ens,

3 moueri autem non posse non existente vacuo separato,

4 neque rursus multa esse nõ existente segregante.

Tex. 58.

1 Hoc autem nihil differre si quis existimet non continuũ esse vniuersum, sed tangere diuisim ab eo, quod est dicere fore multa, & non vnum esse, & vacuum.

concedēdum esse affirmabat, quoniam multa sese tangentia vniuersi corpora esse aliud non sit, quam ea vacuo separari, ac distingui. Nam aut ens vndique diuisum est, aut non.[2] Si vndique est diuisum, nihil vtiq; erit, nec vnum, nec multa, tantumq; proinde vacuum existet.[3] Si verò ens secundum alias quidem partes diuisionem suscipit, secundum alias verò non, figmento hoc simile esse cuilibet videri potest;[4] neq; enim rationem assignare licet, qua hæc totius vniuersi pars diuisa sit, illa autem continua, nulloq; intercisa vacuo.[5] Præterea etsi vniuersi corpora sese tangere dicamus, adhuc Parmenides auferendum censet motum, quoniam si moueantur corpora in plenum ex necessitate debeant moueri, & sese sic penetrare. Quod cum absurdum sit, absurdum quoque erit vllum fieri posse motum.[6] His ergo rationibus adductus Parmenides omittens, ac despiciēs sensum, qui, & rerum multitudinem esse, & motum vndiq; clamat, quasi rationi tantum fides, nulla autem sensibus adhibenda sit, ipsum vniuersum vnum, & immobile, atque infinitum esse dicit.[7] Si enim finitum esset, ipso terminaretur, ac finiretur vacuo, at vacuum non est, ergo & vniuersum ens infinitum videtur.[8] Atq; hæ rationes sunt,

2 Si enim omniquaque diuisibile, nihil esse vnum, quapropter neque multa, sed vacuum omne:

3 Si autem tum quidem, tum autem non, figmento alicui hoc vtique assimilari:

4 Quousque enim, & propter quid ipsius totius hoc quidē ita se habet, & plenum est, illud autem diuisum?

5 Amplius similiter dicere necessarium non esse motū.

6 Ex his igitur rationibus trāscendentes sensum, & despicientes eum, ac si conueniat rationem sequi, ipsum omne esse vnum, & immobile, & infinitum quidem dicunt:

7 finem enim vtique finire ad vacuum.

8 Hi ergo ita, & propter has

sũt,quibus innixus Parmenides propriã de rerum natura protulit sententiam.

[1] Verum enim vero si inanes dumtaxat allatas rationes consideremus, hæc prope cõsequi videntur. [2] At si res ipsas proprio, certoq; innixas sensu spectemus, quasi quodam plusquã insaniæ æstu abrepti erimus, si ea hoc pacto se habere opinabimur. [3] Quis enim adeò mente captus est, & à sese eo vsque discedit, vt ignem, & glaciem idem esse putet? [4] Fallitur namq; demens in ijs solum dijudicandis, quæ honestatem, ac bonitatem præseferunt, cum ea, quæ speciem boni, & honesti ob vsum, & cõsuetudinem habent, ab ijs præ amentia minime differre iudicet, quæ vere bona, & honesta sunt.

[1] Sed maiorem Leucippus, quam Parmenides meretur laudem, quoniam ex ijs, quæ sensui manifesta sunt, ea deducere contendit, quæ incerta, & obscura videntur, cum tamen ex ijs, quæ dubia, incertaq; sunt, ea destruere Parmenides conetur, quæ perspicua, maximeq; sensibus obuia existunt. Neque enim generationem Leucippus, nec interitum, nec motum, nec rerum multitudinem aufert, sed hæc fatetur, ac supponit, quæ vel ipsis clarè patent sensibus. [2] Quare partim quidem ijs, quæ apparent fidẽ habuit, partim verò

rationes enunciauerunt de veritate.

Tex 59.

1 Amplius autem in orationibus quidem videntur hæc contingere:

2 in rebus autem dementiæ simile est opinari ita.

3 Nullum enim dementium egredi tantum vt ignem vnũ esse existimet, & glaciem:

4 sed solum bona, & apparentia propter assuetudinẽ hæc quibusdam propter dementiam nihil videntur differre.

Tex.60.

1 Leucippus autem existimauit habere rationes, quæ ad sensum confessa dicentes, nõ destruent, neq; generationem, neq; corruptionem, neq; motum, & multitudinem entium.

2 Confessus autem hæc quidem apparentibus;

3 Cóstituentibus autem vnũ, vt non existat motus sine vacuò,vacuumq; non ens, & entis nihil non ens inquit esse:

4 quod enim proprie ens omniplenum existens.

5 Sed esse tale non vnum, sed infinita multitudine,& indiuisibilia propter paruitatem molium.

6 Hæc autem in vacuo ferri.

7 Vacuum enim esse, & congregata quidem generationem facere,dissoluta autem corruptionem, facere autẽ, & pati,secundum quod existunt tangentia:

8 secundum enim id non vnũ esse, & composita,& circumplicata generare.

ijs qui ens vnũ,& immobile statuerunt, quatenus motum absq; vacuo fieri non posse dixit, atque vacuum non ens, & nullam entis partem esse non ens asseruit; 4 proprie enim id ens est, quod omniquaq; plenum existit. 5 In eo verò,& Leucippus à Parmenide dissentit, quod plena hæc, & entia plura, ac distincta, numeroq; infinita esse, magnitudine autem, ac mole indiuidua censuit. 6 Atque hæc quidem entia in vacuo ferri opinatus est. 7 Etenim concessit vacuum, & ex horum coitione res gigni,dissolutione vero interire putauit, agere autem, ac vicissim pati ob mutuum contactum. 8 Etsi enim cum sese tangant existente vacuo intermedio vnum efficere nequeant, vario tamen simul complicata modo,atq; composita varias efficiunt mutationes.

Tex. 61.

1 Ex vno autem secundum veritatem non vtiq; generari multitudinem,

2 neq; ex vere multis vnum, sed esse hoc impossibile.

3 Sed vt Empedocles, & aliorum aliqui inquiunt pati per meatus,

4 ita & omnem alterationem, & omne pati hoc modo generari per vacuum, facta dissolutione,& corruptione, fi-

1 Id verò firmiter statuebat Leucippus,neq; ex vno, atque indiuiduo corpusculo fieri multa posse,à vacuo duntaxat, quo prorsus carent, diuisione procedente, 2 neque vnum ex ijs, quæ vere sunt multa gigni, inter ea subeunte, ac sese intrudente vacuo. 3 Atque vt Empedocles, & nonnulli alij agere, ac pati ob inexistentes in patiente meatus fieri dicunt, 4 sic & Leucippus ob interceptum vacuum omnem actionẽ, & passionem perfici ait, quoniam ob ipsum,

ipſum,& diſſoluantur corpuſcula, omniaq; intereant, & accretionem ijs ſubinde ingredientibus ſumant.

[1] At Empedocles velit, nolit in eandem, quam tuetur Leucippus, ſententiam quodammodo venire cogitur. [2] Nam corpora illa, quæ continent meatus,aut ſunt diuidua, aut indiuidua. Si indiuidua iam Leucippo conſentit Empedocles. Si diuidua, alios intra ſe meatus continebunt,quorum interuentu actio procedere queat. Etenim patiuntur omnia,dum exilientes ab agente particulæ ſeſe in patientis poros inſinuant. [3] Hi verò meatus, ac pori, aut continui ſunt, aut non. [4] Continuos quidem eſſe nefas eſt, ſic enim meatibus exiſtentibus continuis, iam ſolidum corpus aliud non erit, quam meatus, & vacuum, vt aſſerebat Leucippus. Quod ſi meatus continui non ſunt, inter eos exiſtens corpus meatibus carebit, & indiuiduum proinde, atque impatibile erit. [5] Quapropter ſeſe tangentia corpora indiuidua erunt, atq; inter illa interpoſita media vacua, & meatus. [6] Hæc verò, & Leucippus de actione, & paſſione dicit. [7] Hi igitur ſunt modi, quibus hæc quidem agere, illa verò pati, illuſtres aiunt Philoſophi. [8] Ac de Leucippo quidem, & Democrito quid de actione, & paſſione

militer autem,& augmentationem ſubintrantibus alijs.

Tex. 61.

1 Fere autem, & Empedoclĕ neceſſe eſt dicere,vt & Leucippus inquit.

2 Eſſe enim quædam ſolida, ſed indiuiſibilia.

3 niſi omniquaq; meatus continui ſint:

4 Hoc autem impoſſibile eſt nullum enim aliud ſolidum erit præter meatus, ſed vniuerſum vacuum.

5 Neceſſe eſt igitur tangentia quidem eſſe indiuiſibilia, intermedia autĕ eorum vacua, quos ille dicit meatus.

6 Ita autem, & Leucippus dicit de ipſo facere, & pati:

7 Modi igitur ſecūdum quos hæc quidem faciunt, hæc autĕ patiuntur, fere hi dicūtur.

8 Et de his quidĕ, & quomodo dicunt manifeſtum eſt.

ne sentiant, & quemadmodum tradant manifestum est, 9 Etenim eam proponunt sententiam, qua & omnes tueri mutationes, & eorum, quæ apparent facile causam, & rationem reddere queant. 10 Hoc autem alijs, vt Empedocli minus facile videtur. Neq; enim patet quomodo apud illum constare queat generatio, corruptio, & alteratio. 11 Nam cum Democritus, & Leucippus prima corpora indiuidua ponãt figura tantum inter se discrepantia, ex quibus primis entia componuntur, & in quæ vltima dissoluuntur, facile tum generationem, & corruptionem, tum etiam alterationem tueri possunt. 12 Empedocles autem quo modo alia ab elementis fiãt explicare commodè potest, quandoquidem facta elementorum coitione ortum, dissolutione autem interitum subibunt. 13 At quo pacto primorum corporum aceruata, congestaq; moles oriatur, ac intereat, nec docet, nec docere vllo modo potest, a nisi & ignis, aliorumq; elementorum subiectum aliud elementum esse dicat. 14 Atque hanc in Empedoclis opinione difficultatem in Timeo quoq; vidit Plato.

1 Verum etsi Leucippo multis in rebus consenserit Plato, in nonnullis tamen ab eo discrepat. 2 Etenim Leucippus

9 Et ad corũ positiones, quibus vtuntur fere confesse videtur, id quod accidit.

10 Alijs autem minus, vt Empedocli, quonam modo erit generatio, & corruptio, & alteratio non est manifestum.

11 His enim sunt indiuisibilia prima corporum, figura differentia solum, ex quibus primis componuntur, & in quæ vltima dissoluuntur.

12 Empedocli autẽ alia quidem manifestum est, quod vsq; ad elementa habent generationem, & corruptionẽ:

13 Ipsorum vero horum quo modo generatur, & corrumpitur, & coaceruata magnitudo, nec manifestum est, nec contingit dicere ei, non dicenti, & ipsius ignis elementum esse.

a *Philoponus.*

14 Similiter autẽ, & aliorum omnium, vt in Timeo scripsit Plato.

Tex. 63.

1 Tantum enim differt, vt nõ eodem modo Leucippus dicat,

2 quod hic quidem solida.

cippus indiuidua asserit principia, eaq; solida,& corpora esse dicit. [3] Plato verò indiuisibiles affirmat superficies. [4] Præterea Leucippus indiuidua corpora [a] infinitis prædita esse figuris, ijsque vnumquodq; terminari corpus, & circumscribi censet. [5] At Plato finitum dumtaxat figurarum inducebat numerum. [6] In eo verò vtrique hi Philosophi consentiebant,quod principia indiuidua,eaque figuris terminata ponerēt, [7] atque ex ijs rerum ortus,ac interitus accidere putarent. [8] Atq; Leucippus quidem coitionem, ac dissolutionem corpusculorum duobus modis contingere existimabat,nimirum contactu, & vacui interiectione. [9] His enim diuidi corpuscula queunt, & proinde iuxta posita generationem, secreta verò, & aliquo interuallo disiuncta interitum efficere. [10] Plato autem vnico modo, nempe superficierum contactu generationem, ac interitum fieri dicebat. [11] Siquidem vacuum è rerum natura prorsus auferebat. [12] Sed hæc Platonis opinio in præsentia confutanda non est, quoniam indiuiduas hasce superficies alibi satis reprobauimus. [13] At indiuidua, & solida corpora à Democrito, & Leucippo inuecta diutius perpendere, quæq; ex ijs accidunt absurda considerare omittamus, nonnulla tamen de ijs bre-

3 ille autem plena dicit indiuisibilia.

4 Et hic quidem infinitis terminata esse figuris indiuisibilium solidorum vnumquodq; a *Philoponus.*

5 ille autem terminatis.

6 Quoniam indiuisibilia vtrique dicunt, & terminata figuris.

7 Ex his itaq; generationes, & segregationes.

8 Leucippo quidem duo vtique modi essent, & per vacuum,& per tactum.

9 Ob hoc enim diuisibile est vnumquodque.

10 Platoni autem secundum solum tactum.

11 Vacuum enim non esse inquit.

12 Et de indiuisibilibus quidē planitiebus diximus in prioribus sermonibus.

13 De indiuisibilibus autē solidis amplius considerare,quod accidit,relinquatur nunc.

breuiter perstringentes, quoniam & firmis rationibus niti, & magnam probabilitatem habere videntur.

Tex. 64.

1 Vt autem parum egredientes dicamus necessarium est, & impassibile vnumquodq; dicere induisibilium.

2 (non enim possibile est, nisi per vacuum)

3 & nullius effectiuum passionis.

4 Neque enim durum, neque frigidum possibile est esse.

1 Primo igitur, vt paululum digrediamur, [a] qui indiuidua asserunt corpuscula impassibilia ea esse fateantur necesse est.[2] Nam patitur vnumquodque per vacuum, quod in se obtinet, at indiuidua corpuscula haud in se vacuum intercipiunt, ergo impassibilia ex necessitate sunt. 3 Quod si corpuscula impassibilia sunt, nec in se ipsis agere poterunt, quandoquidem affectione, ac passione destituta alijs eam tradere nequeant. 4 Quare nec vllum erit agens, aut patiens, nec durum ex molli, aut calidum ex frigido quicquam fiet.

Tex. 65.

1 Quamuis hoc inconueniēs sit solum attribuere circulari figuræ calidum.

a Philoponus.

2 Necesse enim est, & contrarium frigidum alicui alij cōgruere figurarum.

3 Inconueniens autem est, & si hæc quidem insint, duō autem caliditas, & frigiditas,

1 Secundo, absurdum est quod aiunt hi Philosophi [a] sphericam dumtaxat figuram præditam calore esse. 2 Nam si ita se res habet, contrarium, & frigus alicui certæ alteri figuræ conuenire, quæ sphericæ opponatur, necesse erit, siquidem ijs contrariȩ affectiones competunt, quæ contraria sunt: at sphericæ figuræ nulla contraria est, ergo frigus calori oppositum certam haudquaquā habet figuram; quare nec propriam calor, & peculiarem sibi arrogat figuram. 3 Tertio, absurdum & illud est, si corpusculis quidem insit calor, & frigus, minime,

nime grauitatem, ac leuitatem, duritiē, ac mollitiem inesse, hæc enim caloris, & frigoris naturam sequuntur: at corpuscula esse calore prædita concedunt, frigore autem coacti asserunt, quare & grauia, ac leuia, dura, ac mollia esse fateantur oportet.

grauitas autē, & leuitas, duritiés, mollities non insint.

Tex. 66.

1 Quarto, ex corpusculis ait Democritus maiora quædam, ac grauiora esse, quare & calidiora vtique erunt. 2 Si igitur sic se habent corpuscula, vicissim agere, ac pati necesse est, 3 quandoquidem minus calidum ab eo patitur, quod magis calidum est, non ergo sibi constat Democritus, qui impassibilia corpuscula esse dicit.

1 Sed tamen grauius secundum excessum dicit esse Democritus vnumquodq; indiuisibilium, quapropter & calidius.

2 Talia autem existentia non pati ab inuicem impossibile est,

3 vt à multum excellenti calido remisse calidum.

Tex. 67.

1 Quinto si durities corpusculis inest, & mollities quoque inerit, cum vno ex contrarijs in rerum natura existente, etiam alterum existere oporteat: 2 At molle dicitur, quia pati aliquid potest, 3 quod enim facile cedit, molle est, corpuscula igitur, quæ mollitie prædita sunt, ad patiendum apta erunt.

1 Atqui si durum, & molle.

2 Molle autem iam in patiendo aliquid dicitur,

3 quod enim cedit, molle.

Tex. 68.

1 Sexto, inconueniens est in corpusculis figuras dumtaxat inesse, haudquaquam verò affectiones, sic enim, nec ex ijs resultantia composita obtinere affectiones possent. 2 Quod si affectionibus sint prædita corpuscula, absurdum est asserere ita distributas affectiones esse, vt singula corpuscula singulas

1 Sed tamen inconueniēs est, si nihil inest, nisi sola figura.

2 Et si inest, vna autem sola, vt hæc quidem dura, illa autem calida.

gulas habeant affectiones. 3 Nam hoc pacto non modo figura, sed natura quoque differrent corpuscula, cum ita sit vnumquodq; constitutum corpusculũ, vt haud in potentia sit ad alterius affectionem suscipiendam. 4 Eodem modo fieri nequit, vt singula corpuscula plures obtineant affectiones. 5 Etenim indiuisibile corpusculum existens oppositas affectiones habebit, necesse autem est in vnoquoq; subiecto fateri partem, in qua vna insit affectio, & partem, in qua suscipiatur altera, 6 ac proinde si ex calido fiat frigidum, in altera quidem parte inerit calor, in altera autem suscipietur frigus, 7 sicq; & de alijs affectionibus dicendum est: quandoquidem subiectum, quod alteratur, ac mouetur debeat ex necessitate partes habere, secundum quas cum mouetur, & sub termino à quo, & sub termino ad quem simul existere queat, vnum ergo, & idem corpusculum plures affectiones habere impossibile est.

1 Septimo, & in eadem incidunt absurda, a qui & corpora, & superficies indiuiduas ponunt. 2 Quia enim indiuidua hæc principia haud in se continent vacuum, queamadmodum vtrique asserunt Philosophi; nec rariora fieri, nec densiora poterunt, cum ob maius interceptum vacuum, raritas, ob minus

5 Nec enim vna aliqua esset natura eorum.

4 Similiter autem impossibile est, & si plura vni.

5 Indiuisibile enim existens in eodem habebit passiones.

6 Quapropter & si patiatur, secundum quod infrigidatur, secũdum id, & aliquid aliud faciet, aut patietur.

7 Eodem autem modo, & de passionibus alijs.

Tex. 69.

1 Hoc enim & solida, & plena dicentibus indiuisibilia contingit eodem modo.

a *S.Thomas.*

2 Neque enim rariora, neq; densiora est possibile generari, vacuo non existente in indiuisibilibus.

nus autem contingat densitas: at densitate, ac raritate ablatis, & quascumque alias affectiones tollere necesse est; quare nec actiua, nec passiua indiuidua ab his Philosophis inuecta principia erunt.

[1] Octauo, & in eo quoque deficiunt hi Philosophi, quod principia indiuidua parua quidem esse, haud autem magna dicant. [2] Etenim rationi congruenter nunc asserimus maiora facilius, quàm parua frangi, [3] quoniam magna in multa diuidentia occurrunt, parua autem facile effugiunt, ac præterlabuntur. [4] At qui indiuidua corpuscula suapte natura diuidi, ac frangi posse negant, nullam assignare queũt rationem, qua potius parua, quam magna indiuidua esse dicant.

[1] Nono, aut omnia corpuscula eandem naturam, atque essentiam habent solo discrepantia numero, quemadmodum ab aqua differt aqua, aut specie, & essentia distincta sunt, quemadmodũ si hæc quidem ignea, illa autem terrea secundum se tota existant. [2] Si vna, & eadem omnium corpusculorum est natura, ea quidem sunt iniuria ab inuicem seiuncta. Quæ enim similem habent naturam, vnionem, ac societatem requirunt. Quid igitur illa secreuit? [3] Et quam ob causam sese tangentia non co-

Tex. 70.

1 Amplius autem, & inconueniens est parua quidem indiuisibilia esse, magna autem non.

2 Nunc enim rationabiliter maiora magis franguntur quam parua.

3 Hæc enim dissoluuntur facilius paruis scilicet magna, offendunt enim multis.

4 Indiuisibilia autem penitus, quare magis, quam magnis, inexistunt paruis?

Tex. 71.

1 Amplius autem vtrum vna omnium sit natura illorum solidorum, aut differunt altera ab alteris, quemadmodum, si hæc quidem essent ignea, illa autem terrea mole?

2 Si enim vna est natura omnium, quid est quod separauit?

3 Aut quare non fiunt, cum se tetigerint vnum? quemadmodum aqua aquam quando tetigerit.

eodem modo fiunt vnum, quo ex pluribus aquæ guttis iuxta positis vna coalescit aqua? 4 Neq; enim posterior pars à priori differt, sed eandem cum ea naturam habet. Quare cum eiusdem sint naturæ corpuscula, & simul coeant, & vniforme constituant corpus necesse est. 5 Si verò essentia, ac natura inter se differant corpuscula, ex necessitate qualia erunt, siquidem penes qualitates tantum eorum sumi differentia potest. 6 Hoc autem si verum est, consentaneum rationi videtur, ea ob qualitates potius, quas habent, quam ob figuras rerum causas, & principia vocari, cum suapte natura nullius rei sit effectiua figura.

4 Nihil enim differt posterior à priori.

5 Si altera autem, qualia hæc sunt?

6 Et manifestum est quod hęc ponendum est principia, & causas eorum quæ contingunt magis, quam figuras.

1 Præterea si natura, & qualitatibus corpuscula differunt, sese mutuò tangētia vicissim agent, ac patientur, quare haud erunt impatibilia, quemadmodū ij, quos vrgemus aiunt Philosophi. Certum enim est quę subiecto sunt vnũ, formis verò, & qualitatibus opposita, ad actionem, & passionē aptissima, cum se tetigerint, maximè esse.

Tex. 72.

1 Amplius autem differentia natura, & si fecerint, & si passa fuerint tangentia adinuicem.

1 Vltimo, quid erit mouens, quo per vacuum assidue corpuscula feruntur? 2 Nam si diuersum ab ijs, ac distinctum sit, patibilia corpuscula erunt, cum à separato patiantur mouenter. 3 Si verò vnumquodque corpusculum se ipsum mo-

Tex. 73.

1 Amplius autem quid est, quod mouet?

2 Si enim aliud, passiuum.

3 Si autem ipsum seipsum vnumquodq; aut diuisibile erit, secundum aliud quidem

mouet, aut diuisibile erit, secundum aliam quidem partem motum, secundum aliam autem mouens, 4 aut si partibus careat, ipsumque totum se ipsum moueat, in eodem, quà id est est, opposita inerunt, nempe mouere, ac moueri, agere, ac pati: hoc autem nemo est, qui non fateatur absurdum esse.

mouens, secundum aliud autem motum,

4 aut secundum idem contraria inerunt.

1 Atqui si id contingere posse dicamus, materiam non solum numero, sed facultate etiam, ac potentia vnam esse cogimur asserere.

Tex. 74.

1 Et non solum materia erit numero vna, sed & potentia.

Iam indiuidua Leucippi, & Democriti corpuscula ad actionem, & passionem efficiendam asserta confutauimus. a Nunc Empedoclis sententiam aggredi necesse est, qui agentia per meatus patientium ingredi, sicque actionem, & passionem fieri putauit.

a Philoponus.

1 Quicumque igitur agentium motu, atque ingressu in meatus patientium nancisci affectiones, & qualitates corpora inquiunt, si oppletis quidem id meatibus euenire dicant, superuacanei prorsus videntur meatus; etenim eam ob causam meatus induxit Empedocles vt agentibus præberent aditum. At si oppleti sunt meatus, non magis agentibus patebit aditus, quam si totum patiens corpus meatibus carens, & continuum esset. 2 Quare si per oppletos meatus vniuersum patitur, licet meati-

Tex. 57.

1 Quicumque igitur per meatuum motum inquiunt passiones contingere, siquidem, & plenis meatibus superfluêt meatus.

2 Si enim patitur sic vniuersum, & si non meatus habés, sed ipsum continuum existens patietur eodem modo.

bus careat,& continuum exiſtat,nihilo minus tamen ad patiendum aptum, & accommodatum erit. Quid enim differt, ſitne vniuerſum plenum, & continuum, an diſtinctum meatibus plenis?

Tex. 76.

1 Amplius autem quomodo contingit de ipſo reſpicere accidere,vt dicunt?

2 Neque enim ſecundum tactus contingit tranſire per per tranſparentia, neque per meatus,ſi plenus ſit vnuſquiſque.

3 Quid enim differret ab eo, quod eſt nõ meatus haberet? omne enim ſic eſſet plenum.

4 Sed & ſi vacua quidem hæc ſint,neceſſe autem ſit corpora in ſe habere,idem continget rurſum.

5 Si autem tanta ſint ſecundum magnitudinem, vt non ſuſcipiant corpus aliquod,ridiculum eſt paruum quidẽ exiſtimare vacuum eſſe,magnum autem non.

1 Præterea, quo modo hanc eandem ſententiam in efficienda viſione tueri poſſunt? Aiunt enim tum viſionem perfici, cum per aeris, & oculorum meatus ingreſſum fuerit obiectum, vimque ipſam, & videnpi facultatem attigerit. 2 At ſi vnuſquiſq; meatus oppletus eſt, nec per ſolidas perſpicui corporis partes viſibilia tranſmeare poterunt obiecta, nec per meatus, ac poros in iiſdem corporibus exiſtentes. 3 Eodem enim modo ſe habet corpus oppletos habens meatus, ac ſi vndequaque ſolidum, & continuum eſſet, propterea quod æque in omnibus partibus exiſtat plenum. Quare ſi viſibile obiectum meatibus deſtitutum corpus penetrare nequit, haud ipſos quoque oppletos penetrabit meatus. 4 At verò ſi quis aſſerat vacuos eſſe meatus, qui tamen corpora ſuſcipere valeant, iis quidem ſuſceptis eadem rurſus,quæ diximus,contingent abſurda. 5 Quod ſi adeo exigui ſint meatus,vt nullum excipere corpus queant, ridiculum ſanè eſt, exiguum quidẽ exiſtimare vacuum eſſe, haud verò magnum.

gnum. [6] Etenim vacuum si quid est quoddam esse spatium ad corpora excipienda aptum imaginantur Veteres. At spatium quà spatium est, non magis paruitatem, quam magnitudinem requirit, atque si magnum sit corpus, & magnum quoque spatium sit oportet, si vero paruum, & spatium vtiq; paruum erit, [7] ex quo fit corpus vnumquodq; vacuum, &, spatium æquale obtinere. Si igitur vacuum, & magnum, & paruum esse potest, ac meliori modo per amplos fit actio meatus, quam per angustos, haud iure vacuos, & exiguos asserimus meatus, per quos pati corpora queant. [8] Sed vniuerse iam nullam istorum meatuum esse necessitatem, ac plane superuacaneos esse ostendamus. Nam, aut sese tangentia corpora vicissim agere, ac pati possunt, aut non. [9] Si quæ se tangunt corpora non possunt aliquid agere, nec ipsos ingredientia meatus agent, quandoquidem hoc solum præstent meatus, vt ingredi permittant agens, quod patiens vndique permeare, ac intime tangere queat. [10] Si verò solo existente contactu fiat actio, etsi nulli adsint meatus, hæc quidem agere, illa autem eorum, quæ se tangunt, pati accidet, propterea quod inter corpora contactus absq; vllis esse meatibus queat. [11] Manifestum igitur ex dictis est, aut falsum esse meatus inducere,

ducere,

6 neque quãtumcunque, aut vacuum aliquid aliud existimare dicere præter regionem corporis,

7 Quapropter manifestum est, quod omni corpori mole æquale erit vacuum.

8 Omninò autem meatus facere su perfluum;

9 Si enim nihil facit secundũ tactum, neque per meatus transiens faciet.

10 Si autem tangẽdo, & meatibus non existentibus, hæc quidem patientur, illa autẽ facient eorum, quæ ad inuicem hoc modo nata sunt.

11 Quod ergo ita dicere meatus, vt quidam existimãt, aut falsum, aut vanum sit, mani-

festum est ex his.

ducere, vt quos redarguimus aiunt Philosophi, quoniam in rerum vniuersitate haud vacuum existat, aut prorsus vanum, quandoquidem nihil ad actionē, & passionem conferant. 12 Quod si quàcumque sint corpora diuisibilia, vt in confesso est, frustra adhuc magis, & ridicule in corpore insitos statuimus meatus. Etenim poterit agens applicatum patiens diuidere, sibique parare meatus, quibus ipsum ingredi, ac tangere facilius queat. 13 Corpora namque diuidua, quà diuidua sunt, etsi meatibus careant, diuidi tamen, ac separari possunt.

12 Diuisibilibus autem omniquaque corporibus existētibus meatus facere ridiculum est.

13 Secundum enim quod diuisibilia sunt possunt separari.

Tex 77.

1 Quo autem modo insit generare entibus, & facere, & pati dicamus accipiētes principium dictum sæpe.

2 Si enim est hoc quidem potestate hoc autem actu tale,

1 Veterum opinionibus reiectis, ex propria nunc sententia declarandum est, quo modo generatio, actio, & passio contingant, si ab eo principio, quod sæpe à nobis indicatum est, exordium sumamus.2 Atque principium quidem hoc est, eorum, quæ sunt, quædam actu, quædam potestate esse, quo modo actu calidum, & potestate calidum asserimus. Ex hoc principio manifestum est, quo modo res agunt, & patiūtur. Nam quatenus res actu tales sunt, atque habent formam, agunt, quatenus vero potestate dicuntur, & suscipere queunt formam, patiuntur. Hoc modo vt aliquid calidum actu est, agit, caloremque producit, vt verò potestate calidum est

patitur,

patitur, & recipit calorem. 3 Nec verò id, quod potestate est hàc quidem parte patitur, illà autem minime, sed vniuersum, quà est potestate patitur, atq; magis, aut minus patitur, quà magis, aut minus potestate est. Ex his patet quo modo meatus, ac pori ad actionem, & passionem conferant. 4 Etenim corpus vnumquodque suapte natura dissimile est, ijsque affectum partibus, quibus facile actionem suscipere, ac pati queat. Atque huiusmodi partes meatus, ac pori videntur, 5 quemadmodum in ipsis metallis apparet, quæ ob impuritatem quasdam continenti ductu protensas obtinent venas, quibus, & franguntur facillime, & alte rationem patiuntur. Ex quibus patet, non absolute quidem meatus, ac poros ad actionem, & passionem conferre, sed quatenus inexistentibus ijs facilior, & celerior contingit actio, & passio.

1 Atq; id manifestum quoq; ex dictis est, quæcumque inter se continua sunt, eiusdemq; rationis affectiones habent, agere vicissim, ac pati non posse, cum ijs careant partibus, quarum aliæ potestate, aliæ actu existant. 2 Præterea certum est, nec ea mutuò agere, ac pati posse, quæ etsi ad agendum, & patiendum apta sint, neque se tangunt, neque alia. Necesse enim est agens, & patiens, aut

3 natum autem est, non tum quidem pati, tum autem non pati, sed omniquaque secundum quod est tale, minus autem, & magis, secũdum quod tale magis est, & minus:

4 sic vtique meatus aliquis dicet magis inesse,

5 vt in fodiendis metallis protendunt passibiles venæ continuæ.

Tex. 78.

1 Connatum igitur vnumquodque, & vnum existens impassibile est.

2 Similiter autem, & non tangentia, neque seipsa, neque alia, quæ facere nata sunt, & pati.

aut se tangere, aut corpora intermedia, quæ agentis actionem suscipere, & ad ipsum transmittere patiens valeant. 3 Atq; hoc modo non solum ignis immediate aquam tangens calefacit, sed ab ea etiam distans, intermedio existente aere, qui ab igne patiens calorem in aquam eundem agat, & propriam exercere in aquam actionem, & ab ea quoq; pati, ac transmutari possit.

3 Dico autem vt non solum tangens calefacit ignis, sed & si longe sit, (aerem enim ignis, aer autem corpus calefacit) natus, & facere, & pati.

Tex. 79.

1 Existimare autem tum pati, tum autem non, cum determinauerimus in principio hoc dicendum.

2 Si enim non omniquaq; diuisibilis sit magnitudo, sed est corpus indiuisibile aut latitudo, nō vtiq; erit omniquaque passibile.

3 sed neq; continuum vllum

4 Si autem hoc falsum, & omne corpus diuisibile, nihil refert diuisum quidem esse, tangere autem, aut diuisibile esse.

5 Si enim segregari potest secundum tactus, vt aiunt quidam, etsi nondum fuerit diuisum, erit diuisum.

1 Quoniam verò determinatū prius est corpora haud per partes, sed vniuersa, quà potestate sunt pati, hoc rursus aggredi, ac statuere necesse est. 2 Etenim si quàcumque diuisibilis magnitudo non est, sed ex indiuiduis corpusculis, ac superficiebus constat, non vtique ex ijs constitutum corpus quàcumq; pati poterit, cum indiuidua ipsum constantia corpuscula ad patiendum inepta sint. 3 Atque nec ipsum resultans compositum continuum erit, ex ijs vnoquoq; existente continuo, quæ suapte natura diuisibilia sunt. 4 At si hæc opinio falsa est, & omne corpus diuisibile quàcumq; videtur, nec vlla indiuidua existunt corpuscula, aut superficies, nihil profectò refert, sint ne corporis partes diuisæ, ac sese tangant, vt senserunt Veteres, an vero potentia tantum diuisibiles existant. 5 Nam si ex eo separari ab agente queunt, quod

sese

sese diuisæ tangant, vt inquit Plato, et si antequam adueniat agens, haudquaquam sit diuisum corpus, attamen cum aduenerit agens, ac diuidens, necessario diuisionem patietur: 6 quandoquidem nullum sequatur absurdum, si diuisibile corpus actum diuisionis recipiat. Quare cum diuisibile quàcumq; esse corpus asseramus, etiam quàcumq; pati posse dicamus oportet. 7 Verum inconueniens, & absurdum est, sic generationem fieri, vt per meatus in corporibus insertos ingrediatur agens, & partes corporis diuidat, ac separet: 8 etenim ex hac sententia alterari nihil posse accidit. 1 Et sane idem corpus continuum existens, quandoq; cernimus absq; vlla scissione, ac permutatione partium humidum fieri, quandoq; autem concrescere, quam quidem alterationem patitur absq; eo, quod vllo pacto penes ordinem, ac situm mutetur, quemadmodum censebat Democritus. 2 Neque enim ex humido efficitur concretione durum, quia propriam mutet naturam, aut eius transponantur partes, 3 neq; indiuiduis relictis corpusculis, quæ sunt apta duritiem efficere, exclusa fuerunt, quæ mollitiem gignere apta erant, 4 sed corpus idem, atque vniuersum quandoq; humidum est, ac fluit, quan-

6 Possibile enim diuisum esse, sit enim nullum impossibile.

7 Omnino autem hoc generari modo scissis corporibus inconueniens est.

8 Destruit enim hic sermo alterationem.

Tex. 80.

1 Videmus enim idem corpus continuum existens, quandoq; quidem humidū, quandoque autem congelatum, non diuisione, & compositione hoc patiens, nec versione, & tactu, sicut ait Democritus.

2 Neque enim transductum, neq; transpositum, neq; mutatum secundum naturam congelatum ex humido generatum est,

3 neq; nunc sunt dura, & congelata indiuisibilia mollibus,

4 sed similiter omne humidū, quandoq; autem, durum, & congelatum est.

quandoq; autem concrescit, ac durum fit. Quare alterationem de medio tollant Veteres necesse est, si propriam de actione, & passione tueantur sententiam.

Tex. 81.
1 Amplius autem neque augmẽtationem possibile est esse, & diminutionem.

2 Non enim quodcumq; erit factum maius, siquidem erit appositio,

3 & non omne mutatum, aut mixto aliquo, aut secundum se mutato.

4 Quid igitur est generare, & facere, generari, & pati ad inuicem, & quo modo contingit, & quomodo inquiunt Quidam, non contingit autẽ determinatum sit hoc modo. a Philoponus.

Tex. 82.
1 Reliquum autem est considerare de mixtione secundũ eundem modum methodi:

1 Præterea nec accretionem, nec decretionem defendere vllo pacto queunt. Nam ea est accretionis, & decretionis natura, vt quælibet eius, quod accrescit pars, maior, eius verò, quod decrescit pars, efficiatur minor. 2 At si corpusculorum additione fit accretio, tota quidem corporis moles amplior facta erit, sed omnes haud partes incrementum sument, cum indiuidua corpuscula, ex quibus corpora constant, nec crescere, nec decrescere queant. Quare potius ad partes corporis fiet additio, quam eius accidet accretio. 3 Neque enim corpus vniuersum mutabitur extrinseca adueniente materia, neque in aliam vertetur naturam, quemadmodum accidit, cum ex minori aqua amplior aëris gignitur moles. 4 Ex dictis igitur manifestum est, a quid generare ac agere, & generari, ac pati ad inuicem sit, & quo pacto contingat, non modo ex propria sententia, sed etiam ex ea, quam tuentur Veteres.

1 Restat iam, vt initio traditum seruantes ordinem mixtionis inuestigemus naturam, hoc enim ex ijs postremum

mum est, quę explicanda proposuimus. 2 Contemplādū igitur est quid mixtionis nomen significet, a quid sit miscibile, quibusue competat mixtio, & quomodo fiat, præterea vtrum mixtio sit, nec ne. 3 Quidam vero sic probant impossibilem esse mixtionem, quam ex plurium, quæ seruata manerent coalitu, genito nouo quodam fieri censebant Veteres. Si mixtio sic accepta datur, vno ex his tribus modis fieri debet, aut quia miscibilia nullo pacto alterata maneāt, aut quia ambo intereant, aut quia alterum ex ijs maneat, alterum autem esse desinat. Suppono enim ex duobus dumtaxat miscibilibus effici mixtionem. 4 Iam si ambo in mixtione haud alterata miscibilia manent, nihil de nouo genitum erit, atque cum seruentur ea, quæ existebant prius, non magis erunt mixta, quam essent prius, sed simili se habebunt modo. 5 Si alterum intereat miscibile, alterum autem maneat, nec etiam dicetur mixtio, sed vnius interitus, atque alterius conseruatio: at eorū debet esse mixtio, quæ æque illæsa manent. 6 Eodem modo nec fieri mixtionem putandum est, si ambo miscibilia intereant, 7 neque enim miscentur ea, quæ nullo pacto existunt.

1 Hæc igitur dubitatio quærere videtur, vt declaremus in quo mixtio à

hoc enim erat tertium propositorum à principio.

2 Considerandum autem est quid est mixtio, & quid miscibile, & quibus existit entium, & quomodo: amplius autem vtrum sit mixtio, an hoc falsum.

a Philoponus.

3 Impossibile enim est aliquid alterum alteri mixtum esse, sicut dicunt Quidam.

4 Existētibus enim adhuc mixtis, & non alteratis, non magis nūc mixta esse inquiunt, quam prius sed consimiliter se habere:

5 altero autem corrupto, non mixta esse, sed hoc quidem esse hoc autem non esse, mixtionem autem similiter habentium esse:

6 eodem autem modo, & si ambobus congredientibus, corruptum est eorum, quæ miscentur vtrumq;.

7 non enim esse mixta nullatenus existentia.

Tex. 83.

1 Hic igitur sermo videtur quærere, vt determinetur

quid differt mixtio à generatione, & corruptione, & quid miscibile à generabili, & corruptibili,

generatione, & corruptione differat, & in quo discrepet miscibile à generabili, & corruptibili, hoc est, vt explicemus quid mixtionis, ac miscibilis nomen significet. [2] Manifestum enim est mixtionem, si datur, à generatione, ac interitu, alijsq; mutationibus differre; vt omnium communis approbat consensus. [3] Quamobrem cum hæc exposita erit difficultas, probeq; notũ quid mixtionis nomen significet, propositæ solutio dubitationis patebit, atq; is seruabitur ordo, vt prius quid nõ sit mixtio, deinde quid mixtio sit declaretur. [4] Et perspicuum quidem est, cum in ignẽ conijciuntur ligna, & cõburuntur, haud cum igne misceri, & secundum proprias sumpta partes, nec inter se, nec cum ipso misceri igne, sed ignem quidẽ gigni; ligna autem interire. Ex quo patet mixtionem haudquaquam generationem, ac interitum esse. [5] Eodem autem modo nec nutritio, aut accretio videtur mixtio, quandoquidem corpori alimentum misceri non dicimus. Præterea, & ab ipsa alteratione mixtio differt. [6] Neq; enim cum ex cera mutata figura fit statua, aut dealbatur aliquid, figuram commisceri cum cera, dum eã informat. [7] Aut cum corpore albedinem misceri dicimus. Ex quibus manifestum est, nec vllam ex dictis mutationibus

2 Manifestum enim est, quod oportet differre, siquidẽ est:

3 Quapropter his existentibus manifestis dubitata soluentur vtiq;.

4 At vero nec materiam igni mixtam esse dicimus, nec misceri, cum ardet, aut ipsam suis particulis, neque ignis, sed ignem quidem generari, hanc autem corrumpi.

5 Secundum autem eundem modum, nec corpori nutrimentum,

6 nec figuram ceræ mixtam formare molem,

7 neq; corpus, & album,

tionibus

tionibus mixtionem esse, nec vllam ex ijs, in quibus, aut omnia saluentur miscibila, aut omnia intereant, aut alia quidem illæsa maneant; alia autem interitum subeant. 8 Hinc vero & certum illud est duo eiusdem subiecti accidentia inter se commisceri non posse, 9 aliquoue dealbato, qui & sciens erat, scientiæ haud albedinem commisceri; non solum ex eo quod in subiecto remaneant ambo, in eoq; secundum proprium, ac perfectum esse actu insint, sed etiam quod ante mixtionem separata esse, ac per se consistere nequeant. Hanc enim ad veram efficiendam mixtionem requirunt homines conditionem, vt prius quam miscibilia conueniant, seorsim ostendi possint. 10 Ob hanc causam Anaxagoras mixtionis nomine abusus est, omnia quandoque simul commixta fuisse dicens. 11 Neque enim omnia sunt apta misceri, sed oportet ea, quæ miscibilia sunt, aliquando seorsim, ac per se existere posse, 12 cum tamen id accidentibus competere communis hominum reclamet consensus.

Sed iam quid mixtionis nomine intelligere oporteat, vt quæ dubitata sunt, corruant, mixtionemque possibilem esse appareat, demonstrare enitendum est.

Quo-

8 neq; omnino passiones, & habitus possibile est mixta esse rebus, saluata enim videntur.

9 Atqui neq; album, & disciplinam contingit misceri, neq; aliud non separabilium vllū

10 Sed hōc dicunt non bene, qui omnia quandoque simul esse dicunt, & mixta esse.

11 Non enim omne miscibile sed oportet existere separabile vtrumq; mixtorum.

12 Passionum autem nulla separabilis.

Tex. 84

1 Quoniam autem sunt entiū, illa quidem potentia hæc au tem actu,

a *Philoponus.*

1 Quoniam igitur ea, quæ misceri apta sunt, a partim quidem actu, partim verò potentia existunt, quatenus duas obtinent rationes inter se distinctas, quarum altera entitas est ad materiæ naturam accedens, atque ad vlteriorem alium substantialem actum ordinata, altera autem actus, & terminus, à quo vltimo potentialis determinatur entitas, & ad propria, specificamuè rationē contrahitur, 2 necesse est miscibilia, cum simul conueniunt, ac miscentur quodammodo esse, & quodammodo non esse. 3 Etenim amplius actu non sunt, vltima, ac propria actualitate deperdita, qua miscibilia in suo esse actuali, & specifico constituuntur sed actu quidem ob nouam superuenientem actualitatem nouum quoddam ens, seù mixtum genitum est, diuersam ab ijs naturam obtinens. 4 Alio verò modo esse, ac remanere dicuntur miscibilia, quatenus propæri, ac potentiales eorum entitates, quæ ante mixtionem existebant, haud prorsus deperditæ insunt, ex quibus noua actualitate genita ipsum coalescit mixtum. 5 Atque hoc quidem, vt declararetur, allata postulabat dubitatio, quo modo seruari simul, ac interire miscibilia possent. 6 Ex quo manifestum est, quoniam ante mixtionem separata extiterunt miscibilia, iterum disso-

2 contingit mixta esse quodammodo, & non esse:

3 actu quidem existente alio generato ex ipsis,

4 potentia autem quid vtriusque eorum, quæ erant, antequam miscerentur, & non deperditū.

5 Hoc autem sermò quæsiuit prius.

6 Videntur enim ea, quæ miscentur, prius ex separatis cō uenientia, & possibilia separari rursus.

dissoluto mixto ab inuicem separari, ac seorsim existere posse, si adsit agens à quo singula proprium, ac specificum actum, quem amiserunt, recuperare valeant. Quod profectò non accideret, si secundum propriam entitatem in mixto haudquaquam inessent miscibilia. 7 Quare nec genito mixto actu secundum proprias, vltimasque actualitates miscibilia manent, quemadmodum corpus & album, neq; intereunt, aut alterum, aut ambo, sed eorum manet virtus, seù potentialis entitas, qua proprijs recuperatis actualitatibus seorsim existere eodem queant modo, quo ante mixtionem existebant. 8 Sed quoniam mixtionis iam nomen declaratum est, ex quo sublata omnis videtur difficultas, vereque mixtionem esse apparet, quam plurium vnionem propria eorum entitate, ac virtute seruata, aliaque de nouo actualitate genita esse arbitramur, haud amplius dicere de his, ac pertractare necesse est.

1 Restat igitur, vt considerantes modum, 2 quo accidit mixtio, aliorum prius diuidamus, ac perpendamus sententias, quæ & ipsam quoq; mixtionis existentiam euertunt. 2 Prior sententia docet miscibilia in exiguas, sensumq; præ tenuitate effugientes particulas diuidi, easque tum veram mixtionem effi-

cere,

7 Neque permanent igitur actu, vt corpus & album, neque corrumpuntur, neq; alterum neq; ambo, seruatur enim virtus eorum.

8 Ideo hæc quidem relinquantur.

Tex. 85.

1 Annexam autem his dubitationem diuidendum.

2 *S. Thomas.*

2 Vtrū ne mixtio ad sensum sit, vt quando ita in parua diuisa fuerint ea, quæ miscentur, & posita fuerint hoc modo ad inuicem, vt non manifestum vnumquodq; sit sensui, tunc mixta sunt.

cere, cum inuicem sic miscentur, vt vnaquæque pars cuilibet apponatur parti. 3 Posterior autem sententia putat miscibilia in minimas haud amplius suapte natura diuisibiles particulas diuidi, atque ex ijs tum mixtionem effici, cum minima quæuis pars cuiuis vnitur parti. 4 Et prior quidem sententia hordeum, ac frumentum, si conterantur, & in farinam redigantur, misceri censet, cum exigua quæq; hordei pars erit cuicumque frumenti parti apposita. 5 Vt verò has reprobemus sententias id firmiter statuendum est, omne corpus in semper diuisibilia suapte natura diuisibile esse. 6 Dico autem corpus quoniam corpora dumtaxat misceri queunt, eaque solum, quæ eiusdem rationis obtinent partes. 7 Hoc ergo iacto fundamento videndum est, an possibile sit quamlibet miscibilium particulam iuxta quamlibet particulam poni.

1 Quoniam autem omne corpus semper diuisibile est, nullumque actu in minimas diuisum partes esse potest, 2 & compositio idem, quod mixtio non est, sed ab ea differt, 3 manifestum est haud ea misceri, quæ secundum exiguas, insensibilesque particulas seruata, ac integra manentia iuxta ponuntur. Consequentia patet, 4 neq; enim mixtio, ac

tempe-

3 An non sunt, sed est vt quęcumq; secus quamcũq; sit particulam mixtorum.

4 Dicetur igitur illo modo vt hordea mixta esse fruměntis, quando quodcunque secus quodcumq; ponetur.

5 Si autem est omne corpus diuisibile,

6 siquidem est corpus corpori miscibile, quod similium partium,

7 quamcumq; vtique oportebit partem fieri secus quamcunque.

Tex. 86.

1 Quoniam autem non est in minima diuisum esse,

2 nec compositio idem quod mixtio, sed diuersum,

3 manifestum est quod neq; secundum parua saluată oportet ea, quæ miscentur dicere mixta esse.

4 Cõpositio enim erit, & non temperamentum, nec mix-

temperamentum fiet, sed mera existet compositio, nulloque pacto eiusdem rationis totum, ac partes erunt, propriam, integramq; partibus seruantibus naturam, ideoque prorsus inter se dissidentibus. At hoc absurdum est, [5] necessarium enim esse dicimus, vt si vere mixtum aliquid sit, omnes quoque partes mixtas, eiusdemque rationis obtineat, [6] & quemadmodum quæuis aquę pars aqua est, sic etiam mixti quælibet pars mixta sit, ergo mixtio non est, quæ ex insensibilium iuxtapositione partium resultat. [7] Præterea si diuisarum, ac insensibilium compositio partium mixtio erit, eiusdem minime rationis obtinebit partes, proindeque haud vera dicetur mixtio, sed quæ sic sensibus tantummodo ob exiguitatem partium appareat. [8] Quamobrem is, qui debili, infirmoque vtitur visu, quæcumque exiguas, simulque positas habent partes, esse mixta putabit, earum minime partiū distinctionē percipere valens. [9] At Lynceus, qui acutissimum habet visum, exiguas omnes discernens partes, nihil prorsus esse mixtum iudicabit. [10] Verum & ex iactis fundamentis eorū quoque absurdam sententiam esse patet, qui minimas quasq; partes diuisas, iuxtaque positas esse in mixtione censent. [11] Neq; enim possibile est corpus in eas

Q par-

tio, neq; habebit eandem rationem cum toto pars.

5 Dicimus autem oportere, si mixtum est similarium partium esse,

6 & quemadmodum aquæ pars aqua, ita & temperati.

7 Si autem secundum parua compositio fuerit mixtio, nihil continget horum, sed solū quidem mixta ad sensum.

8 Et idem huic quidem mixtum, si non inspexerit quis acute.

9 Lynci autem nihil mixtū.

10 Neque diuisione, vt quæcumq; pars secus quamcumque sit.

11 Impossibile enim ita diuidi.

12 Aut igitur non erit mixtio, aut dicendum hoc quomodo contingit fieri rursus.

partes diuidi, quæ vlterius diuidi nequeant. 12 Quapropter, aut mixtio non est, cum allatos mixtionis modos esse falsos appareat, aut ex propria sententia quo pacto fieri possit mixtio indagandum est.

Vt igitur modum, quo accidit mixtio, seu propriam, & adæquatam mixtionis causam inuestigemus, quænā miscibilia sint, quasue postulent conditiones declarare oportet.

Tex. 87.

1 Sunt itaq; vt dicebamus entium hæc quidem actiua, illa autem ab his passiua.

2 Hæc igitur conuertuntur, quorumcumq; eadem materia est, & actiua, & passiua ad inuicem.

3 Hæc autem faciunt impassibilia existentia, quorum non est eadem materia.

4 Horum igitur non est mixtio.

5 Ideo neque medicatiua facit sanitatem, neque sanitas mixta corporibus.

a *Philoponus*.

1 Notandum ergo est eorum, quæ sunt, alia quidem actiua, vt diximus, alia autem ab his passiua esse. 2 At quæcumque eandem, & communem habent materiam, inuicem actiua, & passiua sunt. 3 Quæcumq; verò dissimilem obtinent materiam agere quidem, sed repati nequeunt. 4 Iam ea, quæ eandem non habent materiam inuicem misceri nullo pacto possunt. 5 Atque ob hanc causam nec medendi ars sanitatem agens cum ea miscetur, a nec in Medici animo existens sanitas cum corpore mixta esse potest. Quare ea miscibilium videtur esse conditio, vt eandem, & communem habeant materiam, siquidem ea, quæ miscentur vicissim agere, ac pati necesse est.

Tex. 88.

1 Actiuorum autem passiuorum quæcumq; sunt facile diuisibilia,

1 Notandum secundum est, haud omnia actiua, & passiua, quæ in eadem insunt materia inuicem [illegible]

fed illa, quæ facile diuidi, & comminui poſſunt. Atque ne hoc quidem ſufficit, ſed neceſſe eſt ea, quæ miſceri debent, proportionata eſſe prædita magnitudine, adeo vt vnum miſcibile alterum haud magno vincat exceſſu: [2] Si enim multa paucis, & magna miſceantur paruis, non quidem vera, ac propria fiet mixtio, ſed conuerſio in id, quod potentius eſt, [3] exiguo miſcibili in eius, quod magnitudine excedit naturam conuerſo. [4] Atque ob hanc cauſam vini gutta in multas aquæ amphoras iniecta non miſcetur, [5] propterea quod eius perit forma, ac in totam aquam mutatur vinum. Quare haud mixtum ex his, ac temperamentum reſultat, ſed augetur aqua, eò quod excedens abſorbeat in ſe, & conuertat vinum.

[1] Cum igitur miſcibilia quodammodo æquales, ſeu proportionatas habuerint virtutes actiuas, adeo vt nullum ex ijs nimium excedens alia in propriam vertat naturam, tum ſingula miſcibilia in ſeſe viciſſim tamquam in ea, quæ vincant, ac ſuperent mutantur, atque propriam amittunt naturam, [2] quatenus ex eorum actione vltimis deperditis actualitatibus, aliaque de nouo ſuſcepta quoddam aliud gignitur ens miſcibilium redolens naturam, atque inter ea vt medium, & commune quid

Q 2 exiſtens,

2 multa quidem paucis, & magna paruis, non faciunt mixtionem, ſed augmentationẽ dominantis.

3 Mutatur enim alterum in dominans.

4 Ideo gutta vini decem millibus congijs aquæ non miſcetur.

5 Soluitur enim forma, & mutatur in vniuerſam aquam.

Tex. 89.

1 Quando autem potentijs adæquantur quodammodo, tunc mutatur quidem vtrũque in dominãs ex ſui ipſius natura,

2 non generatur autem alterum, ſed medium, & commune.

existens, in quo eorum entitates vnicam, & communem obtinentes actualitatem insunt. 3 Ex traditis miscibilium conditionibus manifestum est quę cumque actiua contrarietatem habent inuicem miscibilia esse, 4 propterea quod & mutuo passiua sint. Quamobrē miscibilium contrarietas propria, & adæquata mixtionis causa erit. Sed quoniam simpliciter necessariæ ad mixtionem efficiendam conditiones allatæ sunt, alias afferre oportet, quæ & minus facilem, aut difficilem, minusque perfectam, aut imperfectam mixtionem reddant. 5 Primo igitur quò miscibilia in exiguas magis, ac minutas partes diuisa fuerint, eò facilius miscentur. 6 Etenim partes minimæ iuxta positæ a se maxime tangunt, ideoque & maxime vicissim agunt, ac patiuntur, quare & facilius inuicem, ac celerius permutantur. 7 At partes, quæ maiori sunt præditæ magnitudine se minus tangunt, plures à contactu remotiores obtinentes partes, atq; minus idcirco agunt, ac patiuntur, quo fit vt tardius, ac difficilius mutationem subeant. Si igitur in hac miscibilium permutatione mixtionis natura consistit, necessariò miscibilia, quò exiguas magis, ac minutas habebunt partes, eò facilius mixtionem subibunt. 8 Quapropter eorum, quæ diuidi,

3 Manifestum est igitur quod hæc miscibilia sunt quæcumque facientium contrarietatem habent,
4 hæc enim sunt ab inuicem passiua.

5 Et parua quoque secus parua posita miscentur magis.

6 Facilius enim inuicem permutantur, & citius.
a *Philoponus.*

7 Multum autem, & à multo tardius hoc operatur.

8 Ideo, & facile terminabi-

diuidi, ac pati solent, alienum facile terminum suscipere apta misceri facillime possunt, [9] quoniam, & facile diuidi,& in exiguas secari partes queunt. [10] Atque humida quidem facile terminos alienos admittunt, ideoq; optime commisceri apta sunt, [11] si tamen excipiamus ea, quæ viscosa, ac tenacia existunt, vt oleum,pix, cæteraq; huiusmodi. [12] Hæc enim ob lentorem ægre diuiduntur, & ampliorem dumtaxat,maioremq; efficiunt molem. [13] Præterea tum imperfecta, minusque propria accidit mixtio, [a] cum plura quidem miscibilia actiua, ac passiua sunt, sed vnum ad aliud relatum ab eo maxime passiuum est, alterum autem minus. [14] Quemadmodum in mixtione stanni, & æris cõtingit. Etsi enim ambo liquescant, ac misceantur, attamen stannum ab ære maxime patitur, cum in aerem fere totum resoluatur, minus autem patitur æs,cuius integra substantia manet, amplior ob stanni mixtionem facta; quodamque ipsius colore infecta.

[1] Etenim quædam balbutire, ambiguaq; videntur entia, quatenus media inter ea sunt, quæ perfecte miscentur, & ea, quæ misceri nullo pacto queunt. [2] Quamobrem & remisse, & quodammodo mixtionem subeunt,quoniam alterum passiuum, ac susceptiuum est,alterum

lia diuisibilium, & passiuorũ miscibilia sunt,

9 diuiduntur enim in paruã hæc faciliter.

10 Hoc enim erit facile terminabile esse,vt humida miscibilia maxime corporum:
11 facile terminabile enim maxime humidum diuisibilium, nisi viscosum fuerit:

12 Hæc enim ampliorem vtiq; & maiorem molem faciunt.
13 Quando autem alterum solum passiuum erit, aut vehementer, illud autem valde remisse, aut nihil amplius quod mixtum est ex ambobus,aut parum.
a *Philopponus.*
14 Quod quidem contingit circa stannum, & æs.

Tex. 90.
1 Quædam enim balbutiunt ad inuicem entium, & ancipitia sunt;

2 Videntur enim quodammodo,& miscibilia esse remisse, & vt alterum quidem susceptibile, alterum auté forma,

terum autem veluti forma, ac species actiuum. 3 Atque hoc in stanno, & ære contingit. 4 Nam æri stannum admixtum quasi materiam propriam, propriumque non habeat corpus, sed quædam sit æris affectio, cum miscetur, pene totum euanescit, ac difflatur, & ob exiguam, quam retinet, substantiam, ipsum tantummodo æs colorare videtur. 5 Idem vero, & in alijs rebus accidit. 6 Ex his igitur quæ in toto hoc postremo de mixtione tractatu dicta sunt, manifestum est, an mixtio sit, quid mixtionis nomen significet, propter quam existat causam, & quænam entia misceri apta sint. 7 Atque miscibilia videntur ea, quæ vicissim agere, ac pati, alienum facile terminum suscipere, & diuidi facillime possunt. 8 Hæc enim, vt consentiunt omnes, nec omnino interire necesse est, nec eadem, integraq; simpliciter manere, sed in communẽ quandam, mediamque verti naturam oportet. 9 Hoc autem modo miscibilium haud compositio videtur mixtio, quæ sic sensibus tãtummodo appareat, quẽadmodum senserunt Veteres. 10 Quamobrem id miscibile quidem erit, quod actiuum, ac passiuum existens, alienum facile terminum potest suscipere, & cũ eo miscetur, quod easdem habet conditiones: 11 miscibilia enim, & idem nomen,

3 quod & in his contingit:
4 Stannum enim, vt passio aliqua existens sine materia æris pene euanescit, & mixtum recedit, cum colorauerit solum:

5 Idem autem hoc contingit, & in alijs.
6 Manifestum est igitur ex ijs, quæ dicta sunt, & quod est mixtio, & quid est, & propter quid est, & quæ miscibilia entium.

7 Quoniam sunt quædam talia, qualia sunt ab inuicem passibilia, & facile terminabilia, & facile diuisibilia:
8 hæc enim neq; corrupta esse necessarium est mixta, neque possunt eadem simpliciter esse,

9 neque compositionem esse mixtionem eorum, neque ad sensum.

10 Sed miscibile quidem est, quando facile terminabile existens passiuum fuerit, & actiuum, & tali miscibile:

11 ad æquiuocum enim miscibile.

men, & easdem essentiales conditiones obtinent. [12] Mixtio vero miscibilium alteratorum erit vnio, [a] hoc est, miscibilium vnio, quæ propria actualitate deperdita, & quodam proinde modo alterata, ac refracta sub alio communi, medioq; existunt actu, & verè, proprieque mixtum efficiunt.

12 Mixtio autem est miscibilium alteratorum vnio.
a *Philoponus.*

Finis Libri Primi.

AVGVSTINI PALLAVICINI EXPLANATIO PARAPHRASTICA.

IN LIBRVM SECVNDVM, De Generatione, & Corruptione.

ABSOLVTA [1] iam est de mixtione, cōtactu, actione, & passione pertractatio, quomodo ijs cōpetant, quæ suapte natura agere, ac pati queunt. [2] Atq; de substantiali rerum ortu, ac interitu quid sit, quibus insit rebus, & quam ob causam existat copiose diximus. [3] Præterea, & de ipsa quoque alteratione quid sit, & quo pacto ab ortu simplici, absolutoq; differat explicauimus. [4] Reliquum nunc est, vt de vocatis elementis consideremus, ex quibus

Tex. 1.
1 De mixtione igitur, & tactu, & de ipso facere, & pati dictum est, quomodo existunt in rebus, quæ transmutantur secundum naturam:
2 amplius autem de generatione, & corruptione simplici, quomodo est, & cuius, & propter quam causam:
3 similiter autem, & de alteratione dictum est, quid alterari, & quam habet differentiã eorum vnumquodque.
4 Reliquum autem est considerare circa vocata elementa corporum.

bus corpora mixta, veluti ex propria 5 certaq; materia fiunt, & constant. 5 Neque enim absque sensibilibus corporibus, a seù elementis, quæ cum præcipuum tactus feriant, excitētq; sensum, ob peculiares sibi à natura concessas affectiones, prima nuncupantur sensibilia, ortum, ac interitum mixta subeunt corpora, quæ vt proprium, vltimumq; naturæ scopū consideramus, ideoq; natura consistentes substantias vocamus.

5 Generatio enim, & corruptio omnibus natura consistentibus substantijs, non sine sensibilibus corporibus.

a S. Thomas.

Verum antequam propriam elementorum naturam, quam ad mixta relata sortiuntur corpora, eorumq; inuestigemus numerum, a prima haudquaquam esse rerum elementa, ac principia, sed ex prioribus alijs principijs esse composita demonstrandum est, vt & transmutari inuicem posse mixtorum elementa corporum appareat, & eorum corruat error, qui ex elementis, veluti ex prima, vltimaq; materia constitui mixta censent.

a Philoponus.

1 Quidam igitur è veteribus Philosophis vnicum tantummodo elementum, atq; vnam statuunt materiam, in qua tamen assignanda minime consentiunt, 2 cum alij aerem, alij ignem, alij quoddam medium inter hæc inuehant corpus a actu per se existens, atque ab alijs seiunctum elementis. 3 Quidam verò inquiunt plura esse rerum elementa,

Tex. 2.

1 Horum autem subiectā materiam hi quidem inquiunt esse vnam,

2 vt aerem ponentes, aut ignē, aut aliquid medium horum, & corpus existens, & separabile.

a Philoponus.

3 Hi autem plures secundum numerum vno.

ta, 4 quorum alij ignem, ac terram afferunt, alij his addunt aerem, alij aquã vt Empedocles. 5 Attamen ex his, aut coeuntibus, ac dissolutis, aut penes affectiones alteratis res gigni, ac interire vnanimi consensu omnes affirmant.

4 Hi enim ignem, & terram, hi autem, & hæc, & aerem tertium, hi autem, & hæc, & aquam quartum, vt Empedocles;

5 ex quibus congregatis, & segregatis, aut alteratis contingere generationem, & corruptionem rebus.

Sic autem arguunt, vt corpora hæc prima rerum principia esse probent. Quæcumque in suo genere prima sunt, aliorum principia, atque elementa videntur, sed quæ assignata sunt corpora, aut omnia, aut quædam omnium prima sunt, ergo aliorum principia, & elementa existunt.

Tex. 3.

1 Quod igitur prima principia, & elementa bene se habet dicere, sit confessum, ex quibus transmutatis, aut secundum aliam transmutationem contingit generationem esse, & corruptionem.

a *Philoponus.*

1 In hac argumentatione quoad maiorem propositionem spectat absq; vllo scrupulo cõcedi potest. a Etenim fateri consentaneum est, ea quæ omnium prima sunt, rerum principia, atq; elementa esse, quicquid sit de modo, quo ex his generatio rerum, ac interitus accidit, aut quia per vnionem, dissolutionemue transmutentur, aut quia alterata dumtaxat mutationem subeant, etsi vt patebit, verum haud sit corporea indicata elementa prima rerum principia esse. 2 At qui vnicam præter elementa statuunt materiam, quæ actu existat corpus, & ab ijs seiungi queat, maxime errant. 3 Neque enim fieri potest, vt sensibile actu existat corpus, quod nullam ex primis, ac sensibilibus

2 Sed facientes quidem vnam materiam præter dicta, hanc autem separabilem, & corpoream, peccant:

3 Impossibile enim est sine contrarietate esse corpus hoc sensibile existens.

R quali-

4 Aut enim leue, aut graue, aut calidum, aut frigidum necesse est esse infinitũ hoc, quod quidem dicunt esse principium.

qualitatibus suapte natura inuoluat. 4 Quare medium, atq; infinitum, quod præter elementa insit hunt corpus, rerumq; principium asserunt, aut graue, aut leue, aut calidũ, aut frigidum erit. At si calidum, ac leue sit ex necessitate aer, aut ignis erit, si frigidum, ac graue terra, aut aqua, aut saltem ex his conflatum corpus; non igitur vllum sensibile actu præter elementa existens corpus esse possibile est.

Tex. 4.

1 Vt autem in Timeo scriptũ est nullam habet determinationem.

2 Non enim dixit manifeste illud omne recipiens si separatur ab elementis:

3 nec vtitur illo, dicens esse subiectum aliquid vocatis elementis prius:

4 vt aurum operibus aureis:

1 Verum, & in eo defecit Plato de prima rerum materia loquens, quod in Timeo ipsius naturam obscure, & confuse tetigit. 2 Neque enim clare determinauit, an materia prima, quam formarum omnium locum, & receptaculum dixit, ab elementis seiungi, & absque ijs consistere vllo modo posset. 3 Atque etiam errauit Plato, cum prius vnicam elementis subiecerit materiam, postea autem de elementorum generatione loquens, haud illa vtatur, sed ex superficiebus elementa constitui asserat. 4 Hanc autem subiectam materiam exemplo auri declarat, aitq; vt ex auro opera quæcumque aurea fiunt, sic ex ea omnia elementa fieri. Quare cum corpora hæc artificiata à subiecta denominentur materia, eodem modo, & naturalia corpora ab immutabili, in qua insunt, materia proprium sortiri

nomen

nomen censet. 5 Sed minus quidem recte hoc dici videtur, quandoquidem res naturales potius à forma à qua in proprio esse constituuntur, quam à materia denominentur. 6 Etenim quia in alteratione non mutatur subiectum sensibile, sed manet idem substantiali seruata forma, recte a subiecta materia sumitur denominatio. 7 At in generatione, atque interitu, quia substantialis mutatur forma, haud ex materia, quæ permanet oritur nomen, sed ex forma, quæ rem in proprio esse constituit. 8 Atque hoc pacto rectissime Plato à subiecta materia statuas aureas dici affirmat, cum artificialis statuæ figura accidens sit, auri autem forma substantia, à qua esse, nomenq; prouenit. Secus 9 verò in rebus naturalibus accidit in quibus forma haud accidens est, sed substantia, quæ proprium esse constituit, iureq; nomen tribuit.

5 Sed hoc non bene dicitur, hoc modo dictum,

6 Sed quorum quidem alteratio est, ita,

7 quorum autem generatio, & corruptio, impossibile illa appellari, ex quibus generatum est:

8 Quam uis, inquit, longe verissimum esset aurum dicere vnumquodq; esse.

1 Is autem, & Platoni potest adscribi error, quod elementa, quæ solida videntur corpora, ex superficiebus, tamquam ex materia constare, & in eas diuidi censet. 2 Neque enim fieri potest vt superficies, quæ indiuisibilis corporis terminus est, ipsum veluti prima ingrediatur materia.

Tex. 5.

1 Sed elementis existentibus solidis vsque ad planities facit dissolutionem.

2 Impossibile autem materiā primam planities esse.

1 Verum licet Veteres corpora sensibilia, seù elementa, ex quibus con-

Tex. 6.

1 Nos autem dicimus aliquā materiam, corporum sensibilium, sed hanc non separa-

bilem, sed semper cum contrarietate, ex qua generantur vocata elementa.

ſtant mixta, prima rerum principia eſſe ſtatuant, nos tamen aliquam his corporibus materiam ſubijci aſſerimus, eãque haud per ſe poſſe conſiſtere, ſed cum aliqua ſemper forma, certaue qualitate coniunctam eſſe, atque ex ea ſenſibilia gigni corpora, quæ dicuntur elementa, cenſemus. [2] At de his maiori cum diligentia in phyſicis determinatum eſt. [3] Nunc tamen breuiter de ipſa materia dicendum eſt, quomodo ex ea, cum certa quadam temperie qualitatum elementa fiant. [4] Atque id exiſtimandum eſt, principium, ex quo primo elementa fiunt, materiam eſſe, quæ ab ipſis quidem formis, certiſue qualitatibus ſeiungi nequit, ſed ijs perpetuo, ac indiſſolubili nexu iuncta ſubijcitur. [5] Neque enim calidum præciſe ſumptum frigido, vt propria ſubſternitur materia, atque ipſius actionem ſuſcipit, neque calido frigidum, ſed tertium quoddam ſubiectum eſſe oportet, in quo ambo ſuſcipiantur contraria. Quapropter hunc ex parte materialium cauſarum ordinem in producendis elementis conſiderare poſſumus. [6] Nam primo quidem ipſa ineſt materia, quæ ſenſibile corpus, ſeù elementum poteſtate eſt. [7] Deinde primarum temperies qualitatum, [a] vt caliditatis, & frigiditatis, quæ ipſam præparat, ac diſpo nit

2 Determinatum eſt autem de his exactius in alijs.

3 Sed tamen quoniam, & hoc modo ſunt ex materia corpora prima determinandum eſt, & de his.

4 Principium quidem, & primum exiſtimantes eſſe materiam, inſeparabilem quidẽ, ſubiectam autem contrarijs.

5 Neque enim calidum materia eſt frigido, neq; hoc calido, ſed ſubiectũ ambobus.

6 Quapropter primum quidẽ potentia corpus ſenſibile principium eſt.

7 Secundum autem contrarietates, dico autem, vt caliditas, & frigiditas.

a S. Thomas.

nit materiam, ipsiusque potentiam ad certam suscipiendam formam determinat. [8] Postremo iam ipsum constitutum elementum adest, propria ipsius genita forma, vt ignis, aqua, & alia huiusmodi, atque ex ijs tamquam ex materia corpora mixta fiunt. [9] Etenim vicissim pugnant, & in se inuicem transmutantur elementa, vt sic ad mixtorum compositionem concurrere queant. [10] Hinc patet error Empedoclis, & aliorum quorundam, qui transmutari inuicem posse elementa negant. [11] Si enim id verum esset, omnis tolleretur de medio alteratio, quam tamen ipsi concedunt. Probatur, nam alteratio in elementis eò vsque potest procedere, vt eorum substantiam interimat, quatenus existentem in ijs temperiem qualitatum auferre apta est, quare si alterationem pati queunt elementa, & in substantia quoque mutationem subire possunt: at Empedocles, alijque transmutari elementa posse negant, ergo, & alterari etiam posse negare coguntur. [12] Nec verò ex eo quod inuicem transmutẽtur elementa, existimandum est ipsas etiam qualitates pręcise sumptas inuicem trãsmutari posse. Etenim contrarium per se acceptum in aliud mutari contrarium non potest. [13] Quoniam igitur ex dictis constat corporea elementa primam haud-

8 Tertio autem iam ignis, & aqua, & talia.

9 Hęc entem transmutantur in se inuicem.

10 Et non vt Empedocles, & alij dicunt.

11 Neque enim esset alteratio,

12 Contrarietates autem non transmutantur.

13 Sed non minus, & vt corporis, qualia, & quot dicendum principia.

haudquaquam esse materiam, atque ea vt mixtorum corporum principia consideramus, hoc de ijs cognoscere satis non est, sed eorum inuestigare naturam, ac numerum oportet. 14 Neque enim exacte docuerunt Veteres, quænam, aut quot sint elementa, ex quibus corpora mixta fiunt, & constant. Hoc verò facile consequemur, si naturam, & numerum primarum qualitatum, quibus in esse miscibili constituuntur elementa inuestigabimus.

14 Alij enim supponentes vtuntur, & non dicunt, quare, aut talia, aut tot.

Tex. 7.

1 Cum ergo eas quæramus qualitates, quæ veluti formę sensibilia constituunt corpora, ea nempe, quæ tangibilia sunt, atq; tactus percipiuntur sensu, hæc enim est omnium corruptibilium conditio corporum, vt solo tactus dignoscantur sensu, manifestum est haud omnes qualitates, formas, & principia sensibilis constitutiua corporis esse, sed eas solum, quæ sensu tactus percipi, & cognosci aptæ sunt. 2 Prima etenim corpora, ex quibus alia per commixtionem fiunt, mutuo actiua, & passiua cum sint, ex necessitate contrarietatem habent, atque hanc primario conditionem tangibiles obtinent qualitates. 3 Quãobrem nec albedo, nec nigredo, nec dulcedo, & amaritudo, nec aliæ quas alij sensus percipiunt qualitates corporea constituunt elementa, cum omnibus corru-

1 Quoniam igitur quærimus sensibilis corporis principia, hoc autem est tangibilis, tangibile autem cuius est sensus tactus, manifestum est quod non omnes cõtrarietates corporis formas, & principia faciunt, sed solum quæ secundum tactum.

2 Secundum contrarietatem enim differunt, & secundum tangibilem contrarietatem.

3 Ideo neq; albedo, neq; nigredo, neq; dulcedo, & amaritudo, similiter auté neq; aliorum sensibilium cõtrarietatũ aliqua facit elementum.

corruptibilibus haudquaquam insint corporibus. Obijcies, qualitates natura priores magis habent rationem principij, quam qualitates natura posteriores, sed qualitates visibiles sunt natura priores tangibilibus, propterea quod sensus visus sit natura prior sensu tactus, ergo qualitates potius visibiles, quam tangibiles corporum sensibilium formæ sunt. 4 Respondeo etsi visus sit prior tactu, ideoq; visus obiectum prius esse tactus videatur obiecto, 5 haud visibiles qualitates tangibilis esse corporis affectiones, quatenus tangibile est, sed quatenus aliam quandam rationem habet. Quare cum omnium corruptibilium principia corporum quæramus, atque omnia tangibilia sint corpora, minime autem visibilia, tangibiles potius qualitates primorum statuimus corporum principia, quam visibiles, 6 etsi natura, ac nobilitate ijs esse priores videantur.

4 Quamuis prior est visus tactu, quapropter, & subiectū prius.

5 Sed non est corporis tangibilis passio, secundum quod tangibile, sed secundum alterum,

6 etsi fuit natura prius.

1 Sed omnes inter se diuidere, ac distinguere tangibiles qualitates oportet, vt alijs dimissis eas tantummodo sumamus, quæ primæ sunt, ipsaque elementa, vt propriæ formæ, ac principia constituunt. 2 Sunt ergo tangibiles qualitates hæ, calidum, frigidum, siccum, humidum, graue, leue, durum, molle, lubricum, aridum, asperum, læue,

Tex. 8.

1 Ipsorum autem tangibiliū diuidendum quales primæ differentie, & contrarietates.

2 Sunt autem contrarietates secundum tactum hę, calidū, frigidum, siccum humidum, graue, leue, durum, molle, lubricum, aridum, asperum, læuæ, crassum, tenue.

ue, crassum, & tenuè. 3 Atque ex his quidem qualitatibus graue, & leue, nec actiua sunt, nec passiua. 4 Neque enim ex eo dicuntur, quod graue alteret, ac transmutet leue, aut aliquid ab eo per alterationem patiatur: hic autem non quæcumq; actiua, & passiua sumimus, sed quæ media alteratione agunt, & patiuntur. 5 At necesse est ad inuicem actiua, & passiua elementa esse, vt commisceri, & mutuam pati alterationem queant, eaque proinde requirunt principia, quibus ad mixtionem efficiendam agere, & pati possint. Quamobrem nec grauitas, nec leuitas elementorum formę constitutiuæ erunt. 6 Quoniam vero calidum, & frigidum, humidum, & siccum, quatenus ad mixtum producendum congrediuntur, illa quidem actiua sunt, atque artificis rationem habent, hæc verò passiua, & materiæ vicem gerunt, manifestum est has dumtaxat qualitates tangibiles constitutiuas elementorum formas esse, si vt ipsam respiciunt mixtionem sumantur. Clare autem patet calidum, & frigidum actiue ad mixtionem concurrere. 7 Nam id calidum est, quod ea congregat, quæ eiusdem generis sunt, nempe quę perseuerãte caloris actione similem cõsequi apta sunt virtutem motiuam, raritatem, ac densitatem. Dum enim attenuat,

3 Horum autem graue quidem, & leue, neq; act.ua, neque passiua.

4 Non enim fciẽdo aliquid alterum, neq; patiendo ab alio dicuntur.

5 Oportet autẽ actiua, & passiua ad inuicem esse elementa, miscentur enim, & transmutantur in se inuicem.

6 Calidum autem, & frigidũ, & siccum, & humidum, illa quidem quia actiua sunt, hęc autem, quia passiua dicũtur.

7 Calidum enim est, quod cõgregat ea, quæ sunt eiusdem generis.

nuat, ac dissoluit, leuiores partes tenuiori existente medio superiora petunt loca, simulq; vniuntur, grauiora autem infima, vt in cera cum medio liquescit calore apparet, fundum namq; petunt cōmixti lapilli, omnesque simul supernatant paleæ.[8] Etsi verò calidum, vt ignis etiam disgreget, cum in cera paleas à lapillis seiungat, hoc tamen ideo præstat, vt ea, quæ eiusdem sunt generis congreget, atq; ad hunc finem ea, quæ differunt genere secernit.[9] At frigidum id est, quod omnia æque vnit, & congregat, siue eiusdem, siue diuersi generis sint. Dum enim condensando agit crassiori effecto medio propria haud loca petere leuiores, grauioresq; partes queunt, omnesq; simul iunctæ manent. Ex quibus patet actiue ad mixtionem calidum, & frigidum concurrere.

8 Segregare enim quod inquiūt facere ignem, congregare est ea, quæ eiusdem generis sunt, cōtingit enim excipere aliena.

9 Frigidum autem quod coniungit, & cōgregat similiter, & ea, quæ eiusdem generis, & quę non eiusdem generis.

Humidum vero, & siccum passiue in productione mixti se habere, quæ in mixtione ipsis competunt manifeste declarant.

[1] Nam id humidum dicimus,[a] quod proprios haudquaquam terminos seruat, sed eos facile ab actiuis in mixtione qualitatibus recipit. Vnumquodque enim mixtum ob aqueum humidum, quod potissimum ad mixtionem concurrit terminari facillime, ac figurari potest.[2] At siccum id est, quod pro-

Tex. 9.

1 Humidum autem quod interminabile proprio termino facile existens terminabile alieno.

a *Auerroes 4. meteororum cap. 1.*

2 Siccum autem facile termi-

nabile proprio termino diffi culter autem alieno.

prium retinet terminum, & ob consistentiam difficile terminos alienos recipere aptum est. In quocumq; enim mixto ob terreum præcipue siccum suscepti seruantur, ac retinentur termini. Hęc autem munera in mixtione humidum, & siccum patiendo perficere nemo est, qui dubitet.

Nec vero existimandum est assignatas alias qualitates principia elementorum constitutiua esse.

Tex. 10.

1 Tenue autem, & crassum, & lubricum, & aridum, & durũ, & molle, & aliæ differentiæ ex his

a *S. Thomas.*

1 Nam tenue, & crassum, lubricum, & aridum, durum, & molle, a & aliæ quas diximus, ac dicturi sumus qualitates ab assignatis quatuor, vt posteriores effectus à prioribus causis dependent, ab actiuis quidem, vt à causa efficiente, à passiuis autem, vt à causa materiali, cum ex actiuarum actione qualitatum in eas, quæ dicuntur passiuæ resultent. Atque de tenui, & crasso manifestum id est. 2 Etenim ea est humidi in mixto existentis conditio, vt repletiuum maxime sit, quandoquidem proprios non habet terminos, sed eos facile ab extrinseco ambiente suscipere aptum est, atque ipsum vndique tangens sequitur, eique maxime adhæret. 3 Tenue autem in mixto suapte natura repletiuum est, subtiles enim habet partes, atq; id facile ipsum replet continẽs cum totum id, quod continetur totum con-

2 Quoniam enim repletiuũ est ipsius humidi quia nõ est terminatum quidem, facile autem terminabile existens, & quia sequitur tangens,

3 tenue autem repletiuum subtilium enim partium, & quod paruarum partium repletiuum, totum enim totũ tangit, tenue autem maxime tale est,

continiens tangat, 4 quare manifestum tenue ex humido tamquam ex materia constare, eoque posterius esse. Eodem modo & ad siccum in mixto reducitur crassum, vt ratione ex cōtrario deducta sensu probari facillime potest.

4 manifestum est quod tenue quidem erit humidi, crassum autem sicci.

1 Præterea lubricum ab humido, vt à materia dependet, id enim humidum vocamus lubricum, quod aliquam mixtionem cum exiguo sicco passum est, atque viscosum effectum, vt oleum, cera, & alia huiusmodi.

Tex. 11.
1 Rursus autem lubricum quidem humidi: lubricum enim humidū aliquid passum est, velut oleum.

1 Aridum autem ad siccum, vt ad propriam materiam reducitur, id enim aridum est, quod perfecte siccum videtur, omnique sensibili destitutum humido, quo perfusum erat, concretum est.

Tex. 12.
1 Aridum autem sicci: aridū enim est, quod perfecte siccum, adeo, vt & congelatum sit propter defectionem propriæ humiditatis.

1 Porrò molle ex humido, durum autem ex sicco tamquam ex materia prodit; etenim molle id est quod prementi facile in seipsum cedit, a cuius haud superficies rumpitur, sed integra seruatur. 2 Atque ob hanc causam perfecte humidum molle non est, quoniam si comprimatur humidum in superficie scinditur. 3 Verum etsi molle perfecte humidum non sit, cum aliquam sicci commixtionem admittat, à prædominio tamen humidum est, & ob inclusam humiditatem dicitur molle.
4 At durum sicci effectus est, id enim vo-

Tex. 13.
1 Amplius molle quidem humidi, durum autē sicci: molle enim quod cedit in seipsum, & non transmutatur,
a *Philoponus.*

2 quod quidem facit humidum, & ideo non est humidum molle,

3 sed molle humidi.

4 Durū autem sicci: durum enim est quod congelatū est.

5 congelatum autem siccum est.

Tex. 14.

1 Dicuntur autem siccum, & humidum multifariam.

2 Opponitur enim sicco, & humidum, & vdum,

3 & rursus humido, & siccũ, & congelatum.

4 Omnia autem hæc sunt sicci, & humidi primorum dictorum.

5 Quoniam enim vdo opponitur siccum, & vdum quidẽ est, quod habet alienã humiditatem superficie tenus,

6 irrigatum autem, quod in profundo,

7 siccum autem priuatur hac,

8 palam est, quod vdum quidem erit humidi, oppositum autem siccum primi sicci.

Tex. 15.

1 Rursus autem humidum, & congelatum similiter: hu-

vocamus durum, quod præmenti haud cedit, 5 concretumque est, omne autem concretum ex necessitate siccum existit.

1 At verò humidum, & siccum multipliciter dicuntur; id enim absq; dubio multiplex est, cui plura opponuntur, quemadmodum graue, cui & leue, & acutum opponitur. 2 At sicco opponitur humidum iam definitũ, & vdum, seù madefactum in superficie, 3 humido autẽ tum perfectum opponitur siccum, tum id, quod concretum est, ergo tam humidum, quam siccum multipliciter dicuntur. 4 Certum autem est omnia sicca, & omnia humida ad primum humidum, & primum siccum antea definita reduci. 5 Et primo quidem humidum pro vdo vsurpatur, quod alienam in superficie humiditatem habet, vt lapis aspersus aqua humidus dicitur: huic autem humido opponitur siccum, quòd talis priuationẽ humiditatis inuoluit. 6 Præterea humidum pro irrigato sumitur, quod alienam, & in superficie, & in profundo humiditatem continet, vt lutum. 7 Atq; huic humido opponitur siccum, quod tali humiditate caret. 8 Quare manifestum est, & vdum, & irrigatum à primo humido, & ea, quæ opponuntur sicca à primo sicco dependere.

1 Idem & de alio quoq; humido, & con-

concreto iudicium est. Id enim humidum dicimus, quod propriam in profundo humiditatem habet, quæ vi caloris in lucem educta sit, vt in liquefactis metallis apparet; 2 id verò concretum vocamus, quod propriam in profundo humiditatem abſconditam habet, vt in concretis metallis patet, quæ apta ſunt liqueſcere ob latentis eductionem humiditatis. 3 Ex quibus patet hoc humidum, & hoc ſiccum eſſe qualitates, quę à primo humido, & primò ſicco proueniunt. 4 Ex his manifeſtum eſt ad quatuor aſſignatas qualitates actiuas, & paſſiuas, omnes alias qualitates reduci, & ab ijs tamquam à prioribus cauſis dependere. 5 Nec verò arbitrandum eſt harum qualitatum numerum ad minorem adhuc redigi poſſe, ita vt ex his duæ ad alias duas reducantur. 6 Neque enim ad calidum refertur humidũ, aut ſiccum, frigida cum ſint aqua, & terra, 7 nec calidum, aut frigidum ad humidum, quoniam ſiccus eſt ignis, ac terra, 8 nec frigidum ad ſiccum, aut ſiccum ad frigidum, cum ſiccus videatur ignis, humida verò aqua, 9 nec calidum ad ſiccum, aut ad frigidum redigitur humidum, propterea quod aer calidus, & humidus exiſtat. 10 Quapropter neceſſe eſt has omnes quatuor primas qualitates dici, eaſque dignas eſſe, quæ ele-

mentorum

midum enim eſt, quod habet propriam humiditatem in profundo:

2 congelatum autem priuatum hac.

3 Quapropter, & horum erit hoc quidem ſicci, illud autẽ humidi.

4 Manifeſtum eſt igitur, quod omnes aliæ differentiæ reducuntur ad primas quatuor:

5 Hæ autem non amplius in minores:

6 neq; enim calidum, quod humidum, vel quod ſiccum

7 neque humidum quod calidum, aut quod frigidum.

8 nec frigidum, & ſiccum, nec ſub inuicem,

9 nec ſub calido, & humido ſunt.

10 Quapropter neceſſe eſt quatuor eſſe has.

mentorum formæ, ac principia sint, quatenus ad mixtorum constitutionem corporum diriguntur. Eas enim ex sensibilibus, ac tangibilibus qualitatibus elementorum principia statuere consentaneum videtur, quæ omnium primæ sint, & ad quas omnes aliæ reducantur.

His de primarum numero qualitatum, quæ elementorum formæ, ac principia sunt, determinatis, quotnam rerum elementa statuere oporteat, ex harum combinatione qualitatum inuestigare necesse est.

1 Quoniam igitur quatuor sunt primæ qualitates, quibus corpora simplicia mixtorum elementa fiunt, harum autem combinationes qualitatum sex tantummodo possibiles sunt, 2 atque oppositæ coniungi qualitates, propriũque seruare actum, & perfectionem simul existentes nequeunt, non enim calidum cum frigido, aut humidum cum sicco esse, ac iungi potest: 3 quatuor ex necessitate primarum combinationes qualitatum erunt, calidi, & sicci, calidi, & humidi, frigidi, & sicci, humidi, & frigidi. 4 Quamobrem iure optimo a quatuor simplicia erunt corpora, quæ in rerum mixtione apparent ignis, aer, aqua, & terra primarum quatuor combinationes qualitatum nacta.

Tex. 16.

1 Quoniam autem quatuor elementa sunt, ipsorum autẽ quatuor sex coniugationes,

2 contraria autem non nata sunt coniungi, calidũ enim, & frigidum, sic idem, & rursus humidum, & siccum impossibile est,

3 manifestum est quod quatuor erunt elementorũ coniugationes calidi, & sicci calidi, & humidi, & rursus frigidi, & sicci, & humidi, & frigidi.

4 Et secuta sunt secundum rationem simplicia apparentia corpora, & ignem, & aerem, & aquam, & terram.

a S. Thomas.

Ignis

5 Ignis enim calidus, & ſiccus eſt, aer calidus, & humidus, cum ex genito vi caloris vapore prodeat, aqua frigida, & humida, terra autem frigida, & ſicca, 6 vt cum aliqua ratione ſingulis corporibus primis diſtribuantur formæ, ac principia, ſicq; rationi eorum conſentiat numerus.

Sed quaternarium elementorum numerum haud excedi, & oppoſitis eſſe diſtincta qualitatibus elemẽta, veterum auctoritate confirmari poteſt.

1 Omnes enim, qui ſimplicia corpora eſſe rerum elementa dicunt, alij quidem vnum, alij duo, alij tria, alij quatuor inuehunt elementa. 2 Quicumque igitur vnum dumtaxat aſſerunt elementum, atq; ex eo condenſato, ac rarefacto gigni omnia cenſent, duo rerum actiua ſtatuunt principia, rarum, & denſum, aut calidum, & frigidum. 3 Hæc enim ſuapte natura agũt, atq; ijs vnum veluti materia ſupponitur elementum.

1 Qui autẽ duo elementa eſſe aiunt, quemadmodum Parmenides ignem, & terram, quæ interiacent aerem, & aquã ex horum effici mixtione raritate, ac denſitate media inquiunt.

1 Eodem modo, & qui tria eſſe rerum affirmant principia, vt Plato in Sophiſta, medium quoddam aſſerunt elementum ex duorum mixtione genitum.

5 Ignis enim calidus, & ſiccus eſt, aer autem calidus, & humid⁹, velut euaporatio enim aer, aqua autem frigida, & humida, terra autem frigida, & ſicca.

6 vt rationabiliter diſtribuantur differentiæ primis corporibus, & multitudo eorum ſit ſecundum rationem.

Tex. 17.

1 Omnes enim qui ſimplicia corpora elementa faciunt, hi quidem vnum, hi autem duo hi autem tria, hi autem quatuor faciunt.

2 Quicumq; igitur vnum ſolum dicunt eſſe, deinde denſitate, & raritate alia generant, his contingit duo facere principia, & rarum, & denſum, aut calidum, & frigidũ.

3 Hæc enim, quæ operantur, vnum ſupponitur quemadmodum materia.

Tex. 18.

1 Qui autem ſtatim duo faciũt, vt Parmenides ignem, & terram, intermedia mixturas faciunt horum, vt aerem, & aquam.

Tex. 19.

1 Similiter autem, & qui tria dicunt, quemadmodum Plato in diuiſionibus, medium enim mixturam facit.

1 Et fere eadem dicunt, & qui duo, & qui tria dicunt,

3 præterquā quod hi quidem in duo diuidunt medium,

4 hi autem vnum solum faciunt. Quidam autem, & mox quatuor dicunt vt Empedocles, congregat autē hęc in duo, igni enim omnia alia opponit.

tum. 2 Atq; in eo consentiunt, qui duo, & qui tria statuunt elementa, quod ex principiorum commixtione effici medium putant. 3 Differunt verò, quod hi quidem medium esse duplex aiunt, idq; inter principia minime collocant, hi autem vnum tantummodo inuehunt medium, atq; rerum materiale principium esse dicunt. 4 At quidam, vt Empedocles, esse quatuor elementa censent, hæc autem in duo redigunt, nam igni calido tria alia elementa frigida opponunt.

Obijcies primo, ignis hic inferior, & glacies ob caloris, & frigoris excessum iure dici elementa debent. At quo modo fieri id potest, si ob eundem qualitatum excessum, ex ijs nihil gigni aptum est?

Tex. 20.

1 Non est autem ignis, & aer, & vnumquodq; prædictorū simplex, sed mixtum.

2 Simplicia autem talia quidem sunt, non tamen eadē.

3 vt quod simile igni est, igneum, non ignis, & quod aeri, aereum, similiter autem, & in alijs.

1 Respondeo ignem, & aerem, aliaq; nostris obuia sensibus corpora, nec simplicia, nec vere elementa esse, sed mixta, atque impura, cum excessum, quem in eorum qualitatibus cernimus, non ratione graduum, sed in operando solum ob materiæ densitatem obtineant. 2 Atq; simplicia quidē corpora, & elementa his secundum propriam substantiam accepta similia sunt, non tamen prorsus eadem, haudquaquam debitis, ac naturalibus affecta qualitatibus. 3 Quare inferior hic noster ignis quāquā similis

ſimilis puro exiſtat igni, haud ignis, ſed igneum quid potius dicitur, & id, quod puro aſſimilatur aeri, quid aereum vocatur, idemq; & in alijs contingit.

[1] Etenim ignis, quem hic tractamus, exceſſus caloris eſt, quemadmodum, & glacies frigoris. [2] Exarſio namq; inferiori huic igni competens, & congelatio glaciei propria quidam in operādo exceſſus videntur, illa quidem caloris, hæc autem frigoris. [3] Quamobrem ſi glacies humidi, & frigidi cōgelatio eſt, ignis verò calidi, & ſicci exarſio, neq; ex igne, neq; ex glacie gigni quicquam poterit. Ex quibus manifeſtum eſt, etſi glacies, & inferior hic ignis qualitatum in operando exceſſum obtineant, ſimpli plicia tamen haud corpora, vereque elementa eſſe, quibus excellentes duntaxat ob gradus ſuapte natura qualitates inſunt.

Tex. 21.

1 Ignis autem eſt ſuperabundantia caliditatis, quemadmodum, & glacies frigiditatis:

2 Congelatio enim, & exarſio ſuperabundantiæ quædam ſunt, illa quidem frigiditatis, hæc autem caliditatis.

3 Si igitur glacies eſt congelatio humidi, & frigidi, & ignis erit exarſio calidi, & ſicci, ideo nihil ex glacie generatur, neque ex igne.

Obijcies ſecundo, aerem quandoq; ſentimus frigidum, & quandoq; etiam ſiccum, cum & ab eo refrigerentur corpora, & exſiccentur, id ergo falſum videtur, quod ſupra dictū eſt aerem ſuapte natura humidum, & calidum eſſe.

[1] Reſpondeo quatuor cum ſint corpora ſimplicia, & elementa ſingulis duobus vnicam differentiam loci competere. [2] Etenim ignis, & aer in eo, qui ſurſum exiſtit, loco inſunt, [3] terra au-

Tex. 22.

1 Exiſtentibus autem quatuor ſimplicibus corporibus vtrūque duorum vtriuſque locorum eſt:

2 Ignis enim, & aer, eius, qui ad terminum fertur:

3 terra autem, & aqua eius, qui ad medium.

tem; & aqua in eo, qui deorsum, residet. 4 Atque extrema quidem elementa vt ignis, & terra sincera magis, ac pura sunt, 5 media verò, vt aer, & aqua minus pura, ideoq; mixta potius, quam simplicia sunt, proprijs, ac naturalibus haud penitus affecta qualitatibus. 6 Vtraq; autem elementa vtrisque opponi videtur. 7 Igni enim opponitur aqua, aeri terra, propterea quod oppositis hæc sint qualitatibus prædita elementa. Quamobrem mirum non erit, si aer in medio extremorum, atq; oppositorum elementorum existens aquæ frigiditate, ignisq; siccitate afficiatur, & & ab eo statu deficiat, in quo ipsum constitutum superius considerauimus.

4 Et extrema quidem, & sincera ignis, & terra,

5 media autem, & mixta magis aqua, & aer.

6 Et vtraq; vtrisque cōtraria; 7 Igni enim cōtraria aqua, aeri autem terra, hæc enim ex contrarijs passionibus constituta sunt.

Obijcies tertio, si qualitates elementorum formæ, ac principia sunt, quomodo cuilibet elemento duas tribuimus qualitates? aut quomodo pluribus eandem elementis concessimus qualitatem? etenim ignem, & aerem calidum, terram, & aquam frigidam esse diximus.

Tex. 25.

1 Sed tamen simpliciter quatuor existentia vnius vnumquodq; est:

2 Terra enim sicci magis, quā frigidi, aqua autem frigidi magis, quam humidi, aer au-

1 Respondeo, cum elementa quatuor sint in vnoquoq; elemento magis præcipuam vnam, magisq; illius naturę affinem, atque intimiorem esse qualitatem, quam alteram, si in ordine ad mixtionem efficiendā cōsiderentur. 2 Terra namque sicci magis, quam frigidi est, difficul-

difficultatem recipiendi ob alio terminos maxime obtinens, aqua frigidi magis, quam humidi, insignem refrigerendi vim habens, aer magis humidi, quā calidi, summam recipiendi ab alio terminos facilitatem nactus, ignis autem calidi magis, quam sicci, vi calefaciendi, attenuandiq; maxime præditus.

tem humidi magis, quàm calidi, ignis autem calidi magis, quam sicci.

1 His de numero elementorum determinatis, quoniam in superioribus libris definitum est corpora simplicia, & elementa ex se inuicem gigni, ac mutari apta esse, quemadmodum, & ipsa experiẽtia docet,[2] (neque enim alteratio esset,[a] quæ ad tangibiles qualitates pertinet, itàque dissipat eas, vt destrui substantiam proprijs denudatam formis, ac interire necesse sit) 3 id omnino inquirendum videtur quomodo inuicem transmutentur elementa, & vtrum quoduis gigni ex quouis possit, an verò id quidem alijs competat, alijs autem non. 4 Et sanè transmutari omnia viciſsim elementa posse manifestum est. 5 Nam omnis generatio ex contrarijs in contraria fit, at elementa omnia inter se contrarietatem habent, cum eorum constitutiuæ differentiæ contrariæ sint, omnia igitur elementa ex se inuicem gigni, ac mutari apta sunt. Minor patet,[6] quædam enim elementa contrarias ambas

Tex. 24.

1 Quoniam autem determinatum est prius quod simplicibus corporibus est ex se inuicem generatio, simul autẽ, & secundum sensum videntur generata,

2 non enim esset alteratio, secundum enim ipsius tactus passiones alteratio est,

a *Philoponus*.

3 dicendum est quis modus ad inuicem transmutationis, & vtrum omne ex omni generari poſsibile sit, an hæc quidem poſsibile, hæc autem impoſsibile.

4 Quod igitur omnia natã sint ad inuicem transmutari manifestum est.

5 Generatio enim in contraria, & ex contrarijs, elementa autem omnia habent contrarietatem ad inuicem, quia differentiæ sunt contrariæ.

6 His enim ambæ contrariæ, vt igni, & aquæ, illud enim siccum, & calidum, hoc autẽ frigidum, & humidum.

obtinent qualitates, quemadmodum ignis, & aqua, propterea quod siccus, & calidus ignis, humida verò, & frigida existat aqua; 7 quædam autem alteram dumtaxat contrariam qualitatem habent, vt aer, & aqua, etenim aer calidus, & humidus est, aqua vero frigida, & humida, idemque, & in alijs elementis accidit. 8 Quapropter manifestum in vniuersum est, quoduis elementum ex quouis gigni, ac fieri posse. 9 Iam quo pacto ex omnibus omnia fiant singillatim percipere haudquaquam difficile erit.

7 illis autem altera solum vt aeri, & aquæ, illud enim calidum, & humidum, hoc autem frigidum, & humidum.

8 Quapropter vniuersaliter quidē manifestum est, quod omne ex omni generari aptū est.

9 Iam autem secūdum vnum quodque non difficile est videre quomodo qu idem omnia ex omnibus erunt.

Tex. 25.

1 Aduertendum autem est, cum ex vnico elemento vnius generatio fit, quandoq; facilem, & celerem generationem, quandoque verò difficilem, ac tardam accidere. 2 Quæcumque igitur elementa symbola sunt, eandemque specie qualitatem habent, celerius, ac facilius ad inuicem transmutantur, 3 quæcumque verò dyssimbola existunt, ambasque specie distinctas qualitates obtinent, difficiliorem, ac tardiorem mutationem patiuntur. Manifesta ratio est, 4 nam facilius est superare vnum, quam duo, at cum symbola transmutantur elementa, vnica dumtaxat qualitas expugnanda est, duæ autem superandæ qualitates sunt, cum in dyssimbolis transmutatio elementis fit, ergo

1 Differt autem ipso citius, & tardius, & facilius, & difficilius.

2 Quæcumq; enim habent cognationem ad inuicem, velox horum transmutatio est,

3 quæcumque autem non habent, tarda;

4 quia facilius est vnum, quā multa transmutare.

go facilior, ac celerior mutatio est, quæ inter elementa symbola, quam quæ inter dyssimbola contingit. Hæc ratio eo innititur fundamento, [a] quod maior inter elementa symbola ob vnius similitudinem qualitatis proportio, & sympathia est, quam inter dyssimbola, quæ ambas dissimiles qualitates obtinent. Sic enim ob sympathiam minus elementa symbola resistunt, minusque pugnant, & facilius proinde, ac celerius transmutantur, dyssimbola verò ob antypathiam resistunt magis, magisq; pugnant, & difficiliorem, tardioremque mutationem reddunt. Hæc in ipsis elementis patent. [5] Nam ex igne quidem fit aer altera dumtaxat qualitate mutata, ignis enim calidus, & siccus, aer autẽ calidus, & humidus est. [6] Quare si in igne existens siccum ab aeris humido corrumpatur, calido iuncto humido fiet aer. [10] Rursus ex aere gignetur aqua, si ab aquę frigido aeris destruetur calidum, aer enim calidus, & humidus est, aqua verò frigida, & humida. [8] Quare transmutato dumtaxat calido existet aqua. [9] Eodem modo ex aqua fit terra atq; ex terra ignis, hæc enim ambo elementa in eadem conueniunt qualitate, cum frigida, & humida sit aqua, terra autem frigida, & sicca. [10] Quare expugnato aquæ humido interibit aqua, atque

a S.Thomas]

5 Vt ex igne quidem erit aer, altero trāsmutato, illud enim erat calidum, & siccum, hoc autem calidum & humidū.

6 Quapropter si vincatur siccum ab humido erit aer.

7 Rursus autem ex aere aqua erit si vincatur calidum à frigido, illud enim erat calidū, & humidum, hoc autem frigidum, & humidum.

8 Quapropter transmutato calido erit aqua

9 Eodem quoq; modo ex aqua, terra, & ex terra ignis, habent enim ambo ad ambo cognationem, aqua enim humidum, & frigidum, terra autẽ, frigidum, & siccum

10 Quapropter victo humido terra erit.

11 Et rursus quoniã ignis quidem siccus, & calidus, terra autem frigida, & sicca, si corrumpetur frigidum ignis erit ex terra.

12 Quapropter manifestũ est, quod circularis erit generatio in simplicibus corporib. & facillimus hic modus tran mutationis, quia cognatio existit in ijs, quæ consequenter.

atque terra fiet. [11] Item quia calidus, & siccus ignis est, frigida vero, & sicca terra, ipsius corrupto frigido, ex terra existet ignis. [12] Quamobrem manifestum est, cum ex quouis elemento gignatur quoduis, circularem esse simplicium generationem corporum, huncq; transmutationis modum facillimũ contingere ob sympathiam, & conuenientiam, qua in circulum disposita elementa sese mutuo respiciunt.

Tex. 26.

1 Ex igne quoque aquam & ex aere terram, & rursus ex aqua, & terra, aerem & ignẽ contingit quidem generari, difficilius autem quia pluriũ est transmutatio.

2 Necesse enim est, si erit ex aqua ignis, corruptum esse, & frigidum, & humidum.

3 Et rursus si ex terra aer, corruptum esse, & frigidum & siccum.

4 Similiter autem si ex igne & aere aqua, & terra necesse est ambo transmutari.

5 Hæc igitur tardior generatio est.

[1] At elementa, quæ omnes oppositas qualitates obtinent, difficiliorem, tardioremque mutationem subeunt, vt cum ex igne fit aqua, ex aere terra, & rursus ex aqua, & terra ignem, & aerẽ gigni accidit. Tum enim plures sunt expugnandæ qualitates, quæ maiorem efficiunt resistentiam ob antipathiam, & contrarietatem, qua pugnantia vicissim opponuntur elementa. [2] Sic igitur si ex aqua fiat ignis, & frigidum, & humidum corrumpi necesse est, [3] itemque si ex terra gignatur aer, & frigidum, & siccum destrui oportet. [4] Eodem modo si ex igne, & aere aqua, & terra fiant, ambas quoque dissipari qualitates accidit. [5] Quare difficilior, ac tardior efficitur mutatio.

Tex. 27.

1 Si autem vniuscuiusq; alterum corruptum fuerit, facilis quidem erit, non autem in se inuicem transitus.

[1] Verum cum dyssimbola inter se elementa pugnant, atque altera in ambobus interit qualitas, facilis quidem transmu-

transmutatio accidit, sed nullum in ea ex pugnantibus elementis in aliud transit. 2 Quare tertium quoddam elementum gignitur, & ex ignis quidem, & aquæ mutuo congressu, terra, aut aer, ex aeris verò, ac terræ certamine ignis, aut aqua resultat. 3 Cum enim aquæ frigidum, & siccum ignis intereunt, ex humido aquæ, & ignis relicto calido necessario prodit aer, qui suapte natura calidus, & humidus est. 4 Cum vero ignis calidum, & aquæ destruitur humidum, remanente sicco ignis, & aquæ frigido oritur terra, quæ frigida, & sicca est. 5 Eodem modo ex aere, & terra, ignis, & aqua fiunt. 6 Cum enim aeris calidum, & terræ fuerit corruptum siccum gignitur aqua, propterea quod aeris humidum, ac terræ permaneat frigidum. 7 Cum autem aeris humidum, terræque interierit frigidum, oritur ignis, quandoquidem aeris calidum, ac terræ siccum maneant, quæ propriæ ignis competunt naturæ.

1 Atque hæc ignis generatio præter quamquod eam testantur omnes, vel ipsa experientia in ijs, quæ comburuntur, lignis patet. 2 Etenim flamma, quæ ex eorum combustione emergit, maxime ignis est, hæc autem accensus, exardensque videtur fumus, atque ex terra,

2 Sed ex igne quidē, & aqua erit terra, & aer, ex aere vero, & terra ignis, & aqua.

3 Quando enim aquæ corruptum fuerit frigidum, ignis autem siccum, erit aer, relinquitur enim huius quidē calidum, illius autem humidū.

4 Quando autem ignis quidē calidum, aquæ autem humidum, terra, quia relinquitur illius quidem siccum, huius autem frigidum.

5 Similiter autem, & ex aere, & terra ignis, & aqua.

6 Quando autem aeris corruptum fuerit calidū, terræ autem siccum, aqua erit relinquitur enim illius quidē humidum, huius autē frigidum.

7 Quando enim aeris humidum, terræ autem frigidum, ignis, quia relinquitur illius quidem calidum huius autē siccum, quæ quidem erant ignis.

Tex. 28.

1 Confessa autem, & sensui ignis generatio.

2 Maxime enim ignis, & flamma, hæc autem est fumus ardens, fumus autem ex aere, & terra.

terra, & aere prodit fumus, cum huius quidem humidum, illius verò destruetur frigidum. Ex quibus manifestum est quomodo ex duobus vnicum gignatur elementum, si haud quidem eleméta, vt actu in hac rerum vniuersitate existunt, sed vt propriam obtinent naturam abstracte consideremus.

Tex 29.

1 In ijs autem quæ consequẽter sunt, non contingit, corrupto in vtroq; a'tero elementorum factum esse transitum in vllum corporum,

[1] At verò in his elementis, quæ deinceps sunt posita in vniuerso, eandemque specie qualitatem obtinent, ea minime transmutatio contingit, qua ex duobus elementis altera in vtroque desinente qualitate quoddam aliud tertium gignitur elementum. [2] Etenim quæ transacta pugna in ambobus elementis remanent qualitates, aut eædem sunt, aut oppositæ: [3] at ex his qualitatibus oriri elementum nequit, ergo ex mutuo inter symbola elementa congressu tertium haudquaquam elementum gigni potest. [4] Minor patet, quia si ignis corrupto sicco, aerisque desinente humido in ambobus elementis relinquitur calidum, nullum profecto resultabit elementum, quod binas suapte natura sibi qualitates vendicat. [5] Si verò in vtrisque existens elementis calidum intereat, oppositæ remanebunt qualitates humidum, & siccum, ex quibus vlla effici temperies nequit ad elementi constitutionem requisi-

2 quia relinquntur in ambobus aut eadem, aut contraria.

3 Ex neutro autem contingit generari corpus,

4 vt si ignis quidem corruptũ fuerit siccum, aeris autem humidum, relinquitur in ambobus calidum.

5 Si autem ex vtroq; calidũ, relinquuntur contraria siccum, & humidum.

quisita. 6 Idem & in symbolis alijs elementis contingit; quādoquidem in his, quæ sese deinceps sequuntur eadem specie inest qualitas, altera autem opposita. 7 Quamobrem manifestum est quæ in se inuicem transmutantur elementa, altera dumtaxat desinente qualitate gigni, quæ verò ex duobus pugnantibus emergunt, binis intereuntibus qualitatibus gigni.

1 Ex his igitur, quæ dicta sunt, quoduis elementum ex quouis gigni, & quo pacto id accidit clarissime patet.

1 Sed vt mutuæ permutationis elementorum veritas lucidior, magisque constans appareat, a quænam ijs subijciatur materia iterum speculandum est. 2 Quidam igitur aquam, aut aerem, aut aliud quidpiam ex elementis eorum mutationi substerni aiunt. Hoc autem si verum est, aut horum vnum esse materiam oportet, aut duo, aut plura. 3 Vnum itaque ex elementis, vt aerem, aut aquam, aut ignem, aut terram communem omnium materiam esse impossibile est. 4 Nam si aer actu existens, & immutabilis, vt propria insit materia, potius alteratio, quàm generatio in elementis facta mutatio erit in contraria enim hæc mutatio tendit, atque in actu existente subiecto fit. 5 Præterea ignis, aer, & aqua differunt, distin-

V

6 Similiter autem, & in alijs, in omnibus enim ijs, quę per consequentiam, inest hoc quidem idem, illud autem contrarium.

7 Quapropter simul manifestum est quod quę ex vno in vnum transeunt, vno corrupto generantur, quæ autē ex duobus in vnum, pluribus.

Tex. 30.

1 Quod ergo omnia ex omni generantur, & quando ad inuicem transitus fit, dictū est.

Tex 31.

1 Sed tamen adhuc, & sic considerabimus de eis.

a *S. Thomas.*

2 Si enim est naturalium corporum materia, vt etiam videtur quibusdam aqua, & aer, & quæ talia sunt, necesse est, aut vnum esse, aut duo hæc, aut plura.

3 Vnum itaq; omnia esse nō est possibile, vt aerem omnia aut aquam, aut ignem, aut terram, siquidem transmutatio in contraria.

4 Si enim erit aer, siquidem permanet, alteratio erit, sed non generatio.

5 Simul autem neq; ita videtur, vt aqua sit simul, & aer, aut aliud quodcunq;

6 Erit igitur aliquà contrarie tas,& differentia, cuius habebit aliquam alteram particulam ignis,vt caliditatem.

distinctamque habent naturam, 6 quare aliquam oportet esse contrarietatem, & differentiam, penes quam eorum sumatur distinctio, atque huius quidem contrarietatis alteram partem vnum possidebit elementum, alteram autem aliud, vt si contrarietas sit calidi, & frigidi inerit igni calidum, frigidum autem aeri. Cum ergo inter hæc transmutatio elementa fit, permanente aere, ipsius quoque permanet frigidum, sed facta in ignem mutatione, & ipsius inesse calidum oportet, ergo simul contraria sunt calidum, & frigidum; quod tamen absurdum, & impossibile est. 7 Nec vero dicendum est tum ex aere fieri ignem, cum idem existens aer calidus fit. 8 Ignis enim generatio alteratio esset, in accidentibus dumtaxat mutatione facta: at id asserere inconueniens est. 9 Eodem modo si ex igne calido fiat aer, in contrarium transmutatio erit, 10 quamobrem aeri contrarium inerit, & frigidum quid aer ex necessitate erit. 11 Non igitur fieri potest, vt ex aere facto calido existat ignis proprium enim, ac naturale frigus seruabit ignis, sicque opposita simul inerunt calidum, & frigidum. 12 Ex quibus manifestum est quid aliud subiectũ idem existens elementorum transmutationi subijci, atque aliam rebus omnibus

7 Sed tamẽ nec ignis erit aer calidus.

8 Alteratio enim tale,& non videtur.

9 Similiter autem rursus,si erit aer ex igne calido,in contrarium transmutatio erit.

10 Inerit igitur aeri hoc, & aer erit frigidum aliquid.

11 Quapropter impossibilẽ est ignem aerem calidum esse, simul enim idem calidum,& frigidum erit.

12 Aliud aliquid igitur,præter ambo,idem erit,& aliqua alia materia communis.

bus materiam substerni, quæ cum omnia poteſtate ſit, in ea tranſmutari ſuapte natura queat. 11 Eadem verò, quæ aerē elementum rerum non eſſe probat ratio, & nullum quoq; ex alijs elementis eſſe materiam, ex qua omnia fiant, neceſſario conuincit.

11 Eadem autem eſt ratio de omnibus, quod non eſt vnū horum, ex quo omnia.

Tex. 32.

1 Verum & id falſum omnino eſt rerum materiam aliud quippiam eſſe corpus ab elementis ſeiunctum, veluti quoddam inter aerem, & aquam, aut aerem, & ignem medium, his quidem craſſius, illis verò tenuius exiſtens. 2 Nam ſi medium ſit corpus inter aerem, & ignem, ex neceſſitate aer, aut ignis erit, cum proprijs, ac naturalibus eorum affectionibus, atque ſi nec aer, nec ignis eſt, proprio ignis calido, proprioque aeris humido deſtitutum erit. 3 At cui priuatio alicuius ineſt, & oppoſitum quoque ineſt, cui alligata ſit priuatio, ergo frigidum, & ſiccum medio inerunt corpori, ipſumque terræ elementum conſtituent. 4 Quare nullum inter elementa medium videtur corpus infinitum, omniaque continens, ſed aut vnum ex elementis eſt, aut fictitium quid abſque vlla ratione temere confictum.

1 Sed neq; aliud aliquid præter hæc, velut medium aliquod aeris, & aquę, vel aeris, & ignis his autem craſſius, illis autem tenuius.
2 Erit enim illud aer, & ignis cum contrarietate.
3 Sed priuatio alterum contrariorum.
4 Quapropter non contingit illud ſolum eſſe vnquam vt inquiunt quidā, infinitum, & continens, ſimiliter igitur quodcumq; horum aut nullum.

Tex. 33.

1 Ex quibus manifeſtum eſt, ſi nullum ſenſibile corpus ab elementis ſeiunctum exiſtit, ea dumtaxat corporea,

1 Si igitur nullum eſt ſenſibile prius his, hæc vtiq; erunt omnia.

& simplicia elementa esse, quæ superius statuta fuerunt. ² Quare, aut ea semper manere, atque immutabilia esse oportebit, quemadmodum asseruit Empedocles, aut omnia vicissim permutari apta esse, vt certa persuadet ratio, ³ aut mutabilia quædam esse, quædam verò immutabilia, vt Plato in Timeo docuit.

2 Necesse est igitur, aut semper manentia, & immutabilia inuicem, aut quæ mutentur, & aut omnia,

3 aut hæc quidem, hæc autẽ non, vt in Timeo Plato scripsit.

Tex. 34.

1 Quod igitur transmutari inuicem necesse est, demóstratum est prius, & quod nó similiter celeriter aliud ex alio dictum est prius, quoniam habentiá quidem cognationẽ, citius generantur ex se inuicem, non habentia autem tardius.

2 Si igitur cõtrarietas vna est, secundum quam transmutátur necesse est duo esse.

3 Materia enim medium est insensibilis, & inseparabilis existens.

¹ Omnia igitur inuicem transmutari elementa oportere demonstratum prius est, atque etiam haud æque celeriter ex alio nasci aliud, quoniam quæ communem sunt nacta qualitatem, celerius ex sese mutuo oriantur, quæ verò nacta non sunt, tardius. ² Ergo si vna tantum contrarietas sit, per quam mutationem subeant, duo sint elementa necesse est. ³ Etenim materia prima, quæ singulis subest formis, & ex se pura potentia est, elementorum haudquaquam auget numerum, sed insensibilis, & ab ipsis contrarijs inseparabilis existit. ⁴ At quoniam plura videntur esse elementa, duæ vtique ad minimum contrarietates erunt. ⁵ Duæ autem cum sint contrarietates, tria dumtaxat elementa esse impossibile est; sed quatuor ex necessitate esse oportet. ⁶ Tot enim primarum combinationes qualitatum, quæ elementa constituant fieri possunt. ⁷ Sex namque cum sint, ex his

4 Quoniam autem plura videntur esse, duæ vtique erũt quæ minimæ.

5 Duabus autem existẽtibus, non possibile est tria esse, sed quatuor quemadmodum videtur.

6 Tot enim coniugationes erunt.

7 Sex enim existentibus duas impossibile est generari,

duæ

duæ, propterea quod inter sese opponantur, elementum haud vllum efficere queunt. [8] Sed de his dictum prius est.

[1] Verum quoniam ad inuicem omnia transmutantur elementa, eorum aliquod absolute primum statui non posse, ex quo immutato, ac permanente cætera fiant, ostendendum est. Nam si primum daretur, id vel vnum extremorum esset, vel vnum mediorum. [2] Vnum igitur extremorum, quæ sunt ignis, ac terra esse nequit, quoniam omnia ignis, ac terra essent. Manifesta hæc sequela est, nam id, ex quo aliquid fit, illius tota substantia est, quod fit, ex consensu Veterum, quare si ex igne, aut terra fiant omnia, ex necessitate ignis, aut terra erunt. [3] Nec verò id primum aliquod mediorum elementorum, quæ sunt aer, & aqua statuendum est, quemadmodum aiunt nonnulli ex aere fieri posse ignem, & aquam, ex aqua terram, & aerem, extrema autem, quæ sunt ignis, & terra in sese permutari amplius apta non esse. Vt igitur hæc euertatur sententia. [4] Supponendum est elementa quatenus in rectum procedunt, in infinitum progredi non posse, alioquin in eodem elemento infinitæ concedendæ essent contrarietates, vt inferius patebit. [5] Sit enim terra, T, aqua, L, aer, A, ignis, I. [6] Iam si aer, A, transf-

quia contrariæ sunt ad inuicem.

8 De his igitur dictũ est prius.

Tex. 35.

1 Quod autem quoniam transmutantur ad inuicem, impossibile est principium aliquod esse horum, aut in extremo, aut in medio ex his manifestum est.

2 In extremis igitur non erit, quoniam ignis, aut terra essent omnia, & eadem est ratio, ac si dicamus ex igne, aut terra esse omnia.

3 Quod autem neq; medium, vt videtur quibusdam, aer quidem, & in ignem transmutatur, & in aquam, aqua autem in aerem, & in terrã, vltima autem non amplius in se inuicem.

4 Oportet enim stare, & non infinitum ire hoc in rectitudine ad vtraq; infinitæ enim contrarietates in vno erunt.

5 Sit enim terra, T, aqua in quo, L, aer, in quo, A, ignis in quo, I.

6 Si ergo, A, transmutatur in

I, contrarietas erit eorum, quæ A, I:
7 sint hæc albedo, & nigredo,

8 Rursus si in L,& A, erit alia;

9 non enim idem, L,& I:

10 Sint autem siccitas,& humiditas, S, quidem siccitas, H, autem humiditas:

11 Quapropter si quidem manet album, erit aqua humida, & alba,
12 sin autem nigra erit aqua, in contraria enim transmutatio:

13 Necesse est igitur, aut nigram, aut albam esse aquam: sit itaque alba primum.
14 Similiter igitur, & ipsi I, ipsum S, inexistet siccitas.
15 Erit igitur igni transmutatio in aquam, contraria enim existit:
16 Ignis enim primum quidē niger erat, deinde autem siccus, aqua autem humida, deinde vero alba.

17 Manifestum itaque quod omnibus ex se inuicem erit transmutatio:
18 & in his, quia & terræ inerunt reliqua, & duo cognata, nigrum, & humidum, hæc enim nondum coniuncta fuerunt.

A, transmutetur in ignem, I, competet igni contrarietas inter ipsum, & aerem: 7 sit autem contrarietas hæc albedo, & nigredo, adeo vt aer sit albus, ignis vero niger. 8 Rursus quia idem aer mutatur in aquam, L, alia inter ipsum, & aquam existet contrarietas, ab ea, quam cum igne habet, distincta, 9 neq; enim idem sunt aqua, L,& ignis, I: 10 sit verò contrarietas hæc siccitas,& humiditas, & dicatur siccitas, S, humiditas, H. 11 Si igitur cum in aquam mutatur aer, quæ inerat seruatur albedo, existens humida, & alba erit aqua, 12 si verò non seruatur, sed perit, quoniam in cōtrarium mutatio est, nigra ex necessitate erit. 13 Quare, aut nigra, aut alba erit aqua; sed albam esse dicamus. 14 Eodē modo, & in igne, I, siccitas, S, inexistet, atque ob eam opponetur aquæ. 15 Erit igitur inter aquam, & ignem mutatio, propterea quod inter sese opponuntur. 16 Etenim ignis primum quidem niger erat, postea autē siccus euasit, aqua verò existebat humida, indeq; alba facta est. 17 Quapropter manifestum est omnia vicissim permutari elementa apta esse, 18 & quia terræ insunt nigredo, & humiditas, quæ in alijs haudquaquam elementis iunctæ reperiuntur, singula inuicem transmutari posse elementa patet, absque eo, quod eorum vllum sit

absolute

absolute primum, ex quo alia dumtaxat elementa fiant.

[1] At vero elementa, quatenus in rectum procedunt, in infinitum progredi non posse, vt suppositum antea est, nunc demonstrare oportet. Etenim si id contingeret, in eodem elemento infinitæ contrarietates inessent, hoc autem absurdum est, ergo in infinitum progredi, cum transmutantur elementa nequeūt. Sequela maioris probatur; [2] nam si ignis, I, cum mutatur, nec retrocedit in aerem transiens, nec orbem conficit in terram conuersus, sed in aliud quintum definit superius existens elementum vocatum, P S, contrarietatem aliā præter dictas inter ignem, I, & elementum, P S, constituere oportebit; [3] quandoquidem elementum, P S, ab inferioribus elementis, T, L, A, I, esse distinctum supponitur. [4] Sit ergo contrarietas inter ignem I, & elementum, P S, B, & M, ita vt igni insit B, & ipsi P S, insit B M. [5] Omnibus igitur elementis inferioribus T, L, A, I, inerit ipsum B, cum elementum P S, in ignem, & ignis in aerem, & aer in aquam, & aqua in terram mutari queat. [6] An vero quatuor elementa in quintum elementum mutari possint, nondum ostensum est: [7] Id autem plane constat quod si elementum P S, in aliud transmutetur elementum,

Tex. 36.

1 Quod autem in infinitum non possibile est ire, quod ostensuri ad hoc prius venimus, manifestum est ex his.

2 Si enim rursus ignis in quo I, in aliud transmutatur, & non reflectetur, vt in PS, contrarietas quædam in I, & P S, alia existet præter dictas.

3 nulli enim idem supponitur T, L, A, I, ipsum P S.

4 Sit ergo ipsi quidē I, ipsum B, ipsi vero P S, ipsum M B.

5 Ergo omnibus inexistet, T, L, A, I, transmutantur enim in se inuicem.

6 Sed hoc quidem sit nondum demonstratum:

7 Sed illud manifestum, quod si rursus, P S, in aliud, alia erit contrarietas, & ipsi P S, inerit, & I;

tum, alia inerit contrarietas,& elemento PS, & igni I, alijſque inferioribus elementis; 8 atque ſimiliter continget, ſi aliud apponetur elementum, noua enim,& inferioribus elementis contrarietas competet. 9 Quamobrem ſi in infinitum elementa procedunt, infinitas in eodem elemento contrarietates fateri cogimur. 10 At ſi hoc verum ſit, nullum vtique definiri elementum, aut ex alio gigni poterit. Neque enim infinitas exiſtentes in eo contrarietates compræhēdere, aut percurrere licebit, neque infinitarum mutatio contrarietatum perfici vnquam poterit. 11 Neceſſe autem eſt, ſi ex alio elemento aliud fieri debet, infinitas, quæ inſunt, contrarietates pertranſire. 12 Quamobrem quædam, vt extrema elementa inuicem nunquam tranſmutabuntur, infinitis medijs exiſtentibus elementis, quæ ex neceſſitate percurrit mutatio, vt ab extremo ad extremum perueniat elementum. 13 Præterea nec ex medio extremum fiet elementum, vt ex aere ignis, cum infinitæ in quolibet elemento contrarietates exiſtant, quas in permutatione deſtrui, ac interire oportet. 14 Denique omnia vnicum elementa eſſent. a Etenim omnes ſuperiorum elementorum contrarietates inferioribus competerent elementis, & quæ inferioribus inſunt

8 ſimiliter autem ſemper cum appoſitio cōtrarietas aliqua exiſtet ijs, quæ ante.

9 Quapropter ſi infinita, contrarietates infinitæ vni inexiſtent.

10 Si autem hoc, non erit, neque terminatum eſſe aliquid neq; generari:

11 Oportebit enim ſi erit aliud ex alio, tot tranſire contrarietates, & amplius plures.

12 Quapropter in aliqua quidem nunquam erit tranſmutatio, vt ſi infinita media ſint, neceſſe autem eſt, ſiquidem infinita elementa.

13 Amplius autem, neque ex aere in ignem, ſiquidem infinitæ contrarietates.

14 Fient autem, & omnia vnum, neceſſe enim omnes exiſtere in inferioribus quidem eas, quæ ſuperiorum, his autem eas, quę inferiorū.

a Philoponus.

insunt ipsis quoque superioribus conuenient, propterea quod infinitas vnumquodque sibi elementum, atque omnes proinde contrarietates vendicat. 15 Omnia igitur vnicum elementa erunt, quæ ob inexistentes inter se contrarietates differunt.

15 Quapropter omnia vnum.

Sed iam ipsum redarguere Empedoclem oportet, qui elementorum mutuã renuens permutationem in varia incidit absurda.

Tex. 35.

1 Et admirabitur non iniuria aliquis Empedoclem, quomodo proprijs consentiat dictis, cum plura elementa corporum inuehit, eorumq; permutationem ad inuicem negat, comparari tamen, & conferri mutuo elementa posse affirmat. 2 Hanc etenim clare pronunciat sententiam, dum inter se æqualia elementa esse dicit. Verum vt sibi ipsi haud consentire Empedoclem appareat, ex mutua elementorum comparatione mutuam quoque eorundem permutationem ex necessitate deduci ostendendum est. 3 Si igitur æqualia, & inuicem comparabilia sint elementa ratione quantitatis, quam obtinent, a id ex eo cõtinget, quod tanta sit portio materiæ, ac substantiæ vnius, quanta est alterius. 4 Et hoc modo vnus pugillus aquæ decem aeris pugillis confertur, quia communis vtrisque materiæ,

1 Admirabitur autem aliquis dicentes plura vno elementa corporum, vt non transmutentur inuicem, sicut Empedocles inquit, quomodo contingit eis dicere, comparabilia esse elementa.

2 Sed tamẽ dicit sic, hæc enim æqualia omnia.

3 Si ergo secundum quantũ, necesse est idem aliquid esse existens in omnibus comparabilibus, quo mensurantur.

a *Philoponus*.

4 vt si ex aquæ hemina fuerint heminæ aeris decem, idem igitur aliquid erant ambo, si mensurantur eodẽ.

ac substantiæ portio inest,ob quam sese vicissim metiri queunt. At hanc elementorum æqualitatem comprænhendere idcirco possumus, quia eorum transmutationem cernimus, atq; ex vno aquæ pugillo decem aeris pugillos fieri quotidie videmus, sic enim quæ elementis subijcitur materiam ad varias corũdem magnitudines contrahi, extendiq; putamus,ergo si ratione quantitatis æqualia sint elementa ad inuicem ea transmutari posse fateamur necesse est. Neq; enim quis elementa eadem actu esse prædita magnitudine auderet affirmare,cum certissima oppositum experientia demonstret. 5 Quod si elementa ratione quantitatis, ac substantiæ comparari nequeant, ita vt quantum ei dicatur æquale, quod ex quanto est, sed qualitatis, & potentiæ, virtutisque habita ratione conferantur; aut seruata eadem qualitatum specie comparatio fit, quia licet æqualia ob quantitatem, ac substantiam sint elementa, non quantitates, sed potentiæ, quibus agunt, conferantur, 6 vt si quæratur vtrum tantum possit infrigidare vnus pugillus aquæ, quantum possunt decem pugilli aeris; 7 aut nec habito quantitatis mẽsuræ, nec potentię, virtutisque eiusdem speciei respectu, sed attenta dumtaxat proportione, quæ inter diuersas inest quali-

5 Si autem non sic secundum quantum comparabilia, vt quantum ex quanto, sed quãtum possunt,

6 veluti si hemina aquæ æquæliter potest infrigidare, & decem aeris, & sic secũdum quantum non secundum quod quantum comparabilia, sed secundum quod possunt aliquid:

7 erit ergo, & non quanti mẽsura comparare, & potentia, sed secundum proportionẽ, verbi gratia, vt hoc calidũ, hoc album.

qualitates, vt si quæratur vtrum hoc tantum sit calidum, quantum hoc album; aut oppositis acceptis qualitatibus, quæ in eodem conueniunt genere, vt si quæratur, vtrum eodem modo sit calidus ignis, quo frigida est aqua,[8] Si igitur inter ea comparatio fiat, quæ diuersas obtinent qualitates, vt dicamus ita hoc calidum esse, sicut hoc album, qualitatum profecto similitudinem, & quantitatum æqualitatem indicabimus. At si id accidat ea, quæ conferuntur potius similia, quam æqualia dicere oportet, cum tamen id abnuat Empedocles, qui comparari sic elementa censet, vt æqualia prorsus dicantur. 9 Si verò comparentur elementa, non ob qualitatum, ac potentiarum proportionem, sed ob earumdem mensurã eadem seruata specie, tantumq; variato gradu, vt certam ignis quantitatem æqualem cum maiori quantitate aeris obtinere calorem dicamus, absurdum est, sic existentia elementa inuicem transmutari non posse. 10 Etenim qualitates eiusdem speciei, quia in eadem, & communi insunt materia, secundum magis, ac minus differunt; at quæ communem obtinent materiam transmutari vicissim queunt, ergo si elementa ob easdem magis, minusue differẽtes qualitates æqualia sunt, mutuam permuta-

X 2 tionem

8 Hoc autem, vt hoc significat in quali quidem simile, in quanto autem æquale.

9 Inconueniens igitur videtur, si corpora immutabilia existentia, non proportione comparabilia sint, sed mensura potentiarum, & eius, quod est esse æquale calidũ, aut simile ignis tantum, & aeris multiplex.

10 Idem enim plus, quia eiusdem sit generis, talem habebit rationem.

tionem ex necessitate patiuntur. Idem vero, & fatendum est, si penes contrarias comparentur qualitates, quæ in eodem suapte natura existunt subiecto. Quapropter manifestum est Empedoclem proprijs haud consentire dictis, cum transmutari posse elementa negat, eaque vicissim comparari, & æqualia esse dicit.

Tex. 38.
1 Sed neque augumentatio vtique erit secundum Empedoclem, nisi secundum additionem, igne enim auget ignem:
a Philoponus.
2 auget autem terra suum genus, æthera auter æther.
3 Hæc autem apponuntur.
4 Videntur autem non sic augeri ea, quæ augentur.

1 At vero nec ipsam tueri accretionem potest Empedocles elementorum mutuam renuens mutationem, a præter eam, quæ appositione contingit, quemadmodum ignis adiectus igni ipsum ampliorem reddit. 2 Inquit enim Empedocles: auget terra quidem proprium genus, ætheraque æther. 3 Hæc autem adijciuntur, & apponuntur. 4 Quæ verò naturæ viribus fit accretio; non hoc modo, vt prius demonstratum est accidit, sed apposito alterato alimento, & ab insita facultate in substantiam aliti conuerso.

Tex. 39.
1 Multo autem difficilius est eidem tradere de generatione secundum naturam.
2 Ea enim, quæ generentur secundum naturam, omnia fiunt, aut semper, aut vt multum;
3 ea autem quæ extra ipsum semper, & multum à casu, & à fortuna.
4 Quenam igitur causa existit huius, ex homine hominé, aut semper, aut vt pluri-

1 Sed maiorem difficultatem habet Empedocles in naturali rerum ortu, atque interitu explicando. 2 Nam ea, quæ viribus naturæ gignuntur, aut semper, aut frequenter eodem fiunt modo; 3 quę verò nec semper, nec frequenter accidunt, à casu, & fortuna procedunt. 4 Quam igitur causam reddet Empedocles ob quam ex homine semper, aut fre-

frequenter homo fiat, atque ex frumento quidem frumentum, minime autem nascatur oliua? Neque enim elementorum congregatio est, qua rerum generationem fieri dicit, quando quidem ea casu, ac temerè contingat, raroque eadem fiat.

mum, & ex frumento fr mẽ tum, sed non oliuam?

1 Præterea quo modo ex fortuito elementorum concursu os, aliaque animalis membra certam, ac determinatam compositionem sortiuntur? 2 Neque enim ijs, vt accidit, coeuntibus naturalia efformantur membra, quibus ipsum constat animal, sed aliqua ratione, & causa naturali opus est, quæ admixta regat elementa, & ad certam perpetuò consequendam formam deducat. 3 Quæ igitur horum causa est, si nec ignis, nec terra, cum simul coeunt, determinatã sortiri mixtionem queunt, ob quam hoc, aut illud animalis oriatur membrum?

Tex. 40.

1 An et si ita compositum fuerint os.

2 Non enim, vt contingit, cõuenientibus aliquid generatur, quemadmodum ille inquit, sed ratione aliqua.

3 Quæ igitur horum causa? non enim ignis, aut terra.

1 Nec verò arbitrandum est concordiam, & discordiam esse causas determinatæ proportionis, quam animalium sunt nacta membra. 2 Nam concordia suapte natura congregat, & vnit elementa, eadem verò seiungit, ac separat discordia. 3 At certa, ac determinata vniuscuiusq; rei proportio, nec elementorum congregatio, & mixtio est, nec eorundem separatio, quemadmodum

Tex. 41.

1 At vero neque amicitia: neque lis.

2 Congregationis enim solũ illa, hæc autem segregationis causa.

3 Hoc autem est substantia, quæ vniuscuiusq; sed non solum mixtio, & fœdus mixtorum quemadmodum ille inquit.

modum censet Empedocles, sed forma, ac substantia est, sub qua refracta, ac temperata continentur elementa, concordia igitur, & discordia proportionis causæ non sunt, quæ animalium competit membris. 4 Etenim elementorum congregatio, & mixtio nullam certam, ac determinatam respicit causam, sed ipsam dumtaxat fortunam, & casum, 5 quandoquidem vniantur simul, atque vt contingit, misceantur elementa: vnde concordiam, & discordiam, vt proprias habere causas potest. 6 Eorum autem, quæ suapte natura existunt, certamque proportionem habent, causa determinata est, atque hæc propria vniuscuiusque natura, & forma videtur, qua similis gignitur forma, similisque rerum efficitur proportio. 7 De hac verò causa, & natura nihil dicit Empedocles, cum ea tamen vniuscuiusque rei bonum, & perfectio sit, 8 sed ipsam tantummodo mixtionem laudat, quasi per eam consistat mixtum, propriumque sit nactum finem. 9 Atque etiam defecit Empedocles asserens elementa segregasse discordiam, mundumque effecisse, quem Deum vocabat, similiter elementa, quæ mundo sunt priora Deos appellans. Hanc enim Deorum congregationem potius facere concordia debuisset, quàm discordia,

4 Fortuna autem in his nominatur, sed non ratio.

5 Est autem mixta esse, vt contingit.

6 Natura enim existentiū causa est ita se habere, & vniuscuiusque natura hæc est,

7 de qua nihil dicit: nihil igitur de natura dicit: sed tamē bene hoc, & bonum,

8 hic autem mixtionem solū laudat.

9 Quamuis & elementa segregat non lis, sed amicitia, quæ natura priora sunt Deo: Dij autem, & hæc.

dià; quæ suapte natura mala, ac perniciosa videtur.

[1] Verum & de motu leuiter, ac diminute loquutus est Empedocles. [2] Neq; enim satis est concordiam, & discordiam principia esse motus affirmare, nisi hæc concordiæ sit ratio, & natura, vt certum, ac determinatum efficiat motum, idq; etiam discordiæ competat, vt definito cieat motu. [3] Quamobrem hoc, aut definire, aut supponere, aut exactè, vel leuiter, vel alio quodam modo demõstrare oportebat, cum ea tantum sit ratio concordiæ, & discordiæ, vt motum aliquem in vniuersum efficiant.

[1] Præterea corpora naturalia violentia, & natura, & præter naturam mouentur, quemadmodum ignis suapte natura fertur sursum, violentia autem deorsum, [2] id verò, quod violentia contingit, ei quod accidit natura opponitur: [3] at violentia cieri corpora videmus, [4] ergo & natura quoque ferri oportet, quandoquidem oppositorum existente vno, & aliud ex necessitate esse videatur. [5] Quæro igitur ab Empedocle vtrum concordiæ motus naturalis, an violentus sit? [6] Etenim terram sursum ferri quemadmodum & ignem deorsum violentia contingit, idque potius quædam secretio, quam vnio, & con-

Tex. 42.

1 Amplius autem de motu dicit simpliciter.

2 Non enim sufficit dicere quod amicitia, & lis mouent, nisi hoc erat amicitiæ esse quod motu tali, liti autem tali.

3 Oportebat igitur, aut definiuisse, aut supposuisse, aut demonstrasse, aut acriter, aut leniter, aut alio quodam modo.

Tex. 43.

1 Amplius autem quoniam vi dentur, & vi, & præter naturam moueri corpora, & secũdum naturam, vt ignis superius quidem non vi, inferius autem vi,

2 ei autem quod vi, id quod secundum naturam contrarium est,

3 est autem vi moueri,

4 est igitur, & secundum naturam moueri.

5 Hoc igitur amicitia, mouet, an non?

6 E contrario enim est terrã superius, & segregationi assimilatur.

congregatio videtur. At elementa hoc fere modo vniuntur, & coalescunt, vt enim id assequantur, & deorsum ferri ignem, & sursum cieri terram necesse est. Quare cum vnio sit concordiæ effectus annuente Empedocle, motus, quem gignit concordia violentus, & secretioni similis erit, [7] ideoque potius naturalis motus causa discordia, quam concordia existet, per eam secretis elementis, sursumque lato igne, ac deorsum terra mota, [8] atque ob hanc causam potius concordia præter naturam erit, quàm discordia. Hæc igitur cum ita sint, manifestum est diminute Empedoclem de motu loquutum fuisse, propterea quod motus proprias nequa quam assignet causas. [9] Quod si concordia, & discordia motus principia non sunt, alia minime principia asserente Empedocle, nec vllus naturalium corporum motus, nec vlla quies erit. [10] Hoc autem absurdum esse cuilibet manifestè patet.

[1] Porrò minime constans videtur Empedocles in explicãda motuum causa. Etenim quandoque asserit elementa segregante discordia ad propria loca ferri, quandoque verò ignem sursum, non à discordia, sed à fortuna, & casu ferri dicit. Sic enim inquit.

7 Et magis lis est causa eius, qui secundum naturam motus, quam amicitia.

8 Quapropter, & omnino pręter naturam amicitia erit magis.

9 Simpliciter autem, nisi amicitia, aut lis mouet, eorum corporum nullus motus est, neq; quies,

10 sed inconueniens.

Tex. 44

1 Amplius autem, & apparet quod mouentur, segregauit enim lis, latus autem fuit superius ignis, non à lite sed quandoq; quidem inquit, vel vt à fortuna.

Nam

2 *Nam plerumque aliter, sed tum sic forte cucurit.*

3 Præterea interdum ignem suapte natura sursum euehi, & casu descendere, ipsasque terræ cauitates ingredi affirmat. Sic enim ait.

4 *Ast æther longis sub humum radicibus ibat.*

Deniq; ex his, a quæ dicit vnum quoddam motus principium concordia, & discordia prius existens fateri cogitur. 5 Nam asserit mundũ eodem nunc modo tempore discordiæ se habere, quo prius tempore concordiæ se habebat. 6 Quæ igitur est causa sic perpetuò mouens mundum, ob quam & discordiæ, & concordiæ tempore eodem cieatur motu? 7 Neq; enim huius perpetui motus causæ videntur concordia, & discordia, propterea quod illa vnionis, & congregationis dumtaxat efficiat motum, hæc verò secretionis. 8 Quamobrẽ si causa aliqua est, qua perpetuo mundus, & in concordia, & in discordia existat, vnum aliquod principium concordia, & discordia prius existẽs erit, à quo omnis prodibit motus.

1 Verum & illud absurdum est, quod ait Empedocles non modo omnia corpora, sed ipsam quoque animam ex ele-

Y mentis

2 Sic enim fuit multoties tũc, frequenter autem aliter.

3 Quandoq; autem inquit natum esse ignem sursum ferri.

4 æther autem longis terram ingrediebatur radicibus.

a *Philoponus Alexander apud Philoponum.*

5 Simul autem, & mundum similiter habere, inquit, in lite nunc, & prius in amicitia.

6 Quid igitur est id quod mouet primum, & causa motus?

7 Nõ enim amicitia, & lis sed cuiusdam motus hæ causæ sunt.

8 Si autem sunt, illud principium.

Tex. 45.

1 Inconueniens autem est, & si anima ex elementis, aut vnum aliquod eorum.

mentis constare, & vnum aliquod eorum esse. [2] Quo modo enim sic se habens anima, [a] proprias habebit passiones, vt nunc musicæ habitu prædita sit, nunc priuationem ipsius obtineat, aut eorum, quæ didicit, nunc recordetur, eorundemq; nunc obliuiscatur? [3] Id namque perspicuum est, quod si ignis erit anima, eas dumtaxat passiones habebit, quæ propriæ ignis naturæ competunt. Hoc autem absurdum esse, quis non fateatur? [4] Quod si anima ex omnibus elementis mixta sit, corporeæ eius affectiones erunt, at hoc falsum est, [5] nulla enim affectionum animæ, vt sensit Empedocles, corporea videtur, ergo anima ex elementis mixta non est. [6] Sed hæc alibi examinare, ac determinare consentaneum est.

Iam de numero, ortu, ac interitu elementorum disseruimus. Nunc modum, quo ex elementis generantur mixta determinare oportet.

[1] Qui igitur elementa, ex quibus mixta constant corpora, communem aliquam subiectum obtinere materiam, aut vicissim transmutari aiunt, necessario vtramque tueri sententiam coguntur, adeo vt si eandem omnibus elementis materiam substerni asserant, mutuam quoque elementorum permutationem concedant, si verò inuicem

per-

2 Alterationes enim animæ quomodo erunt, vt musicum aut memoria, aut obliuio?

a S. Thomas.

3 Manifestum enim quod siquidem ignis anima sit, passiones inerunt ei, quæcumq; igni secundum quod ignis.

4 Si autem mixtum corporales.

5 Harum autem nulla corporalis est.

6 Sed de his alterius opus est contemplationis.

Tex. 46.

7 De elementis autem ex quibus corpora constituta sunt quibuscumq; quidem videtur esse aliquid commune, aut mutari in se inuicem necesse est, si alterum horum, & alterum contingat.

permutari elementa dicant, ijs & communem subesse materiam fateantur. [1] Qui autem vicissim transmutari posse elementa negant, [a] atque ex singulis elementis haud singula gigni elementa censent, sed cum actu inexisterēt excerni, quemadmodum ex pariete secreti exeunt lateres, absurdam profecto sententiam admittunt. [3] Nam quo modo ex elementis inexistentibus actu, nulloque pacto permutatis carnes, ossa, & alia huiusmodi formari queunt? Etenim ignis haud ligatus euolabit sursum, terra autem descendet deorsum, quæque ex ijs constant permanere, & consistere nullo modo poterunt. [4] Etsi verò quæ mutuam elementorum permutationē tuetur opinio vera sit, haud leue tamen insurgit dubium, quo modo ex elementtis corpora ab ijs diuersa gigni possint. [5] Nam ex igne fit aqua, & ex aqua generatur ignis, atque hoc intelligere quiuis facile potest, [6] quoniam subiectum ijs commune subest. [7] At quo pacto ex ijs caro, & medulla prodeant, magnam habet difficultatem, cum non appareat quidnam dari possit elementis, & mixtis commune. [8] Qui autem elementa inuicem transmutari non posse aiunt, quemadmodum Empedocles, assignare nequeunt modum, quo ex elementis corpora mixta fiant.

Y 2 Ne-

1 Quicumq; autē non faciunt ex inuicem generationem, neq; ex vnoquoque nisi sicuti ex pariete lateres, inconueniens.

a Philoponus.

3 Quomodo enim ex illis erunt carnes, & ossa, & aliorū quodcumque?

4 Habet autem quod dicitur dubitationem, & apud eos, qui ex alterutris generant, quomodo ex eis aliud aliquid præter hoc generatur.

5 Dico autem, vt si ex igne est aqua, & ex hoc generatur ignis.

6 est enim aliquod commune subiectum.

7 Sed vtiq; & caro ex eis generatur, & medulla: hæc autem quomodo generantur?

8 Illis enim, qui dicunt vt Empedocles, quis erit modus?

9 Necesse enim est compositionem esse, sicuti ex lapidibus, & lateribus paries est, 10 mixturaq; hæc ex saluatis quidem elementis erit, secũdum parua autem adinuicẽ compositis.

11 Sic itaque caro, & aliorum vnumquodq;

a S. Thomas.

Tex. 47.

1 Cõtingit autem non ex quà libet parte carnis generari ignem, & aquam,

2 (quemadmodum ex cerà generatur vtiq; ex hac quidem parte sphera, pyramis autem ex alia aliqua.)

3 sed contingebat ex vtràq; vtrumque generari.

4 Hoc igitur generatur modo ex carne, ex qualibet ambo.

5 Eis autem, qui illo modo

9 Necesse enim est asserant elementa misceri, quemadmodum lapides, & lateres, cum ex ijs fit paries, 10 atque in mixto secundum proprias haudquaquam mutatas substantias inesse, in exiguas tamen, ac minimas comminuta partes, 11 & ex ijs sic coeuntibus ossa, carnes, & alia huiusmodi prodire. At hoc absurdum, & inconueniens est, a nam ij tantummodo mixta iudicabunt corpora, qui hæbeti, obtusaq; oculorum acie vtuntur.

1 Præterea si hæc sententia vera est, non ex qualibet carnis parte ignis, aqua, & aliud quoduis elementum fiet, sed ex vna parte vnum tantum elementum, ex altera alterum exibit, quandoquidem elementorum partes integræ, nulloq; pacto mutatæ simul coeunt, ac mixtum efficiunt. 2 Hoc eodem accidit modo, ac si quis asserat ex vna parte ceræ tantummodo spheram, ex altera pyramiden fieri, vtramq; verò figuram ex vtraque ceræ parte effici posse neget. 3 Sed tamen arbitrandum est, vt ex qualibet cæræ parte quæuis formatur figura, 4 ita ex qualibet parte carnis, & aquam, & ignem, & alia elementa gigni, non simul eo, quod eadem materia abeat in quatuor elementa, sed seorsim, quatenus ex ipsa oĩa disiunctiuę possunt elementa separari. 5 At qui Empedo-

pedoclem sequuntur hanc veritatem affirmare nequeunt, sed quemadmodum ex varijs parietis partibus, ac locis detrahuntur lapides, ac lateres, ita & ex varijs mixti partibus varia elementa gigni fateri coguntur.

1 Verum, & qui elementa vnicam habere materiam, & viciſſim transmutari posse aiunt, magnam habent difficultatem, quomodo ex duobus elementis quidpiam gigni queat, vt ex calido, & frigido, aut ex igne, & aqua. 2 Si enim caro ex ambobus elementis fit, eorumque neutrum est, atq; ipsa haud quaquam elementa seruantur, profecto id, quod ex ijs gignitur, sola erit materia, quod tamen impoſſibile est. 3 Si vero alterum elementorum permaneat, alterum autem intereat, aut vno desinente elemento alterum dumtaxat fiet, aut pura exiſtet materia. Quamobrem cuique difficultas patet, qua in generatione mixtorum ex elementis vrgemur. Vt ergo propoſita hæc diluatur obiectio, ſimulq; appareat modus, quo ad mixtionem elementa concurrunt. 4 Notandum est, quia tum calidum, tum frigidum elementum ob primarum qualitatum iacturam ex mutua actione, paſſioneque prodeuntem refrangi poteſt, ſeu aliquem propriæ entitatis gradum amittere; minime tum fieri mixtionem,

dicunt non contingit, sed vt ex pariete lapis, & lateres, vterq; ex alio loco, & parte.

Tex. 48.

1 Similiter autem, & facientibus vnam eorum materiã habet aliquam dubitationẽ, quomodo erit aliquid ex ambobus, vt frigido, & calido, aut igne, & aqua.

2 Si enim est caro ex ambobus, & neutrum eorum, neq; rurſus compoſitio ſaluatorum, quid relinquitur niſi materiam eſſe, quod ex illis eſt?

3 Alterius enim corruptio aut alterum facit, aut materiam.

4 Nunquid igitur quoniam eſt, & magis, & minus calidũ, & frigidum, quando quidẽ ſimpliciter fuerit alterum actu, potentia alterum erit;

tionem, cum alterum elementum simpliciter actu, alterum autem potentia extiterit, [5] sed tum solum, cum & calidum elementum alteratum aliquos frigidi gradus admisit, & refractum frigidum calidi gradus aliquos recepit. [6] Sic enim ob mutuam pugnam proprias elementa actualitates amittunt, quę omnium graduum integritatem requirunt. [7] Vnde fit, vt neq; sola remaneat materia, neq; vtrumq; elementorum simpliciter actu prædominans existat, sed medium quid, seù mixtum resultet ex ipsis elementorum entitatibus, quæ cum materiæ capacitatem expleant, nouam, ac tertiam quandam susceperunt actualitatem. [8] Et quidem vt in hoc elementorum conuentu entitatis plus inest calidi, quam frigidi, aut plus frigidi, quam calidi, [9] sic etiam genitum mixtum in eadem proportione dupla, aut tripla, aut alia quauis frigidum, aut calidum existit. [10] Quamobrē mixta ex oppositis miscibilibus, seu potius elementis fiunt, [11] atque ex mixtis educuntur elementa, quatenus ijs secundum proprias entitates, ac potentialitates inexistunt, quæ cum amissas recuperauerint actualitates, prodeunt. [12] Neque enim ex mixtis, vt ex materia gignuntur elementa, quæ simpliciter ad ea in potentia existat, sed eo, quo diximus

5 quando autem non omnino, sed vt quidem calidum frigidum, vt autem frigidum calidum,

6 quia quæ miscentur corrūpunt excellentias ad inuicē,

7 tunc neq; materia erit, neq; illorum contrariorum vtrūque actu simpliciter, sed medium.

8 Secundum verò quod est potentia magis calidum quā frigidum, vel e contra,

9 secundum hanc rationem duplo calidum potentia, aut frigidum, vel triplo, vel secundum alium talē modum.

10 Erunt autem mixta alia ex contrarijs, aut ex elementis,

11 & elementa ex illis potentia quodammodo existentibus:

12 non ita vero, vt matēria, sed secundum prædictū modum,

ximus modo, exeuntibus propter mixtorum resolutionem elementis. 13 Atq; vera sic accidit mixtio, illo vero modo generatio fit, qua ex materia simpliciter existente in potentia elementorum eductio contingit. 14 Quoniam vero mutuo agunt, & patiuntur contraria, vt prius determinatum est, 15 cum actu calidum potentia frigidum, & actu frigidum potentia calidum existat, 16 si elementa miscibilia, quæ has affectiones obtinent, determinatã inter se haud proportionem habuerint, sed vnum ex ijs alterum magno superauerit excessu, minime quidem elementorum mixtio, sed mutua eorundem permutatio accidet. 17 Idem vero, & de alijs oppositis elementis intelligendum est. Quod si æquales fuerint virtutes actiuæ certa quadam sese proportione respicientes, earumq; nulla nimium excesserit alias, ex mutua actione proprijs corruptis elementorum actualitatibus efficietur mixtum, ex eorum inexistentibus entitatibus noua supperaddita actualitate coalescens. Hoc autem certo quodam ordine contingit; 18 Nam primo transmutantur ad inuicem elementa, ac refranguntur, 19 deinde vero ex his carnes, & ossa, aliaque huiusmodi prodeunt, quatenus tum calidi, tum frigidi elementi entitate alterata, eorum vltimæ

13 Et est ita quidem mixtio, illo vero modo materia, quod generatur.

14 Quoniam autem patiuntur contraria secũdum eam, quæ in primis, determinationem,

15 est enim actu calidum potentia frigidum, & actu frigidum potentia calidum:

16 Quapropter si non coæquentur, mutantur in se inuicem:

17 similiter autem, & in alijs contrarijs.

18 Et primo quidem elementa ita transmutantur,

19 ex his autem carnes, & ossa, & quæ talia, calido quidem facto frigido, frigido autem calido, quando ad medium veniunt.

vltimæ actualitates pereunt, atq; ex remanentibus entitatibus ob nouam superuenientem actualitatem efficitur mixtum, quod mediæ cuiusdam naturæ est, & omniũ miscibilium naturas redolet. 20 Cum vero in hoc medio nullum simpliciter excedat elementum, haud vnam, ac determinatam miscibilium proportionem obtinet, sed multiplicem, eorum, quæ ad mixtionem veniunt, multiplici existente ratione. 21 Atq; eodẽ modo siccum, & humidum, aliaque huiusmodi miscibilia ad certã mediocritatẽ, ac temperiem ducta carnem, os, aliaque similia faciunt.

20 Hic enim neutrum, mediũ autem multa, & non indiuisibile.

21 Similiter autem siccum, & humidum, & alia talia secundum medietatẽ faciunt carnem, & os, & alia huiusmodi.

1 Verum vt mixtorum natura, quam adhuc explicauimus, innotescat magis, omnia mixta corpora, quæ in terris degunt, ex omnibus elementis constare demonstrandum est. 2 Etenim terram omnibus inesse mixtis id clare ostendit, quod eorum vnumquodq; præcipue in terra, vt in proprio, & naturali quiescat loco. Certum autem est illius id maxime participare naturam, in quo, vt in proprio inest loco. 3 Præterea, & aqua in quocumque reperitur mixto. Nam substantiale mixtum terminari, & figurari debet, at sola aqua ex omnibus simplicibus corporibus ipsum vndiq; permeans mixtum reddit aptum, vt quemcumq; facile terminum, & figuram suscipere

Tex. 49.

1 Omnia autẽ mixta corpora, quæcumque circa medij locum sunt ex omnibus composita sunt simplicibus.

2 Terra enim inest omnibus, quia vnumquodq; est maxime, & multum in proprio loco.

3 Aqua autem, quia indigent terminari ipsa composita, solam autem esse simplicium facile terminabilem aquam.

scipere queat, ergo aquam omnia continent mixta.4 Deinde absque humido terra consistere nequit, hoc enim eam coniungit, & quasi conglutinat, atq; si ex ea detrahatur humidum in puluerē vtique dilabitur, ac decidit, cum igitur in mixto insit terra, & ipsam quoq; inesse aquam oportet. 5 Atque has ob causas in mixtis corporibus terram, & aquam reperiri necesse est. Ex his vero, & aerem quoq; atque ignem mixta continere corpora demonstrari potest. 6 Nam aer, & ignis terræ, & aquæ opponuntur, siquidem aeri terra, igni vero aqua opposita est, a ea ratione, qua inter substantias ob affectiones, quas habent oppositio esse potest. 7 Quoniam igitur ex contrarijs mutationes omnes prodeunt, 8 atque oppositorum alia, nempe terra, & aqua in mixtis refracta ob proprias deperditas actualitates insunt, 9 & alia quoque opposita inesse, vt aerem, & ignem oportet. 10 Quapropter manifestum est in vno quoque mixto perfecto omnia simplicia elementa esse.

1 Sed mixtorum ex elementis compositionem testari maxime videtur alimentum, quo mixta quæcumque ali, & nutriri solent. 2 Etenim ex ijs vnumquodque nutritur a ex quibus constat, at omnia mixta ex omnibus nutriuntur

Z elemen-

4 Amplius autem, & terra sine humido non potest consistere, sed hoc est, quod continet; si enim auferatur ex ipsa omnino humidum decidet vtiq;.

5 Terra igitur, & aqua propter has inexistunt causas.

6 Aer autem, & ignis, quoniā cōtraria sunt terræ, & aquæ, terra enim aeri, aqua vero igni contraria est, vt contingit substantiam esse contrariam substantiæ.

a S. Thomas.

7 Quoniam igitur generationes ex contrarijs sunt.

8 inexistunt autem altera extrema contrariorum,

9 necesse est, & altera, inesse.

10 Quapropter in omni composito omnia simplicia inerunt.

Tex. 50.

1 Testificari autem videtur, & nutrimētum vniuscuiusq;

2 Omnia enim nutriuntur ex ijs ex quibus sunt, omnia vero ex multis nutriuntur:

elementis, ergo, & ex omnibus constat. Patet maior, quandoquidem alimentũ in eius quod alitur substantiam vi caloris transmutatur. Probatur minor, 3 quia plantæ naturam maxime terream nactæ, quæ vnicum pro alimento poscere tantummodo elementum, vt aquam videtur, ex omnibus nutriuntur elementis. 4 Etenim aqua admixta terræ aluntur plantæ, easq; proinde colentes agricolæ aquis irrigare terras, & fimo aspergere solent, in quo quidem alimento cum duo insint elementa, terra, & aqua, reliqua etiam duo aerem, & ignem inesse oportet. Quamobrem si ex omnibus elementis aluntur plantæ, & id omnibus quoque mixtis competere manifestum est. 5 Ex his quoniam alimentum eius, quod alitur materia est, ex qua transmutata deperdita reparatur substantia, 6 id vero, quod suscipit alimentum, vt forma, ac species in materia existens se habet, ad quam veluti ad propriam finem mutatio, ac nutritio tendit, 7 rationi consentaneum est solum ignem ex omnibus corporibus simplicibus, quę mutua generatione oriuntur, quemadmodum, & veteres aiunt Philosophi, nutriri, & ali. 8 Etenim solus ignis formæ rationem maxime subit, aliaq; elementa, vt propriam respicit materiam, quæ igitur

3 Etenim quæcum q; viderentur vno solo nutriri, vt aqua plantæ, multis nutriuntur;

4 mixta est enim aqua terræ, ideo agricolæ tentant, cum miscuerint irrigare.

5 Quoniam autem est nutrimentum quidem materiæ,

6 quod autem nutritur comprahensum cum materia forma, & species,

7 rationabile iam solum simplicium corporum nutriri ignem omnium ex se inuicem generatorum, quemadmodum, & priores dicunt.

8 Solus enim est, & maxime ipsius formæ ignis,

tur

tur in ignem desinit mutatio nutritionis dumtaxat nomine digna est, si large, & improprie sumatur nutritio pro quacumque mutatione, qua ens perfectius, ac formæ rationem habens gignitur. Antecedens probatur,[9] nam ignis suaptenatura sursum euolat, & ad terminum fertur, nempe ad concauum cælestis orbis, qui simplicia omnia, & sublunaria continet, ac regit corpora,[10] vnumquodque enim ad propriam maxime regionem interna sic impellente natura mouetur;[11] at id, quod terminat, & circumscribit formæ, ac speciei rationem obtinet, vaga enim, & indefinita existens materia ab ipsa regitur, ac terminatur forma, ergo ignis cum ad simplicium corporum formam, ac terminum feratur, formæ, ac speciei rationem ad hæc, quę & ipse continet corpora habebit.[12] Ex his igitur omnia corpora mixta ex omnibus esse constituta elementis perspicuum est.

9 quia natus est ferri ad terminum.

10 Vnumquodq; autem natū est ad suam ipsius ferri regionem;

11 forma autem, & species omnium in terminis.

12 Quod igitur omnia corpora ex omnibus constituta súc simplicibus dictum est.

I. Iam ortus, ac interitus nomen, & materialem explicauimus causam. Nũc eorundem efficientem inuestigare causam oportet. Quod quidem facilius præstabimus, si quæ de communibus generationis principijs alibi dicta sunt repetemus.

[1] Quoniam igitur quædam corpora ortui, interituiq; obnoxia sunt, vt plan-

Tex. 51.

1 Qnia vero sunt quædam generabilia, & corruptibilia, &

generatio existit in eo, qui est circa medium loco, dicendum de omni generatione similiter quot, & quænã eius principia:

2 Facilius enim sic singularia considerabimus, quando de vniuersalibus acceperimus primum.

3 Sunt igitur, & numero æqualia, & genere eadem, quæ, & in sempiternis, & in primis:

4 illud enim vt materia est, hoc autem vt forma.

5 Oportet autem, & tertium adhuc adesse:

6 non enim sufficientia sunt ad generandum duo, quemadmodum neque in primis.

a S. Thomas.

7 Vt materia igitur generabilibus causa est, quod possibile sit, & non sit.

8 Hæc enim ex necessitate sunt, vt æterna, hæc autem non sunt ex necessitate.

tæ, animalia, cæteraq; mixta, atque eorum circa terram potissimum generatio contingit, consentaneum est, vt antequam de ijs, eorumque generationibus particulatim disseramus, communia ipsorum principia, & causas pertractemus. 2 Sic enim facilius singularia cuiusque generationis principia contemplabimur, si cõmunes prius, & vniuersales causas acceperimus. 3 Necesse autem est tot numero principia esse, & in primis, ac sempiternis corporibus, & in ijs, quæ ortum, ac interitum subeunt, eademque genere quodam analogo inter se conuenire. 4 Atque horum aliud quidem vt materia est, aliud vero vt forma, 5 quibus, & principium adhuc tertium addere oportet. 6 Neque enim ad rerum generationem efficiendam a materia, & forma sufficiunt, sed ipsum quoq; efficiens requiritur, quemadmodum nec in cœlestibus corporibus ad causandum motum ipsius orbis magnitudo sufficit, quæ suscipiat motum, sed efficiens etiam principium necessarium est, quod cæleste corpus æterno circum agat motu. 7 Materia igitur, quæ in corporibus ortui, ac interitui obnoxijs inest, præcipua videtur causa ob quam esse, & non esse queunt corpora. 8 Etenim quædam ex necessitate sunt, vt corpora cœlestia, quædam ex necessita-

te

te non sunt, vt chimera, & similia. 9 Atque horum illa quidem impossibile est non esse, hæc autem impossibile est esse, 10 quoniam ea, quæ necessaria sunt, aliter se habere nequeunt. 11 Quædam verò esse, & non esse possunt, quemadmodum ea, quæ ortum, ac interitum patiuntur, interdum enim hæc sunt, interdum verò non sunt. 12 Quamobrem necessarium est ea gigni, ac interire apta esse, quæ ad esse, & non esse potentiam habent. 13 Materia ergo est, ob quam esse, & non esse corpora queunt. 14 At forma, & species id est, cuius gratia generatio fit, ob quam substantia vnaquęque propriam rationem, & quidditatem habet, forma enim, & finis solo respectu, & consideratione differunt. 15 Necesse autem est, & tertium adesse principium, nempe generationis efficiens, quod omnes somniarunt Veteres, nullus tamen sufficienter expressit.

1 Quidam igitur statuunt res effici ab ideis, nempe à substantijs quibusdā materiæ expertibus, quemadmodum in Phædone Socrates. 2 Etenim vbi ille cæteros tamquam nihil loquutos redarguit, eorum, quæ sunt quædam esse formas, & ideas, quædam quæ ideas formasque participent, & vnumquodque actu esse, propriamque ob nactam formam sortiri denominationem, susceptione

9 Horum autem hæc quidem impossibile est non esse,

10 quia non contingit circa necessarium aliter se habere.

11 Quædam vero esse, & non esse possibilia, quod est generabile, & corruptibile, quandoq; enim est hoc, quandoque autem non est.

12 Quapropter necessariū est generationem esse circa corruptionem esse circa possibilia esse, & non esse.

13 Ideoq; vt materia quidem, hæc est causa generabilibus,

14 vt autem cuius gratia forma, & species: hæc autem est ratio vniuscuiusque substantię.

15 Oportet autē adesse, & tertium, quod omnes quidem somniant, dicit autē nullus.

Tex. 52.

1 Sed hic quidem sufficientē existimauerunt causam esse ad generandum formarū naturam, quemadmodum in Phædone Socrates.

2 Etenim ille increpans alios, vt nihil dicentes, supponit quod sunt entium, hæc quidem formæ hæc autem participatiua formarum, & quod esse quidem vnumquodque dicitur secundum formam, generari autem secūdum susceptionem, & corrumpi secundum abiectionem.

ptione autem oriri, & abiectione interire supponit. Arbitratur enim ex immaterialium impressione formarū, proprias vniuscuiusque rei formas, quasi adumbratas quasdam earum similitudines, & imagines in materiæ sinum defluere, itàque dum impressio illa perseuerat, res genitas subsistere, cum euanescit interire. 3 Quamobrem si vera hæc sunt immateriales formas rerum ortus, ac interitus causas esse necessario putat. 4 Alij verò efficientē generationis causam intrinsecam esse opinantur, nempe materiam è qua bene dispoſita, & accidentium apparatu instructa prodeunt omnia, & in lucem efferuntur. 5 Sed neutra opinio vera est. 6 Nam quoad primam spectat, a si separatæ formæ, & ideæ efficientes generationis causæ sunt, quam ob causam perpetuā, & continuam haud rerum generationē efficiunt, sed interdum quidem agunt, interdum verò quiescūt, cum perpetuo existant, eisque nihil desit, quominus operentur, & materia semper in promptu sit ad excipiendas formas? Etenim idem eodem modo se habens semper facit idem, at æterna illa rerum exemplaria, cum nulli sint mutationi obnoxia, eodem pacto semper se habeāt necesse est, nunquam ergo cessabunt ab inferendis formis in eandem materiam. Quoniam

verò

3 Quapropter si hæc vera sūt, formas existimat ex necessitate causas esse, & generationis, & corruptionis.

4 Hi autem ipsam materiam ab hac enim esse motum.

5 Neutri autem dicunt bene.

6 Si enim sunt causæ formæ, quare non semper generant continue, sed quandoq; quidem, quandoq; autem non, existentibus, & formis semper, & participatiuis?

a S. Thomas.

verò materiam haud alias, & alias perpetuo formas induere, sed vnam, & eandem tempore alquando retinere videmus, separatas ideas efficientes generationis causas non esse fateri cogimur. 7 Præterea in ijs, quæ arte fiunt, præter ipsas immateriales formas, primum aliquod principium mouens necessarium esse experimur. 8 Etenim Medicus sanitatem facit, & magister scientiam ingenerat, etsi sanitatis, & scientiæ species, atq; ideæ sint, eaq; prorsus existat, quæ & sanitatem, & scientiam recipere queant. 9 Idem verò, & in alijs contingit, quæ ex arte operantur. Quamobrem si ars æmula, imitatrixq; naturæ est, & in arte præter formam, & ideam efficiens reperitur, in natura etiam præter formā alia concedenda causa erit, quæ generationem efficere apta sit.

1 At qui materiam propter motum, & dispositiones generare dicunt, ij profecto magis ad naturam conuenienter loquuntur, quam qui priorem tuentur sententiam. 2 Nam id, quod alterat, & transmutat in rebus naturalibus, generationis causa magis est, quam id, quod absque motu se ipsum communicans generat, 3 atq; in omnibus, tam in ijs, quæ natura, quam quæ arte fiunt, id esse efficiens asserimus, quod alterat, ac transmutat. Qui autem materiam esse causam efficien-

7 Amplius autem in quibusdam contemplamur aliam causam esse.

8 Sanitatem enim medicus facit, & scientiam sciens, existente, & sanitate ipsa, & scientia, & participatiuis,

9 similiter autem, & in alijs secundum potentiam operantibus.

Tex. 53.

1 Si autem materiam quis inquiat generare propter motum naturalius vtique diceret ita dicentibus.

2 Alterans enim, & transformans magis causa est generanti,

3 & in omnibus consueuimus hoc dicere efficiens, similiter, & in ijs, quæ natura, & in ijs, quæ ab arte fiunt, quod vtique motiuum.

efficientem aiunt, mouere ipsam, atque alterare putant, contra verò sentiunt, qui immateriales inuehunt formas,atq; ideas,earumque susceptione generationem, abiectione autem interitum accidere censent, ergo probabilior eorũ videtur opinio,qui materiam ob motum, quam qui ideas,& separatas formas generationis esse causas dicunt. 4 Verum & hi quoque non recte sentiunt. 5 Etenim materia suapte natura patitur, & mouetur, agere autem, ac mouere ad aliam facultatem, ac potentiam spectat, neq; enim idem moueri, ac mouere potest,ergo materia efficiens causa non est. 6 Antecedens manifestum est,tum in ijs, quæ arte, quam quæ natura fiunt. 7 Aqua enim,quam rerum omnium esse materiam quorundam statuit opinio,ex se ipsa haudquaquam gignit animal, item nec lignum facit lectum, cuius materia est, sed artifex ob artem, quam habet, lectum efformat,proprium igitur materiæ pati, ac moueri tantummodo est. 8 Quamobrem eos aberrare maxime constat,qui efficientem materiæ causam tribuere audẽt. 9 Præterea & in eo quoque deficiunt isti,a quod præcipuam,& nobilissimam auferunt causam, nempe formam, & quiditatem. Efficiens enim eatenus agit,quatenus in actu est,at forma, & quiditas vniuscuiusq; rei actus,

& ra-

4 Sed tamen neq; hi recte dicunt.

5 Materię enim est pati,& moueri,& mouere autem,& facere alterius potentiæ.

6 Manifestum autem,& in ijs, quæ arte,& natura generantur.

7 Non enim ipsa facit aqua animal ex seipsa, neq; lignũ lectum,sed ars.

8 Quocirca,& hi dicunt non recte propter hoc.

9 Et quoniam derelinquunt principaliorem causam, auferunt enim quod quid est esse,& formam.

a *Alexander apud Philoponum.*

& ratio videtur, qui igitur efficientē auferunt causam & ipsam quoque tollunt formam, & quidditatem.

[1] Porrò cum potentias, & qualitates attribuant materiæ, [a] ijsq; rerum generationem fieri asserant, instrumentalem dūtaxat generationis causam assignant, auferentes eam, quæ forma est, ac natura, & prima, ac præcipua videtur causa. [2] Aiunt enim calidum suapte natura segregare, & frigidum congregare, aliorū autem vnumquodque hoc quidem agere, illud verò pati aptum esse. Quamobrem ex his alterius haudquaquam agētis ope requisita omnia gigni, ac interire censent. Certum autem est passibiles qualitates instrumentarias dumtaxat generationis causas esse. [3] Nam ignis, qui maxime actiuus est, cum animata gignit corpora, ab aliqua superiori causa mouetur, ac regitur, sicq; formam superiori similem agenti procreat, ergo potiori iure id passibilibus competere qualitatibus dicendum est, vt absq; primario alio agente rerum generationem efficere nequeant. [4] Deinde qui passibiles solas qualitates agere dicunt, per inde faciunt, ac si quis, serræ alijsq; instrumētis eorum, quæ arte fiunt, causam potissimam tribuat. [5] Necesse enim est aliquo mouente lignum, & à serra diuidi, & à dolabra æquari, idemque & in cæteris

AA con-

Tex. 54.

1 Amplius autem, & potētias attribuunt corporibus, propter quas, & generant valde instrumentaliter auferentes eam, quæ secundum formā causam.

a *Auct. S. Thomas.*

2 Quoniam enim natum est, inquiunt, calidum quidē segregare, frigidum autem cōgregare, & aliorum vnumquodq; hoc quidem facere, hoc autem pati, ex his dicūt, & per hæc omnia alia generari, & corrumpi.

3 Videtur autem, & ignis ipsum quod mouetur, & patiens,

4 Amplius simile faciunt, vt si quis serræ, & vnicuique instrumentorum attribuat causam eorum, quæ generātur

5 Necesse enim est, & serrāte diuidi, & poliente leuigari, & in alijs similiter.

contingit. Quamobrẽ & passibiles qualitates superiori aliqua egent causa, à qua ad substantiales producendas formas dirigantur. 6 Etsi enim ignis maxime agat, quo modo tamen per se sumptus id præstet, non vident, quoniam deterius, quam instrumenta mouet, quæcumq; subiecta destruens, & absumens.

6 Quocirca, si quam maxime facit, & mouet ignis, sed quo modo mouet, non vident, quoniam deterius, quam instrumenta.

Tex. 55.

1 Nobis autem, & vniuersaliter prius dictũ est de causis, & nunc determinatum est de materia, & forma.

1 Quoniam verò in Physicis de causis rerum in vniuersum actum est, atque nuper quidem materiæ, & formæ, ac finis rationes attigimus, de prima iam, æternaque rerum ortus, ac interitus efficiente causa ex propria sententia dicendum est. Neq; enim proximam, & peculiarem cuiusq; generationis causam indagare oportet, quandoquidem eam determinatam cuiuslibet rei formam, & naturam esse constat. 2 Cum igitur in libris de Physico auditu cælestem, æternum, ac perpetuum esse motum demonstratum sit, necesse vtiq; erit sublunariũ generationes corporum, atq; interitus continuo fieri, & perpetuo propagari. 3 Cælestis etenim motus generationes, & corruptiones indefecta serie decurrere facit, quatenus id, quod gignendi vim obtinet adducit, abducitq; nempe Solẽ, qui hoc pacto ad sublunaria transmutanda corpora applicatur. 4 Ex his patet rectè à nobis in Physicis dictum esse, haud quidem generationem, sed ipsam

2 Amplius autem quoniam secundum lationem motus demonstratum est, quod est perpetuus, necesse est his existentibus, & generationem esse continue.

3 Latio enim faciet generationem incessanter, quia adducit, & abducit generatiuũ.

4 Simul autẽ manifestum est, quod & priora bene dicta sunt oprimam transmutationum lationem, sed non generationem dicere.

ipsam dumtaxat lationem inter omnes mutationes principatum obtinere, primamq; omnium iure dici, atq; cœleste proinde corpus, quod æterna latione rotatur, efficiẽtem perpetuæ generationis causam esse. 5 Etenim rationi magis consonum videtur ab eo, quod perpetuo est, id gigni, quod non est, quã ab eo, quod non est, fieri, id quod semper est. 6 At cæleste corpus, quod æterna latione fertur, semper est, id verò, quòd gignitur, non est, 7 ergo & generatione prior latio est, & ea perpetuo circumactum corpus continuam, ac sempiternã rerum generationem facit.

1 At verò quoniã suppositum, ac demonstratum est continuam esse rerum generationem, & corruptionem, 2 atq; harum mutationum causam cæleste corpus æterna latione motum esse dicimus, 3 manifestum est cælestium corporum primum, quod vna, eademque latione cietur, & inferiores æternò rapit, circũagitq; orbes, vtrasque haud mutationes efficere. 4 Nam idem eodẽ semper modo se habens idem facere aptum est, at cælestium corporum primum eodẽ perpetuo fertur motu, 5 ergo aut semper generationem dumtaxat, aut solum interitum causabit. Oppositæ enim sunt hę mutationes, & ab eadem proinde causa similiter agente fieri nequeunt.

5 Multò enim rationabilius ens nõ enti generationis causam esse, quam non ens enti ipsius esse.

6 Quod fertur igitur est, quod generatur autem non est.

7 Propter quod & latio prior est generatione.

Tex. 56.

1 Quoniam autem suppositũ est, & demonstratum continuam esse rebus generationem, & corruptionem,

2 dicimus autem lationẽ causam esse generationis,

3 manifestum est, quod vna existente latione non contingit fieri ambo, quia contraria sunt.

4 Idem enim, & similiter se habens semper idem natum est facere.

5 Quocirca generatio erit sẽper, aut corruptio.

6 Oportet autem multos esse,& contrarios motus,
7 aut latione,
8 aut inæqualitate.
9 Contrariorum enim contrariæ causæ.
10 Ideoq; non prima latio generationis causa, & corruptionis est,
11 sed quæ secundum obliquum circulum.
12 In hac enim,& continuum vnum est, & moueri duobus motibus.
13 Necesse enim, si erit semper continua generatio, & corruptio, semper aliquid moueri, vt non deficiant ipsæ transmutationes.
14 duobus autem,vt non solũ contingat alterum.
15 Continuitatis igitur quæ est totius latio causa est,
a *Alexander apud Philoponum.*
16 accedendi vero,& recedẽdi inclinatio.
17 Contingit enim quandoq;

6 Quamobrem plures,eosque oppositos cælestis corporis motus esse oportet, 7 aut latione,quia sint plures motus oppositi, 8 aut inæqualitate, ex eo quod vnus quidem sit motus, sed inæqualiter ad sublunaria corpora se habeat. 9 Oppositos enim effectus ab oppositis prouenire causis necesse est. 10 Cum igitur cælestium corporum primum eodem perpetuo cieatur motu, & eodem semper modo sublunaria respiciat corpora, ortus, ac interitus causa non erit, 11 sed astrum Solis sub circulo obliquo, nempe Zodiaco latum. 12 Hoc enim vno, & continuo quidem, minimeque interrupto agitur moto, sed multiplici quodammodo, quatenus per eum ad inferiora hæc accedit corpora, & ab ijs recedit. 13 Nam quia generationes,& corruptiones perpetuo fiũt,æterno,ac perpetuo Solẽ ferri motu oportet, vt perpetuam quoq; generationum, & corruptionum seriem efficiat, 14 sed multiplici ex accessu, & recessu conflato, vt nec semper generatio tantum, nec interitus accidat. 15 Atq; continuus Solis, a minimeque interruptus motus est, quia orbem ipsius supremum cæleste corpus diurno rapit, & circumagit motu, 16 multiplex verò accessum,& recessum continens,quia oblique sub Zodiaco fertur. 17 Sic enim interdum adest

nobis,

nobis, interdum abest,& cum inæquali interuallo distet,inæquali etiam, & multiplici feratur motu oportet. [18] Quamobrem si adueniens, & prope existens Sol rerum generationem causat, abscedens,& procul manens interitum causabit. [19] Atque si sæpe adueniens generat, sæpe etiam abscedens corrumpet, oppositorum enim oppositæ videntur causæ. [20] Ex quibus manifestum est, quia Sol æquali ferme tempore ad inferiora accedit corpora,& ab ijs recedit, æquali etiam tempore,quæ naturæ præfinito cursu singulis accidunt annis generationem, atq; interitum fieri.

[1] Quoniam verò sublunarium corporum generatio, & interitus cælestis actione corporis fiunt, [a] manifestum est,& omnia, quæ temporis mensuram patiuntur,& quæ vitam degunt,certam quandã, ac determinatam durationem à cælestibus corporibus nancisci,eaque definiri,& circumscribi. [2] Is enim sublunarium corporum ordo est, vt à superioribus dependeant, [3] omniaq; proinde tempori subiecta, vitamq; degentia corpora certa, ac præfinita durationis periodo mensurantur. [4] Verum haud omnibus idem vitæ spatium præscriptum est,sed his quidem breuius,illis autem longius. [5] Quorundam enim vitæ ambitus,ac mensura integrum cõplet

fieri longe, quandoque vero prope; inæquali vero distantia existente inæqualis erit motus.

18 Quocirca si in adueniendo, & in prope esse generat, & in recedendo, & longe fieri idipsum corrumpit.

19 Etsi in sæpe adueniendo generat,& in sæpe recedendo corrumpit,contrariorum enim contrariæ causæ.

20 Et in æquali tempore corruptio, & generatio,quæ secundum naturam.

Tex. 57.

1 Ideo,& tempus, & vita vniuscuiusque numerum habet, & hoc determinantur.

a S. *Thomas.*

2 Omnium enim ordo est,

3 & omne tempus, & vita mẽsurantur circuitu.

4 Sed tamen non eadem omnia,sed hæc quidem minori, hæc autem maiori.

5 his enim annus, his autem maior, alijs autem minor circuitus est mensura.

plet annum, vt animalia quædam, & plantæ, quorundam verò mensura minor est, quorundam autem maior, quatenus vnumquodq; ens magis, aut minus virtutem à cælestibus corporibus infusam suscipit. Existimandum enim est viuens in diuersa cæli constitutione genitum, diuersam quoq; vitæ periodũ nancisci, quæ ad certum vsque tempus durat, nisi extrinsecis interuenientibus causis, vt fere contingit, vitæ recidatur structura, quæ ob temperamentum acceptum diutius propagari poterat.

Tex. 58.
1 Apparent autem, & secundum sensum cõfessa his, quæ à nobis dicta sunt.
2 Videmus enim quod adueniente quidem sole generatio est, recedente autem corruptio,
3 & in æquali tempore vtrũq;

[1] Hæc autem, quæ dicta sunt, vel ipsis conspicua sensibus videntur. [2] Etenim Sole ad nos appropinquante insigni fætu, partuq; naturæ gigni, enascique viuentia, abscedente autem in interitum ruere aduertimus: [3] hunc verò accessum, & recessum pari, vt dictum est, mensura definiri constat, quandoquidem accessus à Capricorno ad Cancrum sex mensibus peragitur, totidemque recessus à Cancro in Capricornum & in accessu quidem ver, & æstas, in recessu autumnus, & hyems accidunt. [4] Ex quo patet ea, quæ naturæ cursu statis temporibus fiunt, ac desinunt, æquali tẽpore gigni, atq; interire. [5] Verum sæpe contingit, vt quædam generationes, & corruptiones citius, aliæ tardius perficiantur, & statutum à natura

4 æquale enim tempus generationis, & corruptionis quæ secundum naturam.
5 Sed contingit sæpe in minori corrumpi,

tempus

tempus præuertant: 6 Quod quidem a ob mutuam elementorum permixtionem, ex quibus omnia fiunt euenire certum est. 7 Quia enim elementa, quæ mixtorum sunt materia inæqualem plerumq; temperiem sortiuntur, & vbiq; eodem modo sæpe disposita nō insunt, inæquales fieri generationes oportet, & has quidem celerius, illas verò tardius accidere. 8 Vnde fit, vt ob horum generationem, aliorum interitus contingat, sicq; plura ante statutum à natura tempus intereant, genitis ijs, quæ ob elementorum dispositionem prius quā definitum adsit tempus fiunt. 9 Sed quamuis sæpe ordo, quem cælestia determinant corpora præuertatur, necesse tamen est perpetuas, & continuas esse rerum generationes, & corruptiones ob perennem, æternumque cælestium corporum motum.

1 Hoc autem summo quodam consilio, & ratione prouisum est. 2 Nam semper natura in omnibus id consueuit appetere, quod melius, ac præstabilius est, at præstabilius videtur esse, quam non esse, igitur summo desiderio appetit esse natura. Quod si frustra esse desiderium naturæ inconueniens est, quæ natura constant semper habebunt esse. 3 Quot verò modis esse dicatur alibi monstratum est. 4 Impossibile autem est,

6 propter ad inuicem confusionem.

a S. Thomas.

7 Inæquali enim existēte materia, & non vbiq; eadem, necesse est generationes inæquales esse, & has quidem celeriores, illas autem tardiores.

8 Quocirca accidit propter harum generationem alijs fieri corruptionem.

9 Semper vero, vt dictum est, continua erit generatiō, & corruptio, & nunquam deficiet; propter eam, quam diximus, causam.

Tex. 59.

1 Hoc autem rationabiliter contingit.

2 Quoniam in omnibus inquimus quod melius est desiderare naturam semper, melius autem esse, quā non esse.

3 Esse autem quot modis dicimus in alijs dictum est:

4 hoc autem in omnibus im-

possibile existere, propterea quod longe à principio distant,

5 reliquo modo compleuit totum Deus continuam faciens generationem.

6 Ita enim maxime continuabitur ipsum esse, quia proxime, & substantię fieri semper generationem.

7 Huius autem causa, vt dictum est sæpe, circulo latio, sola enim continua.

8 Ideo, & alia quæcumque transmutantur ad inuicem secundum passiones, & potentias, vt simplicia corpora, imitantur circularem lationem.

9 Cum enim ex aqua aer generetur, & ex aere ignis, & rursus ex igne aqua circulo diximus reuertisse generationem quia rursus reflectitur.

10 Quocirca, & recta latio imitans circularem cōtinua est.

est, quæ in his inferioribus degunt obtinere semper esse, ac necessario existere, quoniam longe à primo rerum principio distant, in quo necessitas essend radicata est. 5 Quamobrem Deus alio vtiq; modo naturæ desiderium impleuit perpetuam rerum efficiens generationem, qua maxime conseruatur natura, & immortalitatem quodammodo acquirit. 6 Sic enim rerum naturalium esse perpetuum fit, quatenus haudquaquam substantiarum deficiens generatio propriam earum speciem seruat. 7 Atq; huius perpetuitatis efficiens, vt sæpe diximus cælestis corporis latio est, quæ sola perpetua, æternaq; esse potest. 8 Hinc vero accidit quæcumq; secundū passiones, & oppositas qualitates inuicem mutantur, qualia simplicia corpora, & elementa videntur, quoad fieri potest, circularem cælestium sphærarū motum, qui antiquitate, continuitate, & æquabilitate primus est, æmulari. 9 Cum enim ex aqua gignitur aer, ex aere ignis, & rursus ex igne fit aqua, circularem factam esse generationem dicimus, propterea quod iterum ad principium sese reflexerit. 10 Quamobrem, & quæ rectà procedit elementorum generatio cælestem circularem imitata motum perpetua, & continua est, quandoquidem accedente Sole ignis, & aer, absce-

abscedente verò terra, & aqua fiant.

[1] Ex his facile quorundam soluitur dubitatio, quam ob causam elementa naturæ impetu in propriam regionem infinito iam tempore lata, nec à mixtis corporibus vnquam penitus abstrahantur, nec ab inuicem seiuncta in proprijs existant locis. [2] Nam huius rei causa mutua elementorum transmutatio est. [3] Si enim vnumquodq; elementum in propria maneret regione, & haud ab alio proximo transmutaretur elemento, iam vtiq; elementorum destitissent mutationes, omnesq; defecissent actiones, & passiones, & singula ab inuicem seiuncta elementa consisterent: [4] At mutua perpetuo elementorum transmutatio fit, aliorumq; generatio, & aliorum interitus accidit ob inæqualem, & multiplicem quodammodo cælestis lationẽ corporis. [5] Quamobrem eorum nullum in certo aliquo, & statuto diù consistit loco, sed cum in aliud transmutatur elementum, ipsius quoque subit locum. [6] Ex dictis igitur manifestum est quod generatio, & corruptio in rebus inest, quam ob causam fiat, & quid sit generabile, & corruptibile.

At quoniam cæleste corpus motûm prima generationis, ac interitus causa non est, sed mouens ipsum, à quo æterno cælum voluitur, & circumagitur mo-

Tex. 60.

1 Simul autem manifestum ex his, quod quidam dubitant, quare vnoquoque corporum in propriam lato regionem in infinito tempore non distrahuntur corpora.

2 Causa enim huius est ad inuicem transitio.

3 Si enim vnumquodque maneret in sua ipsius regione, & nõ transmutaretur ab eo, quod prope, iam vtique distracta fuissent.

4 Transmutantur igitur propter lationem duplicem existentem;

5 quia autem transmutantur, non cõtingit manere vllum eorum in vlla regione ordinata.

6 Quod igitur est generatio, & corruptio, & propter quã causam, & quid generabile, & corruptibile ex his, quæ dicta sunt, manifestum est.

tu, aliqua breuiter de hoc mouente diligentius alibi tradita, nunc denuo repetere congruum videtur.

[1] Cum igitur motus sit perpetuus, & cõtinuus, [a] quemadmodum in Physicis dictum est, & mouens aliquod esse perpetuum, & vnum, idemq;, & immobile ab omni alteratione, ac generatione remotum oportet. [2] Atque cum plures circulares sint motus, & plura quoq; esse mouentia necesse est, quæ ab vno tamen, ac primo dependeant mouente, quod omnis origo motus existat. [3] Arbitrandum autem est tempore existente continuo, & ipsum continuum esse motum. Nam tempus sine motu esse, motumque sine tempore impossibile est, [4] quo fit, vt tempus alicuius continui motus mensura sit, nempe circularis, vt diximus, ac demonstrauimus in Physicis, ergo si continuum tempus est, & circularis continuus erit motus.

[1] Sed dubitari potest, cum motum esse continuum dicimus, vtrum continuus dicatur, propterea, quod id quod mouetur continuũ sit, an propter ipsum terminum, ad quem tendit motus, siue locus, siue affectio, & qualitas existat. [2] Perspicuum autem est, ideo motum esse continuum quoniam cæleste corpus, quod mouetur continuum est. [3] Neq; enim ob affectionem continuitatẽ

fortitur

Tex. 61.

1 Quoniam autem necesse est esse aliquod mouens, si motus erit, vt dictum est prius in alijs, & si semper, quod oportet aliquid semper esse, et si continuus, vnum, idem, & immobile, & inalterabile, & ingenerabile,

a Philoponus.

3 & si multi circulares motus, multa quidem omnia autem quodammodo esse hæc necesse sub vno principio.

3 Continuo autem existente tempore necesse motum cõtinuum esse, siquidem impossibile tempus sine motu esse,

4 continui igitur alicuius numerus tempus, circularis ergo, quemadmodum in his, qui in principio sermonibus determinatum est.

Tex. 62.

1 Continuus autem motus, vtrum quia id, quod mouetur, continuum est, an quia id, in quo mouetur, velut locum dico, aut passionem?

2 Manifestum itaq; quod eo, quod id quod mouetur:

3 Quomodo enim continua passio, nisi quia res, cui accidit continua est?

ſortitur motus, cum idcirco ſit affectio continua, quia in continuo ineſt ſubiecto. 4 Quod ſi motus continuitatem à proprio termino habet, eam à loco dumtaxat habebit, quatenus magnitudinem, & continuitatem habet locus. 5 At omnis haudquaquam motus ad locum perpetuus,& continuus eſt, ſed is ſolum, qui in circulum fit, hic enim ſemper idem, & ſibi ipſi continuus eſt. 6 Quare cæleſtis motus à corpore,quod circulari cietur motu,cōtinuitatem habet, 7 eamque tempus à motu nanciſcitur.

4 Si autem,& quod id,in quo, ſoli loco hoc ineſt,magnitudinem enim quādam habet;

5 huius autem quod circulo ſurſum continuum, quocirca ipſum ſibi ſemper continuum eſt.

6 Hoc igitur eſt quod facit continuum motum,quod circulo fertur corpus,

7 ipſe autem motus tempus.

1 Quoniam vero in his, quæ per ortum, aut alterationem, aut aliam omnino mutationem continenter, ac perpetuò mouentur, eum ſeruari ordinem experimur, vt perennes,ac perpetui rerum ortus, & occaſus nulla vnquam intermiſſione facta contingant, 2 conſiderandum eſt, num eiuſmodi ſeries ita procedat, vt priuata alicuius rei generatio neceſſaria ſit,an potius omnes accidentario eueniant, poſſintque eſſe, & non eſſe.

Tex. 63.

1 Quoniam autem in his,quæ continue mouentur ſecundum generationem, aut alterationem,aut omnino tranſmutationem, videmus conſequenter exiſtens,& quod generatur hoc poſt hoc, vt non deficiat,

2 conſiderandum vtrum eſt aliquid, quod ex neceſſitate erit,an nihil,ſed omnia contingit non facta eſſe.

1 Manifeſtum autem eſt eorum, quæ generantur quædam ex neceſſitate non eſſe. a Nam aliter verbo (erit) & aliter verbo (futurum eſt) vtimur, quandoquidem verbum(erit) in his,quæ neceſſario poſt aliqua fiunt vſurpamus,

Tex. 64.

1 Quod enim quædam manifeſtū eſt, & mox ipſum erit, & ipſum erit futurum alterū propter hoc.

a *Philoponus*.

verbum autem (futurum eſt) in ijs, quæ contingenter accidunt. ² Cum enim de aliquo affirmamus, quod erit, hoc adſit aliquando neceſſe eſt, vt cum dicimus, quod hyeme tranſacto erit ver. ³ Cum vero de aliquo aſſerimus, quod futurum eſt, hoc haud fieri nihil prohibet, ſi enim futurum eſſe dicamus, vt quiſpiam ambulet, contingere poteſt, vt non ambulet.

¹ Præterea omnino contingit quædam ex neceſſitate eſſe, quædam non eſſe, ergo & eorum quoq; generationes aliæ neceſſario, aliæ contingenter fient. ² Vtrum igitur omnia eiuſmodi ſint, vt neceſſario gignantur, an alia quidem neceſſariam, alia contingentem generationem habeant?

¹ Reſpondeo ſimpliciter quędam ex neceſſitate fieri. ² Nam quemadmodum entium quædam non poſſunt non eſſe, quædam verò poſſunt non eſſe, ³ ſic, & in eorum generatione accidit, vt quædam ex neceſſitate fiant, veluti cæleſtium conuerſiones orbium, quæ ex neceſſitate fiunt.

¹ Verum, & id quæri poteſt,ᵃ vtrum ſicut id, quod ortu prius eſt, neceſſario arguitur ex eo, quod ortu poſterius eſt, vt ex domo fundamentum, ex fundamento lutum, ita retro commeet, & ex priori colligatur neceſſario poſterius, hoc

2 Quod enim verum dicere, quod erit, oportet hoc eſſe quandoq; verum, quod eſt.

3 Quod autem nũc verum eſt dicere quod futurum eſt, nihil prohibet nõ factum eſſe, ambulaturus enim quis non ambulabit.

Tex. 65.

1 Omnino autem quoniam contingit quædam entium eſſe, & non eſſe, manifeſtum eſt quod, & quæ generantur, ita ſe habebunt, & non ex neceſſitate hoc erit.

2 Vtrum igitur omnia ſunt talia, an non?

Tex. 66.

1 Sed quædam neceſſe eſt ſimpliciter fieri.

2 Et eſt quemadmodum in ipſis eſſe, hæc quidem impoſſibilia non eſſe, hæc autem poſſibilia,

3 ita, & circa generationem vt factas eſſe verſiones neceſſe eſt, & non poſſibile eſt non contingere.

Tex. 67.

1 Si igitur quod prius neceſſe eſt factum eſſe, & quod poſterius erit, vt ſi domus fundamentum, ſi vero hoc, lutum, nunquid ſi fundamentum factum eſt, neceſſe, & domum factam eſſe, an non amplius, niſi & illud neceſſe ſit generatũ eſſe ſimpliciter?

ᵃ *Philoponus.*

hoc eſt, vtrum quibuſcumque ineſt neceſſarium ex ſuppoſitione,his & ſimpliciter neceſſarium inſit?Reſpondeo cum poſterius neceſſarium ſimpliciter eſt ex priori tum neceſſario colligi. 2 Atq; ſi hoc pacto neceſſarium ſit, fundamento vtiq; genito,& ipſam gigni domum neceſſe erit, 3 ſic enim ſe habet prius ad poſterius in his, quæ ſimpliciter neceſſario fiunt. 4 Ex quo id etiam accidit, vt ſi poſterius exiſtat, ipſum quoq; prius neceſſario genitum ſit. 5 Quomobrem in his mutuo reciprocare licet,vt ſi poſterius gigni neceſſe ſit, prius etiã gigni debeat,& ſi prius gigni oporteat, poſterius etiam gigni conſentaneum ſit. 6 Hoc autem poſterius non ex eo ſequitur, quod prius iam factum ſupponat, ſed quia ex propiæ conditione naturæ futurum neceſſario eſt. 7 Ex quibus patet in his, quorum poſterius neceſſarium ſimpliciter eſt, conuerſionem fieri, vt priori genito ex neceſſitate ſit genitum poſterius,& genito poſteriori, prius quoq; neceſſario genitum ſit. Quibuſcumque igitur neceſſarium ſimpliciter ineſt, ex ſuppoſitione etiam neceſſarium inerit: at his, quibus neceſſarium ex ſuppoſitione competit, ſimpliciter quoq; neceſſarium competere neceſſe non eſt.

Simpliciter autem neceſſarium in eorum

2 Si autem hoc neceſſe, & fundamento generato, generatam eſſe domum,

3 ſic enim quod prius ſe habebat ad poſterius;

4 Quare ſi illud erit neceſſe illud prius generatum eſſe,

5 Si igitur neceſſe generatum eſſe poſterius, & quod prius neceſſe, et ſi quod prius & quod poſterius igitur neceſſe.

6 Sed non propter illud, ſed quoniam ſuppoſitum erat ex neceſſitate futurum.

7 In quibus igitur poſterius neceſſe eſt eſſe, in his conuertitur, & ſemper priori generato neceſſe eſt generatum eſſe poſterius;

eorum generationibus esse nequit, quæ rectà procedunt, & ad formas sunt, quæ specie inter se perpetuò differunt. Nam aut in infinitum generationes tendunt, an non.

[1] Si igitur generationes inferius descendendo in infinitum progrediantur, veluti ex igne fiat aer, ex aere aqua, ex aqua terra, atque ex terra quoddam aliud in infinitum gignatur corpus, nullum eorum, quæ posterius fiunt, nec simpliciter, nec ex suppositione generatum esse oportebit. [2] Etenim semper siue generatio simpliciter, siue ex suppositione fiat, prius aliquid esse, eoque existente posterius aliud gigni necesse est, [3] at in infinito neque prius, neque posterius est, cum principio, & fine careat, ergo in generationibus eorum, quæ rectà in infinitum procedunt, simpliciter aliquid generatum esse impossibile est. [4] At verò nec in generationibus, quæ terminum, ac statum aliquando habent, necesse erit aliquid simpliciter gigni, nempe domum, cum factum fuerit fundamentum. [5] Nam si necessario iacto fundamento gignatur domus, id semper esse oportebit, quod contingit non semper esse. [6] Necesse etenim est generationem semper esse, si ex necessitate fiat, [7] quandoquidem necessarium, & semper existant

Tex. 68.

1 Si igitur in infinitum tēdet ad inferius, non erit necesse posterius hoc generatum esse simpliciter, sed neque ex suppositione.

2 Semper enim alterum antea necesse erit, ideo & illud necesse generatum esse.

3 Quocirca si non est principium infiniti, neq; primū erit aliquod, propter quod necesse erit generatum esse.

4 At verò, neq; in terminum habentibus hoc est dicere vere, quod simpliciter necesse sit generatum esse, vt domū, quando fundamentum generatum fuerit.

5 Quando enim generatū fuerit, nisi necesse semper hoc generari, accidet semper esse contingens non semper esse.

6 Sed oportet generationi sēper esse, si ex necessitate est eius generatio.

7 Ipsum enim ex necessitate, & semper simul, quod enim

ſtant ſimul, idque non eſſe impoſſibile ſit, quod neceſſario eſt. [8] Quamobrem ſi quid neceſſario eſt, æternum erit, & ſi quid æternum eſt, neceſſario quoque exiſtet. [9] Quo fit vt ſi alicuius neceſſaria generatio ſit, æterna, ac perpetua, & ſi æterna, ac perpetua ſit, neceſſaria vtique debeat eſſe. At abſurdum eſt generationem domus iacto fundamento ſemper eſſe, ergo neceſſaria ſimpliciter eſſe nequit. [10] Ex quibus manifeſtum eſt circularem dumtaxat generationum progreſſum abſolute, ac ſimpliciter neceſſarium eſſe, atque ex vna priori generatione ſequi ex neceſſitate aliam, qua idem ſecundum ſpeciem redeat, & ſi non continuatione, regreſſione tamen perpetuum fiat. [11] Nam vel finem aliquando generationem habere oportet, vel non, & ſi non habet, quoniam æterna, ac perpetua eſt, vel recto ordine fiat, vel in orbem recurrat neceſſe. [12] Cum igitur æterna ſit, recto ordine fieri nullo modo poteſt. [13] Neque enim vllum erit eius principium, vel ſi ad ea, quæ deinceps generanda ſunt reſpiciamus, vel ſi ad ea, quæ ſuperiori iam tempore genita fuerunt. [14] At principium eſſe neceſſe eſt, quandoquidem id ſimpliciter neceſſarium ſit, quod exiſtente priori fit. [15] Quamobrem ſi æternam

nam

eſſe neceſſe, non poſſibile non eſſe.

8 Quocirca ſi eſt ex neceſſitate ſempiternum eſt, & ſi ſempiternum eſt, ex neceſſitate.

9 Et ſi generatio, igitur ex neceſſitate ſempiterna, & generatio huius, & ſi ſempiterna, ex neceſſitate.

10 Si igitur alicuius ex neceſſitate ſimpliciter generatio ſit, neceſſe circuire, & reuerti.

11 Neceſſe enim eſt, aut terminum habere generationē, aut non, & ſi non aut, in rectum, aut circulo.

12 Horum autem, ſiquidē erit ſempiterna, non in rectum poſſibile eſt,

13 quia nequaquā eſt principium, neq; ſi inferius, vt in futuris accipiamus, neq; ſuperius, vt in generatis.

14 Neceſſe autē eſt eſſe principium, non finita exiſtente,

15 & ſempiternam eſſe, ideo neceſſe eſt circulo eſſe.

16 Conuerti igitur necesse erit, vt si hoc ex necessitate est,& quod prius ergo, sed si hoc,& quod posterius neces se generari, & hoc semper vtique continue, nihil enim hoc differt dicere per duo aut multa.

17 In circulari igitur motu,& generatione est,quod ex necessitate simpliciter,et si circulo, necesse vnum quodq; generari,& generatum esse, et si necesse, horum generatio circulo.

Tex. 60.

1 Hæc itaq; rationabiliter, a *S.Thomas*.

2 quoniam perpetuus, & alibi apparuit circulo motus,& qui cæli,quoniam hæc ex ne cessitate generantur, & erũt, quot huius motus sũt,& quot propter hunc.

3 Si enim quod circulo mouetur, semper aliquid mouet,necesse est & horum circularem esse motum,vt superiori existente latione circulari,sol sic.

4 Quoniam vero sic, anni tẽpora propter hoc circulo ge nerantur,& reuertuntur.

nam asseramus generationem, recto haud ordine fieri, sed in orbem recurrere fateri cogimur. 16 Necesse igitur est in generatione regressum fieri, vt si hoc necessario sit, ergo & prius, si verò hoc, & posterius fieri oporteat, atque id perpetuo, neque enim refert, vtrum inter duo, an inter plura hæc reciprocatio fiat. 17 Quamobrem in curculari motu, & generatione absoluta necessitas reperitur, adeo vt si circularis generatio sit, vnumquodque idem specie gigni, ac genitum esse oporteat, & si hoc accidat, ex necessitate circularis fiat generatio.

1 Rationi verò consentaneum est, 2 circularem esse generationum progressum. 2 Nam circularis motus,quo cælestia feruntur corpora, æternus, ac perpetuus est, ergo & sublunares omnes motus, qui ab eo, tamquam ab efficiente causa dependent, in orbem fiunt, æternique proinde, ac perpetui sunt. 3 Si enim corpus in orbem motum aliquid mouet, & id quoque in orbem moueri oportet, quo fit, vt supremi latione corporis circulari existente, Solis quoque circularis fiat latio. 4 Quoniam verò Sol in orbem mouetur, necesse est etiam dies, & horæ, & reliquæ temporis partes in

orbem

orbem recurrant. 5 His autem sic motis; & generationes quoque omnesque sublunares motus, qui ab ipsis mensurantur, ac dependent, in circulum fient.

Sed hic dubitatio est, 1 quam ob causam hæc quidem circulo generantur, vt aer, & aqua, & cætera omnia, quæ specie idem sunt, si enim adsit nubes, pluat necesse est, & si pluat, adsit nubes oportet, alia verò vt homines, & animalia, reliquaue indiuidua, nec circulo reuertantur, nec eadem rursus numero contingant. 2 Neque enim si pater Socrates genitus est, & Platonem filium genitum esse, neque si genitus Plato filius est, & patrem Socratem genitum esse oportet. 3 Respondeo homines, & animalia, cæteraque indiuidua numero eadem reuerti non posse, quoniam eorum generatio haud in circulum redit, sed rectà proficiscitur. 4 Sed rursus quæri potest, vtrum omnia simili reuertantur modo, an non, sed hæc quidem eadem numero, hæc specie solum redeant? 5 Respondeo quæ sempiterna sunt, & interire nequeunt, cum mouentur, numero eadem redire posse, vt idem Sol ad Arietem facta conuersione cæli: neque enim antecedentem habent motum per quem acceperint es-

 se.

5 His autē ita generatis, omnia ab his.

Tex. 70.

1 Quare ergo hæc quidem ita videntur, vt aqua, & aer circulo generari, et si nubes erit, oportet, & pluere, & si pluet oportet, & nubē esse, homines verò, & animalia non reuertuntur in seipsa, vt rursus generetur idem.

2 Non enim necesse si pater generatus est, te generatum esse, sed si tu, illum.

3 In rectum autē videtur esse hæc generatio.

4 Principium autem considerationis rursus hoc, vtrum similiter omnia reuertuntur, an non, sed hæc quidem numero, hæc autem specie solum?

5 Quorumcunq; igitur in corruptibilis est substantia, quæ mouetur, manifestum quod, & numero eadem erunt, motus enim sequitur, quod mouetur.

6 Quorumcunq; autem non sed corruptibilis, necesse est specie, numero autem non reuerti.

7 Ideo aqua ex aere, & aer ex ex aqua specie idem, non numero.

8 Si autem, & hæc numero, sed non quorum substantia generatur, existens talis, qua lis potest non esse.

se. [6] At caduca, interituique obnoxia eadem specie dumtaxat, haud numero reuertuntur, quoniam efficiens horum causa per motum operans, vt actu causa est ob circumstantiarum defectum, cum quibus ad numericam effectus identitatem cõcurrit, nec eadem semper manet, nec redire potest ad corruptum idem numero reparandum. [7] Quamobrem nec ex aere aqua, nec ex aqua idem numero, sed specie solum redit aer. [8] Quod si eadem numero elementa redire dicamus, id nequaquam eorum substantiam corruptibilem supponentes, sed prorsus ingenitam, ac sempiternam esse existimantes enunciabimus.

FINIS.

INDEX RERVM NOTAbilium, quæ in toto opere continentur.

A

FINIS.

Errata grauiora.		Corrigito.
Pagina.		
25	propria	proprie
107	id est.	idem
116	informat. Aut	informat, aut
118	propria.	propriam
118	propæri	propriæ
125	mixtiooem	mixtionem
370	ſubiectum	ſubiectam

G E N V AE,

APVD IOSEPHVM PAVONEM. M.DCXIV.

Superiorum permiſſu.